

ГР. ДОМАШОВЕЦЬ

ПРАВДА І ВОЛЯ

ІРВІНГТОН - 1970

Gr.Domashovetz

TRUTH AND FREEDOM

ARTICLES, POEMS, STORIES AND NOVEL

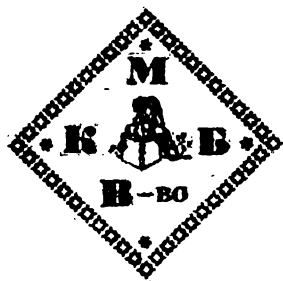
IRVINGTON - 1970

Published by "Ciril-Methodius Brotherhood"

Гр. Домановець

ПРАВДА Й ВОЛЯ

СТАТТІ, ПОЕЗІЇ, ОПОСІДАННЯ Й ПОВІСТЬ

ІРВІНГТОН - 1970

В-во "Кирило-Методіївського Братства"

П Р А В Д А Й В О Л Я

ПРАВДА НЕ МОЖЕ БУТИ БЕЗ ВОЛІ, ВОЛЯ НЕ
МОЖЕ БУТИ БЕЗ ПРАВДИ

Де немає Правди й Волі там царить на-
сильство, кінець його - духовна й фізи-
чна руїна.

ВСТУПНЕ СЛОВО

Видавництво "Кирило-Методіївського Братства" випускає у світ з черги свого більше видання під наголовком: **Права й поля - збірка подій** написана прозою й поезією на тему релігійну, українську народню і загально світову. Зміст цієї праці, переважно історичні події нашого часу, які будуть мати свою вартість і для майбутніх поколінь.

Тому на цьому місці просто запрошується написати кілька слів, особливо до творів, що писані віршем, а це тому, щоб читача не томити здогадами.

Українська література нашого часу, як на рідних землях так теж і на чужині є багата, і нічим не уступає світовій літературі. Багата вона тим, що українці у своїй історії та в нашому часі, пережили багато різних подій, яких не приходилося переживати тим народам, що величаються своїм першеством у сучасному світі.

Всі ці прозові й віршові матеріали, що були друковані в деяких українських часописах та журналах, зібрані у цій збірці подій, щоб не пропали без сліду, бо кожна стаття, вірш чи оповідання, або повість "Зі сумних часів" вимагали часу, думок і праці. Про статті, оповідання й повість не konieczні пояснення, бо вони говорять про те, що було, але деякі довші вірші таки вимагають сказати кілька слів.

Щодо релігійних віршів на першому місці це: "Досконала Любов". У християнському церковному житті наступила певна дизгармонія, щоб вийти з цього трудного положення, одні шукають рятунку в так званому "екюменізмі", а другі виступають проти чогось подібного. До цього сучасного трудного положення в нутрі християнства спричинилися попередні віки, в яких церковний провід зацедбав наказ Ісуса Христа: "Ідіть же й навчайте всі народи!.." Замість навчати народи, наступило панування над народами, і силою перетягування людей з однієї церкви до другої, і цієї болічної недолі на полі

релігійному — зазнав найбільше український нарід.

Ісус Христос, як об'явлення Бога в людському тілі, "Син Людський", це та "Досконала Любов". Його вся наука оперта на двох принципах: "Люби Господа Бога свого всім серцем своїм, і свого ближнього, як самого себе" (Лук. 10:27). До цієї "Досконалої Любови" жодна наука, ані людська філософія не може ні додати, ні відняти. Так довго, доки не наступить у людському житті, і в самому християнстві, — любов до Бога й до людини, не можна надіятись на якесь добро, або на брагерство народів. Дивним є, що майже всі християнські церковні організації, побільшости оперлися на науці Старозавітній, навіть до збірки десятих зі своїх співвизнавців, тоді коли ця "Досконала Любов", Христос, говорить що іншого: »Ідіть же й навчіться, що значить: "Милосердя хочу я, а не жертви" « (Мат. 9:13).

"Зірка з Магдали". У Євангеліях є згадка про Марію Магдалину та її зустріч з Ісусом Христом, і навернення на дорогу Божого світла. Малосвідомі християни, особливо такі, що трохи лезнувши Біблії, думають, що всі розуми поїли, такі по-різному розуміють і пояснюють про життя М. Магдалини.

На цю тему посвятила не мало часу і дала докторську археологічно-історичну працю Наталена Королева у своїх історичній повісті »Що є істина?« (Quid est veritas?). В цій повісті, опрацьованій на певних міродайних джерелах, М. Магдалина не є, — ось так собі простенька позія, як її мають ті, що трохи лезнули Біблії, але людина на годішній час з вищою освітою, маючи свою власну вітню, нерухоме майно і своїх служниць і слуг, що за старою мовою називались "рабами". Та крім цього вона того часу оберталась поміж вищою сферою аристократії. Звичайна жінка, дівчина зарібниця того часу, не могла здобутися на дорогоцінні пахощі, що коштували 300 динарів, на те могла опромогтись заможна жінка.

У Євангеліях у двох місцях є згадка про М. Магдалину та про сім демонів. Ці слова записані еван-

гелистами, а не походять безпосередньо з уст Христа — Лук. 8:2 і Мар. 16:9. Але про цих сім демонів дослідник Біблії може більше дещо довідатися з апокрифічної книги Товита, там дещо про це написано, про цих сім демонів. До ширшого пізнання Біблії з допомогою історія та археологія. Ті, що не хочуть цього зрозуміти, вони не можуть правильно розуміти в благодаті Христа.

На третьому місці щодо біблійних поезій не «Земля й пророк». 1939 року на головному З'їзді Слов'янської Євангельсько-Баптистської Церкви в Польщі, було пропонувано мені й вирішено, обняти місійну працю на Підкарпатті. Коли я відвідав Українську Єван.-Бапт. Церкву в Вапелі, пов. Горлиці, в домі молитви тієї громади на фронтонній стіні був гарно намальований біблійний вірш із книги пророка Єремії «Ой земле, земле, земле! Слухай слово Господнє». Було саме в кінці весни, коли рясніли чудові квіти, зеленіли левади, гаї та листкові ліси на горах. Усюди віяло й пахло раєм! Коли я порівняв цього написаного вірша в домі молитви з чудовою природою землі, подумав — чому б не написати в домі молитви «Ой, люди, люди, люди! Слушайте слово Господнє! Хто краще слухає наказів Господніх, земля чи люди?» І то була спонукка написати цього вірша «Земля й пророк».

По релігійних віршах ідуть народні, які сполучені з українським життям, природою й різними поглядами. На першому місці це вірш «З рідних симфоній». В ньому коротенько схоплено українську весну й літо в Західній Україні. Молодому українському поколінню, що уроджене й виховане у вільному світі не легко зрозуміти українську весну, чи це дійсність, чи просто фантазія — але це жива дійсність.

Українську природу та її красу широко описав проф. Т. Пасічник у своїй епопеї «Петро Гордієнко». В його творчості українська природа уся жи-

ва. Усе говорить, усе співає... Ліси, гаї, поля, навіть трава — усе прославляє Бога, свого Творця.

Ще напрошується подати хоч маленький натяк, пояснення на три вірші, що були поміщені в календарі "Канадійського Фермера" — один під власним, а два під прибраним прізвиськом 1960 року. Ці вірші входять до цієї творчості під заголовком "Вовча й вороняча мудрість".

Вовк і коза. Про вовка нема що багато говорити, бо він і так забагато відомий в загальній людській літературі. Коза це тип податливого українця, який без надуми похилиться куди попало, довіряється комусь попало, і любить похвалитись, на власну шкоду, подібно як ізраїльський цар Езекія. Про його тяжкій недузї, він видужав. Про це довідався Вавилонський цар і після своїх послів з подарунками до Езекії, Жидівський цар так цим захопився, що всі свої багатства показав вавилонським послам. Коли пророк Ісаї спитав Езекію: "Що бачили вони у твоєму домі?" "Бачили все, що є в моїй палаті, нема ні однієї речі в скарбівнях моїх, якої б я їм не показав". Тоді Ісаї сказав: "Прийде час, що все, що є в твоїй палаті, і що твої батьки придбали, буде перевезено до Вавилону" — 2 Цар. 20:15-17. Жиди з цього випадку навчилися багато мудрости, вони й до нашого часу в багатьох справах засекречені.

Сон верховинця. Звичайний читач, що не знає докладно української історії й життя народу, сирійме, як звичайну фабулу (байку). Однак, є щось дивне й загадкове в українській історії? Перша і друга світові війни, російсько-німецькі відбулись на українській території. Нарід український нічого спільного не мав з тими війнами, але переїс величезні матеріальні шкоди, незносимі терпіння й тисячі, тисячі людських цілком даремних жертв. Де шукати причини цього нещастя? Дяка Богу, що в теперішній час у деякій українській поважній пресі свідомі одиниці не бояться сказати живу правду, що українці, які вважали себе за "світочів", користались чужими історичними матеріалами й були на

чужій, а не на рідній службі.

Воронячий конгрес. Це насправду цікава подія нашого двадцятого сторіччя. Провідник третього німецького Райху А. Гітлер присвоїв чужий символ, хрестик зі загненими кінцями, який від віків пиццався на українських писанках, а тепер став пострахом "антисемітизму", тоді коли цей знак ніколи й нічого не мав спільного зі семітськими народами та з німцями. Диви стаття Орач — "пахач" — "тлугатар". Теж мова йде про досліди крови, проте, що німецький народ є арійського походження. Це лишні досліди, бо відомо не тільки зі східно-вавилонської історії та зі старо-української археології й історії, диви "Українська стародавність", П. Крат, Торонто 1958, але й за біблійною історією, що Європа заселювалась не зі заходу, але зі сходу. Відтак усі європейські народи зачисляються до білої арійської раси. Так, що всякі досліди крови про якусь спеціальну расовість є лишні.

Кінчаючи цих кілька слів до видання цієї збірної праці, треба підкреслити, що ми живемо в часі нашого двадцятого кінцевого сторіччя, в якомусь дивовижному часі. Мимо великих людських наукових успіхів, таких виняткових, де людина стала ногою на Місяці, не бракує й людського упадку й хаосу, особливо серед сучасного молодого покоління, яке живе не розумом, а очами й слухом, сприймає все без застереження, не думаючи який з такого сприймання буде наслідок? Здавалося б, що в таких обставинах шкода тратити час на видання книжки. Але нам тільки так здається, що все хилиться до упаку. Воно так не є. Ми сучасники привикли перейматися сучасністю, забуваємо минулі віки. Не треба йти дуже далеко, вистачить вернутися на вісімдесят років назад. Тоді в Україні на одну сотню людей заледви четверта частина, що знали писмо й могли читати, сьогодні кожна людина є грамотна.

Для людини зі здоровим розумом і етичним ха-

рактором, книжка завжди була й буде нерозривним другом. В кожному народі, різно ж і в українців є певна частина людей, що поза матеріальними справами ніщо більше не цікавить. Проте є одиниці, яких можна зачислити до героїв, це люди праці, віри й боротьби, такі після слів ап. Івана перемагають світ. Під словом "світ" треба розуміти: всяке знеохочення, байдужність, недбальство і ледачість. Свідомий українець, не живе лише для себе самого, бо це звичайне самолюбство, — він живе для Бога й для свого народу. Про героїв праці, віри й боротьби, утотожнюється думка висказана устами самого Господа Христа: "Ніхто більшої любови не має над ту, як хто власне життя поклав би за друзів своїх" (Ів. 15:13). Для таких, маю надію — ця збірка подій буде до вподоби.

А в т о р

МОВА — ЦЕ ЗБРОЯ НАРОДУ

РІДНА МОВА

Мово рідна слово рідне,
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має.
Як ту мову мож забути,
Котрою учила
Нас всіх ненька говорити,
Ненька наша мила?

С. Воробкевич

Так довго, як існує мова народу, існує й нарід. Зникає мова, пропадає й слід по народіві. Дехто хапається за назву ніби продовження існування народу, наприклад "Українієн Скул", але в цій "Українієн Скул" нічого немає українського, мова чужа не українська. Правильно і не збитим фактом подає Н. Дяків: "Мова матері — це мова Бога, це мова незрадливої материнської любови. Забути рідну мову, значить зрадити Бога".

Дійсно мова народу це дар від Бога, зріктися рідної мови, значить знехтувати даром Божим. Правдою є, що можуть бути певні винятки, але то в таких випадках, коли певна одиниця знаходиться цілком між чужим оточенням, такі винятки часто трапляються в подружжю, але де в

більший збір українського народу, організації, громади, церкви, і в таких випадках творити навмисне діючу асиміляцію, тоді це є — зрадою Бога, бо зневажається Його цінний дар, мову, яку Він дав народові. Тому Т. Шевченко найбільша духовна постать в українському народі, оборонець дару Божого — рідної мови, він дає пораду: "І чужого наущайтесь, своґо не цурайтесь".

В теперішньому часі, не лише на чужині, але й на рідних землях, знати лише одну мову, то те саме, що 70—60 років тому назад було бути звичайним анальфаетом. Знати кільканадцять мов і ними володіти, не кожна людина може, але знати свою рідну мову, мову свого народу й одну чи дві чужих світових мов ніколи не пошкодить, а є просто вимогою та обов'язком нашого часу.

Українській молоді у вільному світі треба пам'ятати одне: українська мова є праматір'ю усіх слов'янських мов. Цього дбайливий науковець-мовознавець не заперечить. Сучасна російська мова є донькою української мови. Той хто знає добре українську мову, знає

всі інші слов'янські мови. Проте, що українська мова є праматіррю слов'янських мов, говорить нам археологія, історія і самі слов'янські мови. Коли беремо до уваги наукові праці зі слов'янської історії, навіть такі особи, що ставляться негативно до українського народу, проте їхні праці запозичені з української археології та історії, тому що найбільше археологічних пам'яток знаходиться на українській землі.

Українська молодь нашого часу, що студіює у високих школах, на підставі різних історичних джерел приходить до переконання, що мова й культура її прабатьків не є другорядною, а першорядною. І немає іншого виходу, як вертатися до всього, що є рідне.

Молодь вихована на україн-

ському рідному фундаменті може гори переставляти, а не плакати й не квидити, й не давати себе чужинцям на посміх, а поступати так, як поступила студентка у Нью-Йоркському університеті, Людмила Козак, коли її грек сказав: "Ти є рашен", вона не думаючи йому відповіла: "Кали б рашен завоював Грецію, ти був би, рашен, чи грек?" Грек засоромився й перепросив шановну й свідому студентку.

Треба дякувати Богові, що студентка Наталя Дяків положила фундамент для національного й мовного відродження української молоді у вільному світі. Це відродження залежить від дальших зусиль в цьому напрямку, а на це наспів догідний час.

Вифлеєм і паломництво

1. Вифлеєм

Першими до Вифлеєму, з поколінням Месії — Христу були мудреці сходу, Валтасар, Мелхіор і Гаспар, вони не їхали до Палестини, як теперішні мудреці: з цікавості, з вигоди, щоб заповнити чимсь вільний час, або з порад і заохоти різних агенцій, але вони їхали за вказівками небесної зорі, яка вказувала їм дорогу до Вифлеєму. Вони теж ступили до Ірода, як володаря Юдеї, щоб переконатися, які його погляди про народженого Месію. Вони скоро спостерегти його лицемірство й фарисейство, вертались додому, не ступали до нього, хоч він того дуже бажав, але пішли іншою дорогою: "А ввісні остережені, щоб не вертатись до Ірода, відійшли вони іншим шляхом до своєї землі" (Мат. 2:12).

Сьогоднішні паломники не дуже цікавляться колишнім убогим містечком Вифлеємом, їх цікавить старе каміння: Єрусалиму, Єгипту, Греції та Ри-

му, і з такими кам'яними споминами вертаються до дому.

Колішняя давня Палестина, яку жиди називають "Пелешет", не була юдейською чи ізраїльською країною, вона називалася "Филистина", бо її мешканцями були филистиняни. Також теперішній Єрусалим, колись не називався "Єрусалимом", а "Салем". І в колишніх филистинянах, були їхні царі й їхні різні релігійні культи, але між ними були люди, що визнавали Всемогутність Бога, і мали наш старинний український звичай, вітати поважних гостей "хлібом і сіллю". Ось приклад: "А Мелхиседек, цар Салемський виніс хліб і вино, був же він священик Бога Всевишнього" (Бут. 14:18). Мелхиседек, цар Салемський, що одночасно був священиком, вітав Авраама, який визволив свого брата Лота, із рук чужих филистинських царів.

Від часу, цебто від 1948 року від коли заіснувала Ізраїльська незалежна

держава, розпочалося на широку скалю християнське паломництво до Палестини — до Вифлеєму, Єрусалиму і всіх інших місць про що описує Біблія.

Мудреці Вальтасар, Мелхіор і Гаспар в часі народження Месії Христа мусіли подорожувати на верблюдах кільканадцять днів, а може й більше, тоді подорож не була легка. Сьогоднішні паломники, які хочуть відвідати Вифлеєм, Єрусалим і всі інші місцевості на сході не мають великих труднощів, залежить від паломницької кишені, при допомозі авіації, залітають за американські долляри за кільканадцять годин. Правда, що до цієї скорої подорожі в додатку до переїздного білета, ще треба заплатити іншуренс (забезпечення), бо немає певної гарантії, що паломник щасливо залетить до Палестини, а відтак до Вифлеєму, бо може статися й таке, замість летіти до Вифлеєму, можна летіти на той світ. Але тут ще трудніше питання, коли йде мова про той світ. Стара церковна пісня, яку часто люди співа-

ли: "Пам'ятайте християни, щось з вами потім стане — навіки. Всім по смерті іти треба чи до неба — навіки!?" Тут уже таки велика небезпека, бо в такому випадку в часі катастрофи, нема часу думати — "чи до пекла чи до неба..."

Паломництво до Палестини, або як прийнято по-православному "до святої землі", в історії цього паломництва та різних людських пригод, спостережень, споминів є багато різних оповідань, тощо.

Колись люди, як подорожували, як паломники до "святої землі" не вважали за правдиве паломництво — їхати, возом, потягом, пароплавом, або як нашого часу летіти літаком. Правдиве паломництво було богобійне і святе, — тоді коли людина йшла пішки. Таке паломництво було цікаве й не різних пригод. Теперішні паломники задоволені, як нап'ються води з ріки Йордану, або наберуть води до плящини й привезуть додому як реліквію, але колишні паломники чимсь подібним були невдоволені, вони

вони відвідуючи "святую землю", все щось нове привозять. Мудреці сходу, Валтасар, Мелхіор і Гаспар, коли їм лютий Ірод по фарисейськи шептав до їхніх вух, щоб вони повернули до нього і йому все розказали про народження Царя — Господа Ісуса, вони його не послухали, не вертали тїєю самою дорогою, але повернули іншою до своєї країни. А сучасним українським мудрецам, чужинець лише пальцем кивне, що його мудрість важніша й більше авторитетніша, як українська, — приймають усе з великою радістю, та мало того, ще переконують маловірних, що так і за часів українських князів було, так що шкода — кажуть про такі справи диктувати.

2. Єрусалим

Для сьогоднішніх ізраїльців та паломників до "святої землі" Вифлеєм не грає важної ролі, сьогодні на денному порядку Єрусалим. З цього часу, цебто з 1967 р., як Ізраїль від Йорданії забрав другу частину Єрусалиму, що належала до Йорда-

нії, паломництво до палестини збільшилося. А також збільшилася ворожнеча між жидами й арабами, і невідомо, який цій ворожнечі буде кінець? Українські паломники — мудреці, що відвідують Палестину, у великому захопленні оглядають старе каміння, а відтак про це все описують в журналах та в книжках. І це все для людей, ці різні описи Єрусалиму і тому подібне, стає маловажне й не цікаве, бо кожен по своєму описує, те що бачив і чого не бачив. Самі жиди не дуже спішаться, щоб жити у "святій землі". Світова преса подає, що ті жиди, які виїмігрували з країн, що за залізною заслоною до Ізраїлю — не довго там радувались цією "святою землею", вони тихцем переїмігрують до ЗСА, і тут пхаються, молодь до високих шкіл, а всі інші займають поважні місця в торгівлі, і всі разом щорічно збирають великі мільйони доларів, для підтримки й розбудови Ізраїльської держави. Ізраїльці переконані, що християнські паломники до "святої землі", завезуть

другу частину “мільйони доларів”, оглядаючи старе каміння.

Українські сучасні мудреці їдучи до Палестини не знають святих слів Христа, які Він висказав до Своїх учнів, сидючи на Оливній горі, що були дуже захоплені, свого часу величавими будівлями, а в тому числі й ерусалимською святинею... “Чи бачите ви все оце — сказав Він до них. Поправді кажу вам: Не зостанеться тут навіть камінь на камені, який не зруйнується!” (Мат. 24:2). Так Він відповів Своїм учням, так відповідає усім сучасним мудрецам, а в тому числі й українським. Бо щороку, коли приходять Різдвяні Свята, наші люди видають цілі тисячі доларів на гарячі напої (алькоголь), і в часі, святочному часі, співають щорічно: “Бог Предвічний, прийшов днесь із небес, щоб спасти люд Свій ввесь...” Будуть співати про цілий світ, про всіх людей, а про себе самих, про овою недолю, і про Божу правду та справедливість, про своїх рідних борців за народню волю — забудуть. І коли, яка

молода українська душа прокинеться і скаже: “Нам треба бути самим собою, нині українська національна свідомість гине, як рєса на сонці”. Або “Лише національно свідомий народ спроможний творити історію, дарити світові культурні цінності. І про це мають в першу чергу не забувати ті, які вважають себе духовними провідниками українців” (Н. Дяків — “Хто мені дасть відповідь?”). Сучасні мудреці на подібні питання дають скору відповідь: “Ми живемо у вільному світі” не в Україні, нам українська мова, українська культура й українська недоля, яку нарід пережив і переживає, — це все не важне, а навіть лишні турботи про це все згадувати.

Знову українці у вільному світі будуть святкувати свята Різдва Христового, і Свят-Вечір, але це все вже відбувається по чужому. З молодих уст не полетється рідна колядка пісня: “Ой Ти Царю, Царю, Неба Володарю, даруй літа щасливії цьому дому господарю”. Як то було чудово на рідних

земля, коли по Свят-Вечері, ніч на дворі сніг, мороз, в місячній сніжці на снігу блимають морозяні зірки, молодь бадьора, старші хлопці і дівчата, йдуть разом хата від хати і співають цю чудову пісню, що вище. Якби це було чудово і гарно, коли б молодь у вільному світі, посвятила цю велику Святую Різдвяну Ніч, це ж раз у рік, невеликою групою, відвідуючи українські родини з українськими колядками, і напевно зібрани б не малу частину грошей на рідні українські справи, а вони потрібні і пекучі. Але — біда українська молодь у вільному світі не знає української мови. Це щось жахливе, не до подумання. Хто винен цьому, хто на це дасть вистачаючу відповідь, хто кине́ться мов та пожарна сторожа, щоб рятувати горючого будинка, щоб не згорів до тла. Це може робити сама молодь, але вона мусить бути відповідно приготована до рятувкової акції.

У цей Свят-Вечір треба всім духовникам українських церков: православ-

ним, католицьким і євангельським, прочитати щиро ці святі слова: "Куди ж хто про своїх, особливо ж домашніх не дбає, той вирікся віри, і він гірший від невіруючого" (1. До Тим. 5:8). Ці слова сказав свого часу великий патріот юдейського народу, а опісля горливий християнин апостол Павло. Хто ж властиво є ті "домашні?" Звичайний читач це місце собі пояснює, що це відноситься до родини. Духовенство має на увазі Церкву. Але ж у кожному народі є кілька релігійних напрямків, або церков, кожна релігійна організація вважає себе цією "домашністю". Чи таке пояснення цього слова й розуміння його є задовільне? З практичного людського життя відомо, що ні, що церковна приналежність не є домашністю, бо перехід з одної церковної організації відбувається не лише одиницями, але цілими сотками й тисячами. Слово "домашній, домашніх" буде побільшости відноситися до роду, племені чи нації. Кожен народ є зв'я-

заний своєю мовою, культурою та історією. В цьому розумінні нарід, як нація є один рід, одне тіло, — це є ця правдива "домашність". Українці можна сказати є одним народом у світі, що цю домашність мало розуміють і про неї мало дбають. Для переконання на цьому місці наведемо один живий приклад про стан російської Церкви в ЗСА.

В "Н. Волі" за 1967 рік була поміщена цікава замітка, як виглядає "Стан Російської Православної Церкви в ЗСА". Російська Православна Церква в Америці нараховує 300,000 вірних. Щодо національності ця Церква аж ніяк не є російською, чи московською. На підставі звіту щодо національного походження вірних, то емігрантів з бувшої царської Росії, а тепер нових емігрантів із ССРСР, близько 50,000, по більшості з Волині та Полісся. Відтак емігранти і їхні потомки, з Галичини 120,000 і з Карпатської України 110,000, і з Аляски 20,000. Коли взяти на увагу, всі вони походять з українських областей (окрут),

то виходить, що росіян не буде більше, як 20,000. А 280,000 — це вірні українського походження. А скільки українців є по інших церквах, що забули самі за себе!?

Щороку в ці великі Свята Свят-Вечора й Різдва Христового з амвон і з проповідальниць звучать ці слова, як повторення ангельського хору: "Слава Богу в небі, і на землі спокій, в людях у подобання (добра воля) (Лук. 2:14). Але поки немає спокою, немає цієї доброї волі, немає спокою, — й український нарід. Тут треба українським мудрецам не ходити до чужинців за порадами, але треба добре подумати й подбати за домашні справи, щоб українська молодь не втікала з українського дому, але щоб ставала в домашні ряди, як нові сили й свідома нація.

3. Вифлеєм і Небо

Вифлеєм і Небо, це вже не паломництво до Вифлеєму та Єрусалиму й до всіх інших південно-східних історичних країн і їхніх пам'яток, це щось цілком інше. Якби хри-

стіянський світ обмежився тільки до відвідин старинних пам'яток, тоді в Божому пляні не було би післанництва — приходу Христа Сина Божого на цю землю. Нам же ж українцям найкраще відомо, як усім іншим народам, що перед приходом Христа на цю землю українці мали свої зимові свята "Коляду", що лучиться зі Свят-Вечером. Різдвяні Свята — пам'ять народження Христа Спасителя світу, які сполучені з українською Колядою з її урочистою Свят-Вечерою; перше пригадує віковичну українську історію, а друге відкриває новою вірою вічний духовний світ — світ Царства Божого. Віра у Всемогутнього Всевічного Бога, не касує українського історичного свята "Коляду" з її народньою традицією, але вказує на велику Божу доброту й допомогу в пізнанні вічної Божої правди, та Божої любови й Божого милосердя над людиною.

Коли Христос у Своему дорослому віку як Син Людський виступив з проповіддю Євангелії — Радісної Новини, центром

Його науки було, відкрити людям Бога Духа. "Ніхто Бога ніколи не бачив, — Син, що в лоні Отця, Той Сам вияснив" (Ів. 1:18) і друге "Бог є Дух, і ті, що йому вклоняються, повинні в душі та в правді вклонитися" (Ів. 4:24). Так шавчав Христос і так в дійсності є, чи так християни розуміють, це друге питання? Коли б розуміли правильно Христову науку і її переводили в щоденне життя, цебто не робили кривди один одному, не нападали одні на одних, тут іде мова про державність, тоді б було те на землі про що співали янголи в часі народження Христа: "Слава Богу в небі, і на землі спокій, в людях уподобання", або люди б шанували одні одних і було би добре, і Україна не була б ніким поневолена.

По воскресінні із мертвих Ісуса Христа, якого Єрусалимські єрархи всіма силами вимагали від Пилата, щоб Христа розп'яти на хресті, коли Пилат сказав, що в Христі не знаходять жодної вини, вони кричали разом з народом, якого до цього

спонукали: "Кров Його на нас і на наших дітей". І Єрусалим зівстав зруйнований, а жиди розсіяні по цілому світі. І сьогодні в ОН половина часу посвячується на полагдження жидівсько-арабських конфліктів, і нічого з цих полагджень не виходить, боротьба між цими народами невгає.

На нашій землі щодо релігійного переконання, третя частина всієї людности це християни, і християни не мають сили допомогти іншим людям пізнати Христа і також дорогою прийти до спокою на землі. Де причина цих недоліків? На це відповідають перші послідовники Христа — апостоли: "Отож, коли ви воскресли Христом, то шукайте того, що вгорі, де сидить Христос по Божій правидці!" (Кол. 3:1). Ми учасники кінцевого двадцятого сторіччя маємо величезні свідоцтва про всевіт, — про Небо, але не про те небо, атмосфери нашої землі, але Небо слави Божої. Наша земля, як природа є справжнішим раєм, що ж тоді ми можемо сказати про

інші світи, що можливим у сто разів гарніші й доконаліші.

Ми згадали вище, що наші українські паломники мандруючи до Палестини мусіли йти пішки кільканадцять днів, сьогодні американські астронавти за одинадцять днів, облетіли довкола землі 163 рази, й пролетіли 45 мільйонів миль. Це ж не допомислення. Не в Палестині, не в Ізраїлі, не в старих єрусалимських та вифлеємських камінях треба шукати Христа Месії, треба так шукати, як шукав старожидівський цар і поет Давид: "Свої очі я зводжу до гори, звідки прийде мені допомога, — мені допомога від Господа, що вчинив небо і землю!" На цю тему написані цікаві статті в двох релігійних журналах: "Небо нашої землі" і "Небо слави Божої", "Віра й Наука" числа 19 і 20, 1966. Л. Забірєнко, і "Про можливість життя на інших планетах, "Віра й Культура", ч. 7, 1965, прот. М. Овчарєнко. Бог Творець є центром уєсєвіту і Його Син Наш Господь Ісус Христос, що

прийшов на землю прийняв на Себе людське тіло й навчав, як жити на землі, як вірувати, як поклонятися Богу, і як досягнути вічний духовний стан — наслідство Царства Божого.

Це є головна мета в святкуванні Свят Різдва Христового, й творення люблячого українського братерства, а не суперечки про календарі та сіяння народної ненависти — за порожню, та й ще чужу торбу.

Хай паломники й мудреці нашого часу не шу-

1968

кають Христа Спасителя у Вифлеємі, хай не видають на марно грошей за перевіз літаками, а відтак в Ізраїльському царстві хай не платять за вступ у різні місця зеленими долями, але хай їх обернуть на добро української народної справи, це буде правдиве святкування нашої рідної "Коляди" Свят-Вечора й Різдва Христового. Хай шукають Того, що вгорі, а не того, що на землі. Цього бажає й автор цієї святочної статті. Христос Родився — Славім Його!

ГОЛОС ДЗВОНІВ І ТХ СИМВОЛІКА

Колись, ще за царських часів російсько-австрійських, як Україна була поділена між окупантами, тоді в кожному селі була церковна дзвіниця з чотирма дзвонами. Один великий (урочистий), другий менший (вартівник, ним вартіві дзвонили в часі пожегу, або якоїсь іншої небезпеки), і два малі дзвони. А разом цими чотирма дзвонами, дзвонили в часі великої святочної урочистості, або в часі великої громової бурі, щоб порозганяти громові хмари.

Найбільше ці дзвони були в ужитку під час Великих Свят. Цілих три дні молоді юнаки дзвонили ними. До цих дзвонів люди повклали різні приказки, гуморески, а відтак багато й правди. Наприклад, великий дзвін, коли ним дзвонили, то він говорив: "Мав-дав, мав-два . . ."

Середній дзвін (вартівник) не входив до цієї рахуби. Зате два малі дзвони, яких дзвонар за мотуззя тягав двома руками, вони говорили: "Ніц не мав, ніц не дав . . ."

Щебто нічого не мав і нічого не міг дати.

Коли Україною заволоділи комуністи, усі ті дзвони постягали з дзвіниць і їх перетопили на гармати і тому подібне.

Але дзвони мали і мають свою символіку. Вже те, що люди приписували дзвонам людську мову, була своєрідна символіка. Згодом голос дзвонів почали приписувати національним пробудникам — Шевченкові, Шашкевичеві, Франкові та іншим.

І тепер, хоч в Україні немає мідяних дзвонів, то дзвонами є національно - політичні пробудники. І тих дзвонів з людським голосом сьогодні дуже багато; є великі і малі. Та найбільша біда з цими малими дзвонами, бо кожен по-своєму дзвонить.

Тепер у вільному світі ці рідні українські дзвони роздзвонились на різні голоси. . . Особливо ці малі дзвоники, вони хочуть заглушити голоси Великих Дзвонів, які невинно дзвонили й дзвонять: "Мав-дав, мав-дав!". А малі дзвоники навпаки: "Ніц не мав, ніц не дав . . ." Вони невинно балімкають, через заздрість до Великих Дзвонів,

Тими українськими Великими Дзвонами, є — Тарас Шевченко і Іван Франко. Вони ба-

гато мали і багато дали. Хоч північні "старші брати" перехрестили українські Великі Дзвони: першого на "Григорович", а другого на "Яковлевич", щоб по-їхньому дзвонили. А малі дзвоники цим не цікавляться, вони далі невинно повторяють: "Ніц не мав, ніц не дав. . ." І вони дзвонять такі самі про себе, бо вони ніколи нічого не мали й нічого не дали. А Великі Дзвони багато мали і багато дали. І їхніх голосів ніхто не спинить і не пофальшує, бо вони живі і вічні. Шевченків голос дзвонить не тільки на рідній землі, але по цілому світі:

"Не вмирає душа наша,
Не вмирає воля
І неситий не виоре
На дні моря поля,
Не скує душі живої
І слова живого,
Не понесе слави Бога,
Великого Бога".

Перший голос, голос невмирущий, голос вічності, другий голос, голос Франка це голос могоутности:

"Розвалилась зла руїна,
Покотилася лявіна, —
І де в світі тая сила,
Щоб в бігу її спинила,
Щоб згасила мов огонь,
Розвидняючийся день? . . ."

Ці Великі Дзвони - українські і загально людські. Але не

так буває з цими малими дзвонами, вони кожен дзвонять у свій спосіб і за себе. Навіть є такі дзвоники, що дзвонять по - старожидівському: "Бог любить нас!" "Ми вибраний нарід", а решти люди в світі то "гої", про них Бог не відає й не цікавиться. Але найбільший і Всемогутній Дзвін в ім'я Його рік-річно з Воскресінням весни, люди усього світі святкують Його Воскресіння, Його голос, голос Божий. Він дзвонить не так, як ті всі малі дзвоники, Він дзвонить по-правді: "Щоб вам бути си-нами Отця вашого, що на Небї, що наказує сходити сонцю Своїому на злих і на добрих, і дощ посилає на праведних і на неправедних".

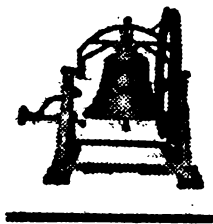
Цей Дзвін, коли весною задзвонить, від Його голосу пробуджується, воскресає земля, зо землі виходять на світло чудові різнокольорові квіточ-

ки, зеленіє уся природа, квітнуть різні овечеві дерева, усюди пахне воскресінням і раєм!

О, Той Небесний Отець наказує усій природі, пробудитись зі зимового сну й воскреснути! О, як тяжко зрозуміти цим різним дзвоникам, Божу велич і красу!? Вони невпинно дзвонять: "Ніц не мав, ніц не дав..." А це не так. Він все мав і все дає. Якби не Його милосердя, Його порядок і правда, не наказав весні, щоб воскресла зі зимового сну, не було би квітів, не було б життя.

Нехай голос наших Великих рідних Дзвонів дзвонять. Вони будуть дзвонити так довго, доки нарід не воскресне і не стане на власні ноги до своєрідного життя й не почне жити сам собою, без чужого голосу, вказівок і допомоги, бо "В своїй хаті, своя правда і сила і воля".

1970

“І день іде, і ніч іде...”

Прошло багато, багато днів і ночей і ось вже 156 років, як Всевишній післав українському народові виняткову людину Тараса Шевченка, народного рідного пророка. За той час багато дечого в цьому світі змінилося, а особливо в першому сторіччі нашого часу. І тепер відбуваються великі зміни на наших очах. Правда, ці зміни не поліпили долі українського народу. Ми люди, що часто самі є причиною всякого зла, хотіли б, щоб за одним махом, магічної палички, всяка недоля й помилки змінилися. Залізи в біду дуже легко, але вилізи з неї не так легко та скоро, як ми цього хочемо.

Хіба в українському народі мало було випадків, що ради слави, ради наживи, або просто, щоб не терпіти разом з народом, деякі сини його вирікалися не тільки свого народу, але навіть цього найціннішого материнного скарбу — рідної мови. Бог дав нашому народові Шевченка у подобі Мойсея, і Шевченко вивів наш на-

рід із чужої мовної темряви, до рідного українського слова. І ось вислів С. Воробкевича:

“Мово рідна, слово рідне
Хто вас забуває,
Той у грудях не серденько,
Тільки камінь має”.

Коли б не “Шевченків “Кобзар” напевно ніколи б С. Воробкевич не висказав таких живих і докірливих слів: “Тільки камінь має”. Дійсно, тільки нечуле й кам’яне серце забуває свою рідну мову. Ця мова не тільки збудила Воробкевичеву душу і дала йому таку велику відвагу висказати так і живі й чисті слова, як кристальна вода, але воскресила весь нарід.

Шевченко розумів і глибоко відчував, що значить неволя людини й неволя народу, бо він її сам пережив. Ніхто так не змалював недолі безборонної жінки, панщизняних невільничих часів, від всяких панських галапасів, як Шевченко.

“І день іде, і ніч іде...”

Коли він писав ці слова,

— майже вже у схилку його мандрівки із цього світу у вічність, не мав він на меті звичайного дня та звичайної ночі. Він бачив, що разом з народом іде день і ніч — світло і темрява, і той хто бачив силу темряви, мусів хапатися за голову руками, — бачучи страшну недолю народу і його безвихідне положення. Шевченко, бачив, що нарід так далеко потонув у темряві ночі, що не знав і не думав хто він є . . . “чиї сини, ким за що закуті” . . . “До мертвих і живих . . .” У своїх споминах М. Ковалевський, член Центральної Ради і міністр продовольчих справ в роках 1917-1918 пригадує дуже цікавий епізод зі з'їзду українських селян у Києві в місяці квітні 1917 року. Коли один із промовців висловив, що Україна має бути незалежною державою, деякі учасники сильно обурилися, і їм навіть на думку не приходило, що щось таке може бути . . . Вони любили Україну й говорили її мовою, але не могли уявити собі, що вона може існувати без московського Синодального благословення.

Темрява була занадто велика, темніша від ночі. Звідки вона пливла і звідки поширювалась, не з долу, а з гори. Шевченко це ясно бачив, і він прагнув апостолів — “правди і науки”.

“І день іде, і ніч іде . . .
І, голову схопивши в руки,
Дивуєшся: чого не йде
Апостол правди і науки?!”

Вистачить було перед першою світовою війною заглянути до звичайної селянської хати, подивитися на її внутрішню обстановку, по б у в а т и на церковних Б о г о с л у ж е н н я х, тоді можна було мати виразне переконання, як собі селяни представляли державу та її існування. На Західній Україні, в Галичині й других теренах, в кожній селянській хаті почавши від вікон, й ціла фронтова стіна була обвішана образами (іконами), а на головному місці, переважно поруч з іконою християнським святим, був образ австрійського імператора Франца Йосифа разом із його родиною. Селянин завжди уважав собі цісарську родину великою і благонадійною та святою. Він не знав і не

думав, що там діється за її кулісами. В неділю в церкві на Богослуженні, він чув возвеличчування царя і його володіння державою й народом. І хоч в Східній Україні було менше ікон, але зате на Богослуженні, священник кількакратно згадував не тільки самого царя Миколу II, але всю його рідню, бо він був не тільки володарем держави, але головою державної Російської Церкви. Чого можна було очікувати від подібного виховання народу, коли він був затурканий і пригноблений.

Шевченко бачив і уявляв собі інший спосіб людського життя. Він зрозумів, що Бог не створив два образи людини, — пануючого й підвладного, невільника, яким пануючий гандлював як худобиною. Він розумів, що Бог створив людину — чоловіка і жінку для щасливого оборільного життя. Педагоги й виховники народу не хотіли цього розуміти, а Шевченком, про роком народу погорджували, уважали за селянського письменника. Але його пророцтво:

“Настане суд! Заговорять
І Дніпро, і гори,
І потече сто ріками,
Кров у синє море . . .”
— сповниться і буде мати свої наслідки.

Проминуло 156 років від часу народження борця за рідне слово. Його творчість ще й до сьогодні не досліджена всесторонньо. Багато появилось різних праць над дослідом його поетичної та прозової творчості, багато часу посвячено над другорядними речами, але мало звернено уваги на його ідею — **д у х о в о г о** відродження свого народу. Ще хаос політичний та релігійний, амбіція та нападництво, не дає спроможности до ясного й братнього пізнання — чії українські сини й доньки, й ким були закуті — чіими кайданами ночі.

Шевченко для всього українського народу є великим прикладом — іти з малого до великого. Він був сином панщизняного невільника, став вільним, письменником слова, і митцем-малярем — академіком високих мистецьких наук. Він умів знайти друзів не тільки між своїм

народом, але й між іншими народами. У кожному народі є люди дня і люди ночі, — світла та темряви. І так довго, як довго небесне Боже світло не освітлює наш народ і всі народи світу, так довго не можна надіятись на якесь нормальне і братнє життя народів.

1969

Винятково, деякі ідеологи вказують на пророчість Шевченкової думки:

“І на оновленій землі
Врага не буде, супостата,
А буде син і буде мати,
І будуть люди на землі”.

Ці пророчі слова ще не сповнені, вони стоять перед нами.

ВИНЯТКОВИЙ РІК

В історії людства буде винятковим і пам'ятним 1969 рік. В кінці минулого 1968 і з початком 1969 років, астронавти Франк Бормен, Джеймс Ловел і Вілліям Андрес, літаючи довкола Місяця з нагоди Різдвяних Свят, вони своїми устами зі всесвітнього простору пригадали людям початкові слова з Біблії: *“На початку сотворив Бог небо й землю”*, це було великим подивом для мешканців Землі, чути людський голос із простору, що ділив астронавтів від Землі на цілих 221,463 миль. Багатьом людям, людям віри в Бога, що ще не пересякли мертвою матеріалістичною доктриною, пого-

джуючись з тим, що “все” само від себе постало” — думками в той час і духом дійшли ще до більшого закріплення своєї віри в Бога.

В місяці липні три астронавти, сини вільної Америки: Ніл Армстронг, Мейкл Коллінс і Едвін Алдрін рішили при допомозі ракети “Аполлон 11” летіти на Місяць і стати на ньому людською ногою. Вони всі три свою подорож на Місяць виконали, їм в цьому допомагали віра і надія. Вони всі три ще з малих літ напевно добре пам'ятали: “Слава Богу в небі, і на землі спокій, в людях уподобання”. Вони стали своїми ногами на Місяці

і привезли 60 фунтів зразків, мінералів з поверхні Місяця. Люди всього світу з великим напруженням випроваджали їх до Місяця й очікували їхнього щасливого повороту. І, коли вони повернулися щасливо, здається, ніколи й нікого з таким великим ентузіазмом і численністю не вітали, як вітали астронавтів "Аполло 11".

Третій раз цього виняткового 1969 року, в наукових дослідах космосу відбулась нова подорож трьох нових астронавтів на Місяць: Чарлза Конрада, Алена Біна і Ричарда Гордона, останній із них кружляв довкола Місяця, обсервуючи своїх товаришів подорожі. Це другий раз ступила людина ногою на Місяць. Завданням астронавтів, що відбули свою подорож в листопаді ракетою "Аполлон 12", і перебували на Місяці 32 години, було засягнути більше інформацій про віками оспіваного й чаруючого Місяця, найближчої планети нашої праматері Землі. Тодішня їхня посадка відбулася на 950 миль від місця, на якому були осіли астронавти місії "Апол-

лона 11". Астронавти "Аполлона 12" відшукали космічний корабель "Сурвеєр 3", який осів на Місяці 1967 року. Астронавти Чарлз Конрад і Ален Бін привезли дві скрині зразків по 45 фунтів із Місяця та частини ракети "Сурвеєр 3".

Чи могли б астронавти виконувати свої подорожі у всесвітні простори коли б не Божа допомога й наука? Правдиві науковці так думають і так говорять. Відомо, що літаючі ракети мали свій початок в Німеччині в часі другої світової війни. Вироблялись вони не на добро, а на руїну людей і їхнього здобутку. Проминуло тридцять років і ракети стали науковим дослідом космосу. І коли людина зрозуміє, що вона наділена Божим розумом для спільного людського добра, буде робити добро і славити Бога за Його безмежну доброту й любов до людини.

Д-р В. фон Браун, який займає одне з передових місць в американській програмі дослідів зоряних просторів, говорить, що "він не може розуміти людей, які твердять, що модерна наука дискреди-

тує віру в Бога". Він є членом єпископальної (євангельської) церкви і читає теологічні книжки. Д-р фон Браун твердить, що тяжко розуміти вченого, який не визнає присутності Вищої Раціональності поза існуючим всесвітом. "Певно, — каже він, — нема наукової причини, чому б Бог не міг мати тієї самої позиції, що Він мав перед тим, як ми почали досліді-
І 969

джувати Його твориво через телескоп та з циклотроном".

Подорожі в космічних кораблях із залогою є подивугідним досягненням, але вони відкрили для нас лише маленькі двері, щоб ми могли побачити потрясаючі зоряні простори. Наш погляд через цей невеликий отвір на величезні таємниці всесвіту тільки підтверджують нашу віру в Творця.

Сила моря

"І знялася на озері буря велика, аж вода їх заливати стала, й були в небезпеці вони". Лук. 8:23.

Сила моря є дійсно велика й жахлива. Сили моря недоцінює той, що вже зжився з морем, або той, що ще ніколи моря не бачив, або той, що бувши на морі й переживши якусь катастрофу, по якомусь часі забув за неї й за саме море. Є люди, що найжахливіші речі переживають у своєму житті, а по якомусь часі цілковито про все забувають. Читаючи повищенаведений текст, ми бачимо, що щось подібного може бути, бо таке було з апостолами, учнями нашого Господа Ісуса Христа.

Апостоли, учні Христові, були рибалки. Вони були моряками, вони жили морем. Вони добре знали Генесаретське море, Мертве море і не без того, щоб вони не були зазнайомлені з Середзем-

ним морем. Вони добре знали жахливу й неперебираючу силу морської води. Не один раз і не два у бурхливих хвилях їм приходилося дивитись смерті в її жахливі очі. Вони добре знали, що сила моря це не жарт, але ради кусника хліба та заробітку вони мимо їхньої волі були змушені боротися та зживатись із морем.

Звернім нашу увагу на зміст Св. Євангелії, де йде мова про цю бурю на морі, що її переживали апостоли з Ісусом. Уявім собі, що ми в той мент є в подібному положенні; тоді напевно нам буде дуже виразно і ясно, яку силу має оце бурхливе море. Коли учні Христові на розказ свого Вчителя відчалили від берега й попливли до середини моря, миттю зірвалась величезна буря. Хвилі, хапаючи їхнього човна, почали метати мовби тим м'ячиком з одної сторони в другу. Вони бачать, що вода цілими ведрами вливається до човна; вони напружуючи свої сили, раз за разом вичерпують цю воду, а вона щораз наново прибуває. Вони перевтомилися змаганням та працею й побачили, що знаходяться в безвихідному положенні. Вони бачать останню хвилину свого життя і що їм нема порятунку. Всі їхні сили й засоби морського досвіду вичерпані. Зміст Св. Євангелії якраз нам говорить про те, що було так, а не інакше, й що вони мали загинути у хвилях моря. Тому вони в останній мент звертаються до Вчителя й говорять: "Учителю, Учителю, ми погибаємо!" Ісус миттю встав і Своєю надприродньою силою наказав морській бурі притихнути. Море зараз затихло, й настав повний спокій. Учні від такої раптової переміни ще гірше жахнулися й здивувалися! Та й почали говорити між собою: "Хто ж це такий, що вітрам і воді Він наказує, а вони Його слухають?" - Хто ж це такий, що має силу над могутнім морем?

Сьогоднішні мудреці, великі фізики, винахідники, можуть багато дечого робити на морі та в морі, але не мають права та сили йому наказати, щоб воно затихло. Дійсно, море само в собі якесь дивне, таємне й жахливе. Ще людська мудрість не доросла й не доросте до того, щоб дослідити тайни моря та протиставитись його силі.

Кілька прикладів. В наші часи є великі пароплави, що мають найкращі удосконалення. Такі велетні можуть забрати й помістити у своїх каютах і в усіх інших місцях величезний вантаж на 45.000 тон; він може забрати невеличке містечко або село з його ручним багажем. Проте він не дає повної гарантії, що все спокійно перевезе з одного берега на другий. А що так, а не інакше, про це переконається кожен пасажир, коли своєю ногою вступає на паронлаз. Він зараз бачить великі запасові човни, різні рятункові паси чи то гумові, чи коркові і т. п., а це все говорить про те, що може бути катастрофа. І коли дивинься, як він пливе по воді, а вода під ним аж угинається, то бачиш, що дійсно це величезна сила. Проте, коли море сильно розлютиться й почне хвилюватися й пінитися, тоді воно й ним великаном починає гойдати та колисати, перехилювати з одної сторони в другу. І буває й так, що він стає безсилим, не має міці проти сильного моря, щоб боротися з ним. Він мусить спускати свої якорі та такі, що сто людей негодні порушити з місця, й тоді ще не має гарантії, що його буря не зірве з місця й не понесе куди сама захоче. І крім усіх забезпечень та гарантій то остання гарантія ... С. О. С. (сигнал "рятуйте наші душі!").

Сила моря, як вже було сказано, велика й таємна. Сьогоднішні легковірні недоцінюють оповідання про біблійний потоп. Недоцінюють тому, що не знають сили води, ані сили моря. Відомо,

що поверхня нашої землі є покрита більше водою, як суходолом. Що робили би сьогоднішні люди зо своєю наукою, коли б води Атлантийського океану рухнули зо свого місця й почали великими валами котитися чи то зо сходу на захід, чи противно — з заходу на схід. Напевно нічого б більше не робили як те, щоб утікали всі разом одною лавою, аж поки би вода залила всіх. І наука не заперечує, що щось таке може бути, бо колись щось подібне діялось і з нашою землею. Напевно одні, що себе зараховують до побожних, казали би: “Це кара Божа”, інші казали би, то “вибрики природи”, а безбожні казали би, що вони гинуть остаточно, бо в життя вічне не вірять.

“Хто ж то такий, що Він наказує вітрові й воді, і вони Його слухають?” Хто ж то такий, що наказує хмарам, щоб носили води й поливали спрагнену землю й земля дає гарні плоди? Хто ж то такий, що свого часу наказав хмарам, щоб ляляли згори водою, а джерелам, щоб виступили із землі, і моря залляли цілу землю? Хто ж то такий, що порозділював землю від моря, а море від землі? Хто ж то такий, що воздвигнув на землі височезні гори? Коли вчені нашого часу не заперечують, що на нашій землі було багато перемін, що колись між Азією та Австралією й поміж Америкою та Європою була суходольна сполука, то хто ж то такий, що свого часу наказав водам залити ту сушу, й полишилися тільки де-не-де невеличкі острови? Хто ж то такий? Ще й досі не знає ни один бідний і безбожний чоловік, що це Той, що має право наказувати і морю, і вітрові, і всьому, що бачить людське око. То Сам Господь, то Бог, Творець природи. Він Творець неба і землі, і моря, і всього, що на землі і що в морі.

Людина аж тоді вірить у щось, якщо це саме “щось” побачить власними очі-

ма. Багато людей ще й сьогодні не вірують, що свого часу настане Суд Божий, коли кожна людина стане перед обличчям Господнім. Але вони повірять у цей суд аж тоді, коли побачать Господа в славі й силі в цей світ ідучого.

Багато людей, стоячи на березі моря, не можуть зрозуміти його страшною силою. Вони можуть цю силу відчутти тільки тоді, коли впливуть аж насередину океану. Звичайна релігійна людина подібна до тієї, що стоїть на березі океану, віруюча — до тієї, що опинилась посередині моря. Віруюча людина намагається своєю вірою виплисти аж до самої середини — до Бога.

Тільки за допомогою власного досвіду людина пізнає істоту речей. Тільки власний досвід дозволяє людині пізнати глибину Божої мудрости, сили й любови.

Один скитальник оповів якомсь мені про те, як він пізнав Христа. Колись він чув про те, що існують копальні вугля, але як ті копальні виглядають й як із них тее вугілля видобувають, його цілком не цікавило. Але скитальча недоля загнала його до копальні, й він опинився на глибині вісімсот метрів під землею. Жах обхопив його в тих підземних, вічно чорних, розлучливих склепіннях. Особливо тяжко було йому споглядати на стелю й думати про те, що над ним лежать велетенські шари землі, що може кожного менту його та всіх робітників розчавити. У той мент, як він про це думав, залунав страшний гуркіт. Десь поблизу завалювалась земля. Він і другі недосвідчені молоді робітники покидали знаряддя й кинулись утікати. Старі робітники зо сміхом зупинили їх. Вони пояснили молодим, що то звичайний процес праці: робітники лише вибили підпори й дозволили землі завалити порожні зайві простори. Тамій скитальник вже й чути не хотів про працю під землею. Він страшенно пере-

лякався, почав думати більше про життя й смерть, і це привело його до Бога.

Сили моря не може зрозуміти той, що переплив його на покладі та в залях вигідного сучасного пароплава. Але ті, що колись перепливали моря в примітивних дерев'яних кораблях, що переносили жахливі буревії й катастрофи в океані, ті добре пізнавали море й, урятовані чудом від погибелі, мали змогу лобачити на власні очі й силу моря, й силу Божу.

Цю силу колись чудово пізнали були євангельські віруючі з часів реформації. Їх за їхні правовірні переконання переслідували, й вони, як вигнанці, кидали свій рідний край і тікали в малих кораблях через моря та океани в незнані далекі краї. Чимало їх згинуло в бурхливих хвилях Атлантийського океану! Ми часто залюбки співаємо наших гарних пісень, що оспівують морські буревії: "Сумно бушує життєве море", або: "Ми по водах океану в рідний край небес пливем" тощо. І співаючи, ми й не думаємо про те, що ці пісні склалися людьми, що колись у легеньких малих кораблях пускалися в далекі океанські простори, де їх чекали бурі й катастрофи. Тільки перепливши аж на другий берег, вони пізнали силу моря й тільки тоді могли складати ті чудові пісні віри, надії й любови.

Мені доводилося багато читати про море, про подорожі через нього та про різні катастрофи на нім, про гурагани й т. д. Довелось мені колись бути на берегах Чорного моря й навіть один день плисти по ньому. Але погода була тоді лагідна й пароплав був вигідний. І я залюбки споглядав на море, гладеньке, блискуче й гарне. Та тільки тоді почав розуміти його, коли довелось плисти з Європи до Америки через Атлантийський океан. Тільки тоді відчув я його безмежну силу й міць!

А що діється в самому океані, в його недослідних, таємничих, недосяжних глибинах? Цього з певністю ще ніхто не знає. Так само ніхто ще не знає не тільки сили Божої, але й Його глибоких, великих, безмежних таємниць.

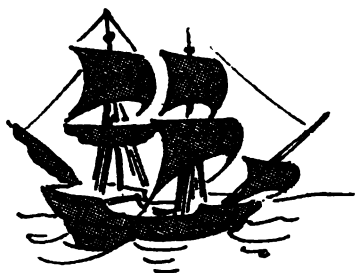
Найсильніше, що мене вразило в океані, це були думки про безсилля людини перед обличчям розбурханого моря. Жодна людська сила, мудрість, знання й велич — ніщо не може зупинити бурі й гурагану! Ніхто з людей не може спинити розшалілих морських хвиль і наказати їм ущухнути. Людина перед міццю буревію безрадна й безмежно слабенька.

Ще більш слабою й безсилою здається вона й перед Творцем морів, і океанів, і суходолів, і всієї землі, і далеких зір, і всього всесвіту!

Він — усе, ми — ніщо!

Йому ж хвала та слава на віки вічні!

1948

ТИХА Й РАДІСНА НІЧ

Була Різдвяна тиха й пізня ніч,
Дехто куняв, а дехто спати ліг.
Ген, ген високо в небі ясні зорі,
А на землі усюди сніг і сніг, —
Наче б біле море.

Селом ішли бадьорі хлопці і дівчата,
Хати сільські — немов би ті палати . . .
Усюди гарно тихо й тихо, —
Різдво Христа — блаженна ніч!
У цій Різдвяній благодатній ночі —
Зникало лихо:

Ідуть колядники --- квіт молоді,
Які ще горя і нужди не знають.
Підходять тихо, мов би до палати:
І до вікна тихцем стук, стук . . .
“Пане господарю, позвольте заколядувати,
І ввесь ваш дім возвеличати! . .

--- “Позволю, позволю!”

Старий ясен у ворітті заскрипів, —
Полинув спів . . .

“Нова радість стала,
Яка не бувала,
Над вертепом зоря ясна
Світлом засіяла”.

І крізь вікно до хати долітав,
Знадвору — чар різдвяний спів . . .

Ніч тиха й радісна була колись,

Коли ще не було війни, ні революцій,
Насильств, злоби й скзекуцій;
Хоч снігом був покритий рідний край —

Був тихий рай.

На вікнах пальми дивні й мальовничі,
Мороз скрипів . . . Рожевіли лица . . .

Співала молодь . . . (Чи буде ще коли?) . . .
Прокинувся зі сну малий Михась: —

“Мамо, мамо,

Слухай за вікном співають янголи!”
“Так дитино — сказала богобійно мати,
Христос родився —

Це Різдвяні Свята!

Це наші хлопці і дівчата”.

“А я забув — мої санчата. . .”

“Лягай дитино спати,

Вони прийшли наш дім возвеличати!”

І раптом голоси знизились в унісон . . .

Сьогодні нам здається, ніби сон . . .

Ні, не сон — були Різдвяні Свята,

Українські: тихі, щедрі і багаті!

Тиха ніч — колядники співали,

Добра і щастя для людей —

Від Господа бажали:

“Просим тебе, Царю

Неба Володарю,

Даруй літа щасливі,

Цього дому господарю!”

З НАМИ БОГ!

Коли над світом заяснила зірка,
Ї побачив мудрий астролог.
У старині зродилась в серці віра,
Що будуть люди, й скажуть: "З нами Бог!"

Ісаїв клич: — Баалів киньте, люди;
Ізраїлю, — богів немає двох!
Невинна Діва вам породить Сина,
Назвуть : Еммануїл, це — "З нами Бог!"

Бо темрява вкривала світ тодішній,
Поганський Рим із пагорків сімох:
Убогим горе . . . Мов би ад внутрішній . . .
Надія в них: — коли б то "З нами Бог!"

Ми лють-злобу любов'ю поконали б
Й життя вели б у мирі, без тривог . . .
Як Божий люд, і горя би не знали,
Бо жили б вірою і був би з нами Бог.

Ідуть віки, проходять і минають,
І люди — світ не звільнені з тривог,
Живуть у пільмі, — Господа не знають,
Й сказати тяжко, що із нами Бог.

І ось, немов дві тисячі літ тому,
Світ розколовсь на двоє й монолог . . .
І темрява гріха вкриває землю,
Безбожні кажуть: "Де ж той вічний Бог?"

І знов Свят-Вечір, в небі сяють зорі.
Щасливі ті, що зібрані двох, трьох,
В любові братній, з вірою святою,
І з чистим серцем скажуть: "З нами Бог!"

Було колись...

Було колись немов би нині
У головнім куті — дід — сніп,
Той перший житній, що на полі —
Схилившись до ниви стіп
Із серпом богобійно мати . . .
Відтак за нею вслід жєнці,
Весело ниву стали жати . . .
Ряди снопів мов зорі ці.

Було в Свят-Вечір рідний тато
Приніс снопа, що був на ниві,
Як славно й урочисто в хаті —
Різдвяні Свята — всі щасливі!
Було колись і все минуло,

В житті народньому руїна . . .
Чи верне щастя, чи заснуло?
Чи будуть свята в Україні?
Чи прийде молодь з колядою
В морозню ніч — і стук у вікна:
“Позвольте пане господарю” —
Й почнуть співати: “Бог предвічний”.
А так було — Різдвяні Свята,
Все говорило, що із неба,
Прийшов Син Божий — Радість Дивна,
Її тепер мов сонця треба.
Бо пітьма чорна світ покрила,
Не шаркотять серпи на полі.
Комбайн — мов кажанові крила —
Гуде . . . Духовна скрізь неволя.
Нема снопа, зникає й хата . . .
Нема колядки: “Бог предвічний”.
Прийшов “январ” з нових палатів,
А до Єгипту — рідний січень . . .
Аде живе — жива надія, —
Надія — зірка, ще не згасла,
Вона Христос, що в світі діє . . .
Що сяла сонцем — вбогі ясла.
Сьогодні мудрі: “Світ маленький,

Весна їх не цікавить й літо,
Й не знають того, що Всевічний -
Він володар над усевіттом!
1965

Сповідь *)

Я не бився, як митник у груди,
В фарисейську не вірив молитву.
Путь моя не відлюдна, — а в люди,
І не рвавсь на мамонну гонитву.

У брехню я ніколи не вірив,
У які б не вбиралася шати . . .
Її хід прослідив, перемерив,
Пізнавав ренегата й брата.

Не належав до різних міняйлів,
Не ходив я від збору до збору,
Бо один Бог і Правда одна є,
І свій зір підносив я угору!

Й не належав до тих, що без віри,
Мов та твар, що німує — без гласа.
В тих людей ані глузду ні міри,
У чужому ярмі велигласні.

Над усе покохав мову рідну, чудову,
І народ мій люблю, його рани, руїни.
Бо з прадіда і діда і крові,
Із костей я є син — України!

1968 р.

+) МИТНИКОВА МОЛИТВА. Коли я був малим хлоп-
чиком, то тато навчав катехизмової молитви:
Боже, будь милостив мені грішному.
Боже, очисти гріхи мої і помилуй мене.
Без числа согрешив я, Господи прости мені.
У цій молитві тричі треба було бити себе
рукою у груди. Це старожидівська форма моли-
тви, про яку згадує Христос у Єв. Луки 19:9-14

НОВИЙ РІК

Новий Рік!

Ось Новий Рік іде, він приходить.
Що несе? Де пливем? І де пристань?
Де спочинок наш — де?
Ті, що вчора казали нам: “Мир!”
Полетіли із шумом у вир,
Слід про них вже пропав.

Хто знайде?

Ми пливем, захлинається море . . .
Море людське бушує . . .
Де пристань? —

Ой, горе!..

Рік Новий!

Про старий вже забули — пропачий.
Зло не вщухло — роззявило пашу . . .
Всіх людей, мов Йону, —

Проковтнуть . . .

Всіх: байдужих, гнучких, дрібничкових,
Всіх не здібних пізнати, що солодке
Й терпке, до самого гіркого полину,
Тугошії, без Бога, на шляху до загину —

Туди й путь . . .

Рік Новий!

Він мине, як старий, й помандрує поволі.
Він лишив: нотатки й протоколи,
Стоси книг, грубих книг . . .

Він був роком.

Він усе нотував — зорим оком . . .
Він зносив боротьбу й долю кволу,
Одних вгору підніс, інших кинув додолу.
Вередливих життя, що кривили все кроком.
Не було в них нічого під сонцем,
Бо в них світ — світ, малее віконце,

І були мов той кріт.

Ім далеко до сонця, до правди,

Бо протоптаний хід . . .

І шляхи в них, — то ізми, і ізми . . .

Не добро для людей —

Катаклізми.

Новий Рік!

Рік за роком іде, він минає.

Світ пливе — люд пливе . . . А де пристань?
Між людиною й Богом ще відстань,
Ще далеко до пізнання Бога,
Бо в людини своя є дорога . . .
І дарма, що двадцятий вже вік, —
Ще мільйони духовних калік . . .
Тих, що в п'їтьмі духовній рік-річно
Святкують Новий Рік.

НОВОРІЧНІ ДУМКИ

О, світе наш дивний, о люду без долі,
Даремно історія вчила.
Життя у неправді, хвасти ще на полі,
До Правди святої — безсилля.

Сьогодні шукаєм віків у руїнах,
Про наше минуле в розкопах . . .
Вона ж віковічна — наш край Україна,
О, друзі, — геть всі мікроскопи!

Проходять роки, назад не вертають,
І час вперед — не на місці . . .
Іде все вперед, він спочинку не має,
Які ж ми полишимо вісті?

Новий Рік, то час, мовби дзвоновий гомін,
Звучить він з церковної вежі . . .
Людей він рік-річно скликає додому,
Й нема вороття з-поза межі.

О, світе наш дивний, о люду без долі,
Як тяжко цю тайну збагнути . . .
Сильний для слабого шукає неволі,
Щоб брата в кайдани закути.

Новий Рік, то час, одноденний то спомин,
Бундючні стають мовби гори,

Не знають, що Вічний — то Дух Животворчий,
А люди — то тлінність, то порох.

Я вдячний Тобі, о Всевічний мій Боже,
Що в церкві батьки, з ними й діти,
Новий Рік стрічають у вірі й молитві;
Хай Правда в дорозі їм світить!

--- o ---

ОДИН КРОК

Роche наш Новий,
Що ти нам несеш?
Чи потіху щастя й долю,
Чи турботи, сум й недолю?
Завжди добрий Ти -
В людях брак мети.

Роche наш Новий,
Ти все той самий:
Як зима, оніги й завіу,
Люди в світі без надіу,
Віри в них нема -
У серцях - зима.

З кожним роком крок,
Люди роблять скок...
До гори раз, раз в долину,
Й так рік-річно безуцинно,
Й тяжко, щоб звернуть, -
В вірі в Божу путь.

Рік мина старий,
Роche наш Новий,
Ти зроби, щоб всі зневіри,
Правду й Бога зрозуміли,
Щоб йшли до мети -
Правди й доброти!

1964

ДОСКОНАЛА ЛЮБОВ

“Ідіть же й навчіться, що значить:
“Милосердя Я хочу, а не жертви”.
Мат. 9:13.

I.

Коли зійшла з небес на землю
Любов свята і досконала,
І ясна й тепла, мов те сонце,
Й нужденних, вбогих
Гріти стала,
І не пишалася й не неслася високо,
І не бажала від людей данини . . .
А щоб було ясніше людське око: —
Вдовиці милість, милість сиротині.
Й над ким спочила десниця любови,
І спалахнув у серці ватри жар,
Той вийшов з п'їтьми —
Гнався до обнови,
Й на крилах віри нісся аж до хмар!
Коли зійшла з небес Любов на землю,
Й святі стопи спинилися на ній,
То не на те, щоб марно повторяти
Святе й божественне ім'я Її:
Любов, любов і ще любов — усюди,
Немов би — “Во дні они” . . .
Але у серці носять камінь люди . . .
І всі слова, як на дзвіниці дзвони.

II.

Що ж мови ті, хоч ангольські,
З мистецьким висловом — чудес,
Все про любов . . . а голословні,
І бубоняць аж до небес!..
Безсилі всі дари “пророків”,
І тайни всі, великого знання,
І віра, що здвигає гори,
Як досконалої любови ще нема.
І жертви всі, й роздання маєтків,
Подібно, як Ананія й Сапфіра,
Нема для Бога чести, ні пожитків,

Коли в душі нема живої віри!
Коли Любов прощалася з землею,
Й вертала знову до небес:
— Я буду з вами від віку й довіку,
Щоб не шукали свого та чудес;
Щоб в чоловіка нового вдягнулись,
У вірі щоб ішли до життєвих обнов,
Й на брата з чистим серцем щоб дивились,
То досконала буде в вас любов.

III.

Не на це Любов із неба загостила, брате,
Щоб ім'я Її святее марно повторяти. —
А на думці і на ділі інше в серці мати . . .
Ще Господньої Любови люди не пізнали,
Бо ніколи щиросердно в Бога не благали.
А це питання велике тільки той розв'яже,
Хто почує страх Господній, —

Що Любов та каже:

Любов свята терпить і завжди милує,
Не заздрить ближньому, а світу мир дає,
І свого імени під небо не виносить,
Працює щиро, і в ближнього не просить.
Не є гнівна й не думає лихого . . .
Й не тішиться, як чинить хтось неправду,
Й далека, щоб робити лишні спори, звади,
І знає те, що без Любови світ в імлі,
Й людина нічим є, — а порохом землі.

IV.

О, Любове свята, досконала Любове,
Чути кроки Твої — Ти відходиш
Усе далі і далі. — Світ негідний Її,
Сум, і горе, й нещастя приходять . . .
Людське серце черстве — далека любов,
Бо шукається слави в цім світі . . .
Любов світить з небес, а немає обнов,
В людях холод, зима, і далеко ще літо.
О, свята і небесна Любове моя,
Пригадай вірним всім, що вони Твої діти,
Нехай щезне й відійде лицемірнее "я",
Твоя правда хай нас сонцем освітить!
Всі провини прости, як Марії простив,

Як вмивала слізьми Твої ноги . . .
Беззаконня зруйнуй, зруйнуй злого мости, —
До Твоєї зблизи нас любови.
О, Любове свята, досконала Любове,
Розігрій серця людські, — бо камінь . . .
Нехай правда Твоя зарясніє у нас,
Тобі слава, Любове, відвічная. Амінь.

ЗІРКА З МАГДАЛИ

О, світе мій, о люди, люди,
Не сяє сонце ще над вами . . .
Коли ж між вами правда буде?
Коли ви станете братами?
Думками линете високо,
А серце кволе й однобоке —
Холодний камінь.
Без логіки й крихітки змісту,
Ваш погляд на лице й намісто,
Що очі темні вам сліпить . . .
Пізнати правду — ще безсилі,
До зла й неправди ви похилі;
Коли б ви знали зміст життя,
Не повторяли б без пуття
І без потреб . . .
Все ваше — “амінь”.
Але сказати правду мушу, —
Далеко вам, щоб глянуть в душу,
В мою, і погляд мій на вас . . .
Мізерні ви й сліпі, ромеї,
І ви, побожні фарисеї:
У перших пристрасть ваша й зависть,
У других гіркости ненависть;
І кажете — що я “повія”,
Нема в вас сили і надії —
До мене доступу нема.
Не зносите, — що маю волю,
Й не є у вашій я неволі,
Бо жінка в вас —
То “твар німа”.

Горять у вас тілесні змисли,
На шиї в мене б ви повисли, —
Та доступу нема.

**

Весняна квітка із Магдали,
І публіка, чи ви вгадали б,
Шаліла видом її . . .
Коли появиться на сцені,
То простий люд, багаті, вчені,
Тоді і греки, і ромеї
Не зводять зору свого з неї,
Бо ж їй жіночий стан уроди,
Чим обдарила їй природа, —
Чи тут вина її?

Як королівна у народі,
А в фарисеїв у погорді,
В пониженні і у зневазі,
Проте гетера *) у повазі, —
В усій красі своїй.

З Магдали — зірка добродушна,
Для фарисеїв — твар бездушна.
— О, ні! Хоч я у них “повія”,
Не згасла в мене ще надія,
Людина ж я, як всі . . .
Хоч кажете — мудреці закону:
“Краса її, то від демонів”, —
Приписуєте сім . . .
Нехай, хоч я в них — тінь безсила,
У Бога є ще правда й сила —
В могутності усій!
То голубінь, що надо мною,
Що наділила стан красою —
Я приналежна їй!

**

Коли сценічна тиша стала,
І як лишилася сама . . .

*) Гетера в давніх греків — добре освічена жінка, незаміжня, приятелька філософів, часами й дорадниця в державних справах.

Тоді сама себе питала,
Бо в неї думка не німа.
У тиші неслася високо,
У серце глянула глибоко,
Бо знала — Бог усюди суцый,
Творець Він вічний, всемогущий!
По денній марноті-гонитві,
Вона тихцем в святій молитві —
Шептали їй уста . . .

І линула душею, вбога,
До дому — Божого порога,
Бо в Нього праведні закони!
І знала, в домі у Симона . . .
Хоч хід туди був недоступний,
Вона пороги переступить, —
Рішилась, крок зробила смілий,
Юрба дивилась і німіла —
Вона до стіп Христа . . .

Ввійшла й тихцем схилилась долі,
Немов билиночка у полі:
“Він праведний, святий Месія,
Спаситель мій, моя надія!
Прости провини”, — молить, просить,
Сльзьми святії ноги росить . . .
І чує радісну новину:
“Прощаються твої провини,
І горе всяких бід!”

Марія — зірка із Магдали
Усе єство своє віддала
Христу, і радість пережила
До ніг Його життя зложила —
Й за Ним пішла услід.

І 964

З Е М Л Я І П Р О Р О К

Єремії 22:29.

— О, Земле, Земле, слухай Слово Боже! —
Пророк Єремія до неї так говорить.
Німіло все: високі сніжні гори,
І доли, й пагірки, і хвилі —
В шумнім морі.

Була усюди неймовірна тиша,
Й у тиші тій пророк німів.
А ген в синяві — жайворонка спів . . .
І вітерець до сну усе колише . . .
Так гарна й чарівна Земля в усім,
Хто Бога розумів, в захопленні —
Співав, радів!

Поля у благодаті — золотистий колос,
Балки, провалля та туман-імла . . .
Й делійний вітер ніжний, милий голос . . .
В найбільшій материнній доброті,
З відвічним милосердям —
Промовила Земля:

— Слуго Слова — Єреміє пророче,
Чого бажаєш ти, чого від мене хочеш?
І чим тебе я оскорбила,
Чи в чому я не догодила?
Чому говориш ти до мене і для чого?
Чому звертаєшся до мене ти?
Й якої ще бажаєш доброти?
Я й Місяць — мандрівники ми в дружбі,
Творця сповняємо закони . . .
Немає в нас незгоди й перепони,
Як ніч, так день, як день, так ніч —
У Нього ми на службі.

Ой, люди, люди, вам усього не збагнути,
Ми повнимо всю Божу волю до минути:
Для вас, людей, ми чиним — сонця день,

Для ваших втіх, розваги та пісень . . .
І воду вам даю: морську, річну й озерну,
І друг мій Місяць світить вам уночі.
Чого ти ще, пророче, хочеш?
Чому і в чім пророча річ —
До мене звернена?

Послухай же, кажу тобі в цю пору,
Ти краще говори до тих,
Що пересичені добром моїм й плодами,
І гордо голови підносять вгору . . .
Та ж я їх мама.

Хіба ж не ви мене зросили кров'ю?
Хіба ж не ви руйнуєте моє обличчя,
І пнетесь вгору до величчя,
А від віків у вас усе —
Однеє горе? . . .

У себе все живете ви в незгоді,
А як розсієтесь поміж чужі народи,
То ходите немов без голови,
Й не знаєте хто ви.
І кажете: хто про ваші чини може знати?
Ба, забуваєте про те, короткозорі,
Що на крилах своїх я, мов орлиця,
Віками ношу вас в просторі —
Ваша Альма-Мати.

Я вас пильную, одягаю і годую,
Бо люди ви усі мої є діти,
Вам тільки б жити та радіти!
Я чиню так, щоб сонце благодаті
Світило вам і гріло вас.
І що ще більше можу дати?
Тому, Єреміє пророче,
Чого ти ще від мене хочеш?
Ти краще говори

До цього безчисленного люду,
Що ходить ще в гріхах і блудить.
Говори до них в ім'я живого Бога,
Хай буде в них така сама дорога —
Точна, як у мене.

Хай відкинуть егоїзм та заздрість,
Та всяку лють, злобу й ненависть.
Хай скажуть щирим серцем: --
Ой, наша Нене!

Так, я маги всіх — і вернуть всі до мене
І знають добре й те,
Що я існую вже мільйони літ,
Проте незнаний їм великий усесвіт,
Ні Той, що вічно був і все еси . . .
Отож, Єреміє пророче,
Скажи ти людям правду в очі --
1965 І Правду голоси!

“ПЕРШИЙ ПСАЛОМ”

“Блаженний муж на лукаву
Не ступає раду,
І не стане на путь злого,
І з лютим не сяде”.

Ці слова писав Шевченко
Наш Пророк великий,
Мужі наші, замість чину —
Збились з пантелику.

Із чужими без потреби
Часто мали раду:
Від Візантії і Риму —
В Москву на пораду . . .

Не питалися народу,
Скрізь самі ходили,

І людей, як їм хотілось . . .
До чужих водили.

Так, колись діди ходили
Й батьки ходять знову,
І міняють рідну мову,
На чужу полову.

А юнацтво наше рідне
На чужому полі
Чи свідомо, не свідомо —
Служить поневолі.

А “блаженні” мужі наші
З цих псалмів Давида,
По Шевченкові рік-річно --
Правлять панахиди.

ХТО МІЯ БЛИЖНІЙ?

Колись жида, законники,
звичайні буквоїди,
прийшли до Спаси — Бога:
“Скажи нам про життя,
про зміст правдивої дороги”.
Він зміряв їх
від ніг до голови,
бо їх закон не мав ваги...
Вони прийшли не щиро,
а з підступом...
Христос їм відповів:
“Ой, ви — німі раби,
послухайте,
оце для вас наука:
Між Єрусалимом і Єрихоном
людину невинну
розбійники побили буком.
Тудою йшли законник і левит;
вони лиш глянули,
що побитий і поранений,

кров'ю стікаючий...
лежить.
Пішли вони,
бо милосердя в них немає:
“То чужинець, то поганин —
нехай вмирає”.
І ось ішов Самарянин,
для вас він грішник —
поганин.
Він скільки міг зробив
побитому, що на дорозі;
Він рани перев'язав,
оливою намастив,
вином напоїв,
усе зробив по змозі,
щоб поранений здоровий був —
і щасливий!
Скажіть:
Хто з цих трьох — нещасному
був ближній і зичливий?”

*
Зроби підсумок, друже,
подумай про наш час і днину:
згадай про рідний край, —
про Україну!
Вже ось минає три віки,
розбійники і гайдуки
знущаються...
Тобі усе байдуже!?

Хто каже — люблю брата,
а руйнує рідну мову,
він той, що з руйнником
зробив умову...
Хто цурається брата,
а каже — люблю Бога! —
Неправду мовить він,
бо то — крива дорога.*

Великий муж Іван Франко
слова Господні добре розумів,
і він так заповів:

“Яка тобі заслуга,
коли кохаєш свого брата, друга?
А ви любіте своїх ворогів!”
Подумай добре, що Господь велів!

Не мовив:
“Моїх ворогів любіте!”
Оце, брати, ви добре розумійте,
що ворог Божий, ворог правди й волі
не варт любови вашої ніколи”.

СОФІЯ — 1921 РІК

У Софійському Соборі
Прапредків дух загомонів,
Святі у фресках усміхнулись,
Як слово ріднеє почули
Народу свого із віків,
Який томився у зневірі -
Мовчав, німів.
І ось наспів догідний час,
Як духовенство й нарід вірний,
Заговорили всі нараз:

Ми українці не монголи
І доки ж ті чужі глаголи,
Що мучать нас!?
І на амвоні у святині
Став вірний муж: "О, браття нині,
Сам Бог Отець усім велить,
Щоб рідний був митрополит!
Не з паньського чужого роду,
Зі свого рідного народу".
І показалися знаки
Мов ті огнані язики -
В Брусалимі,
Що злинули на слуг Господніх,
Святих апостолів Христа -
В одній хвилині!
Вони почули вміть обнову,
І дар святій, щоб рідну мову,
Нести по всьому світі людям, -
Нехай в чужім ярмі не блудять,
А славлять Господа благого:
"Його ми чуєм голос нині -
В своїй святині!
У Софійському Соборі,
Заговорив увесь народ:
"Ми люди, як всі інші люди,
Нехай своя в нас правда буде!"
До чужинців ми більш не йдімо,
Порад, добра в них не просімо.
Народ старий ми ще з Трипільля,
Доволі ми вже натерпілись...
Наслухались наук чужих:
Тирадів, строфів, різних римів,
Лишім на все усі "ТРИ РИМИ" -
Найвищий час!
Всевітчий Бог в своїй любові,
Говорить нам, щоб жити в обнові,
Сьогодні з Неба Сам велить,
Щоб рідний був митрополит
+ Він знає нас!
У Софійському Соборі,

То не було, як "Во дні оні",
Але таки за наших днів,
Як увесь народ загомонів:
"Хай Дух Христа, а не канони -
Вони чужі..."

Не дали нам добра ні долі,
Народ томився у неволі...
"Блаженні" в нас були безсилі,
На раду до чужих ходили -
Не йдімо ми!

Коли обнімемося, як браття,
Врага не буде й супостата,
Так рідний наш Пророк нам радить,
Щоб ми жили в своїй громаді -
Й були людьми.

+

Душевні молитви - народу стільки:
"Так віра й розум нам велить,
Щоб рідний був митрополит,
Духовний муж - Василь Липківський!"
Всиче духовенство і всі люди -
Сказали: "Амінь! Хай так буде!"
Доволі всім терпіти муки,
І священство разом з народом -
Поклали руки.

Бо так було в Єрусалимі,
У першій Церкві - Христа Бога,
Він їм сказав:
"Я - правда, і життя, й дорога!"
Нехай і в нас так буде нині,
Він нині і навіки в Україні!

+

У Софійському Соборі,
Загомонили звуком дзвони,
І рідне Слово на амвоні!...
У Церкві - рідної Громади,
Були щасливі всі і раді!
Увесь народ - сказав, прорік:
То був тисяч-дев'ятосотий,
То був двадцятий -
Перший рік.

РІДНЕ ЛИХО

В УКРАЇНСЬКІЙ пресі у вільному світі часто появляються статті на теми рідного лиха, його є дуже багато, але одне з тих лих — уживання алкоголю. Це говорить, що багато людських грошей іде до кишені різних багатирів, а народові лишається лихо. На цьому місці не будемо хапатися за всіх людей, скільки алкоголь приносить людям лиха, але слід затриматися над власним лихом.

Дуже багато місця посвячується в українській пресі про поневолення українського народу на рідній землі. На цю тему багато обвинувачення та закидів на тлі політичному й релігійному, і через ті обвинувачення дуже тяжко дійти до братньої народньої консолідації. І часто бачиться в одному або вдругому напрямку ворога, але не бачиться загального ворога, який несе всім однакову руйну, а ним є алкоголь.

Московська приказка каже: "Без водки нічево не розберйош". Друга приказка, що належить до гуморески каже, коли власник корчми питав пиячину, що написати на його пам'ятнику, як він помре, він сказав — напишіть: "Пакойний водочку любіл".

Перед українським народом у його недолі, яку пережив і яку зараз переживає, постає питання, — що далі робити, щоб не побіль-

шувати власного лиха й не збагачувати чужинців — продуцентів алкоголю й не ставати посміховищем у світі? Відповідь проста і ясна — гроші, що видається на алкоголь і нікотину, обернути на власне добро: на допомогу студіюючій молоді, на притулок старих і заслужених людей, які доживають свого старечого віку — забуті всіми на світі.

Хто виробляв на рідних землях алкоголь і хто його виробляє у вільному світі? Усім тим, що доживають свого віку у вільному світі відомо, що на рідних землях усі гуральні були в руках не українців, а чужинців — власників землі української. Вони продавали алкоголь і тютюневі вироби, а українці купували, пили й курили, а в додатку наражувались на нужду й на різні хвороби. Без алкоголю нічого не обійшлося. "Без водки нічево не розберйош". Почавши від родинних хрестин, весілля, похорону, усяких поминків — усе було з випивкою алкоголю. Нічого не могло обійтися, або відбутися без цієї отрути. А в додатку були корчми, які були пристановищем людським. Чи змінилося щонебудь під цим оглядом на рідних землях за 50 років під пануванням СССР, а відтак між українцями у вільному світі, — факти говорять, що нічого не змінилося, усе по старій традиції, чи вона добра чи ні! На рід-

них землях люди п'ють із горя, а з якої причини українці п'ють у вільному світі? На це хай кожний сам собі відповідь...

У вільному світі між українцями під цим оглядом, здавалося б, наступила певна зміна, однак, не дуже велика з такою різницею: ті, що колись на рідних землях алкоголь продавали, у вільному світі мають великі фабрики і є головними продуцентами алкоголю, стають мільонерами. Українці органічились до двох чинників — продавати й пити. Це є живим доказом, що кожний народний дім має свою бару (корчму) — свій до свого, в додатку на свою власну шкоду. На цьому місці слід навести замітку, що була поміщена в «Новому Часі» 1935 р. «З медичного нотатника»:

“Обраховано, що українці в межах польської держави пропивають, тобто видають на алкоголь кожного року більш-менш 45,000,000 зл. польських. Коли б так хочби половиною тих грошей, виданих на нищення здоров'я, ужити на будову власних шпиталів і санаторій — то ми у справах народного здоров'я не стояли б у хвості народів!”

Чи ми, українці, на вільній землі, в усіх країнах світу, куди нас закинула доля, пішли вперед, чи не стоїмо у “хвості народів”? Чи ми маємо хоч один україн-

ський шпиталь, чи маємо санаторії (за винятком, здається, Торонта, Канада, де є одна санаторія. Але й до неї дістанеться лише той, хто має фінансове забезпечення).

Ми маємо в ЗСА чотири українських союзи. Один із цих союзів у звіті подає, що бара (корчма) в оселі союзу за один рік дала самого приходу з випитого алкоголю понад 10,000 доларів. Скільки ж тоді пішло грошей, за самий випитий алкоголь? А всі ці гроші пішли до чужої кишені, чи банкерів, продуцентів алкоголю.

Колись чужинці, окупанти, старалися виробляти й поширювати алкогольні напитки, щоб такою дорогою тримати нарід у темноті. І люди привикли щонеділі чи свят, мов би у зачарованому колі — хата, церква, корчма і навпаки. У вільному світі, щоб не ходити задалеко до корчми, то просто близько церкви є народній дім, а часто таки в самій церкві, — правда, у підвалі — відбуваються певні забави з випивкою алкоголю. Проти подібних аномалій є певні виступи, переважно людей здорової думки, які, знаючи й уболіваючи над недолею народу, пишуть на цю тему статті й т. п., але це все, за народною правдою: “Говори до гори, а гора горою”. І ця “гора горою” не підноситься до гори, але щораз опускається до пропасти.

Крім цих відемних сторін та недоліків не можна перейматися песимізмом, бо в історії українського народу є багато шляхетних, благородних і високих чинів. Тільки, що наша преса чогось те все промовчує, а як щось згадає, то тільки мимходом. Відомим є т. зв. рух "Драгоманивців". Метою того руху було поборювати пиття алкоголю й витрати грошей на нікотинне непотребство. Метою їхньою було закладати просвітні

гуртки й гроші ті обертати на літературу й на те все, що несло людині світло та добробут, а не темряву, в якій людина ниділа без Божого світла. Драгоманивці в гостинах чи забавах замість алкоголю, — вживали звичайні овочеві соки. Також відомо, що великий український "Каменяр" Іван Франко був абстинентом, не вживав алкогольних напоїв і куріння тютюну.

По першій світовій війні, коли Галичина, Волинь і Полісся дісталися під польське панування, того часу в Галичині постало т. зв. Товариство "Відродження", по французьки (ренесанс). Ініціаторкою, а відтак головою того відродження була знана того часу лікарка д-р Софія Парфанович.

Свідомі українці, особливо селяни в Галичині, щоб не спомагати польських дідичів, які виробляли алкоголь у своїх гуральнях, а відтак тютюневу продукцію, з чого польська держава мала

прихід, люди переставали видавати свої гроші на цю отруту. Але на цьому не затрималися, бо не пити алкоголю й не курити цигарок, це ще не все. Багато селян в тих селах, де було організоване товариство "Відродження", підносились культурно, а навіть допомагали собі співбратньою працею, до поліпшення господарчого життя. Наприклад, в селі Ожидові, Золочівського повіту, грех або чотирьох селян, що межували між собою, на їхніх нивах була відповідна глина для виробу цегли. Вони разом зі своєю глини виробляли цеглу, випалювали її й будували муровані огнетривалі будинки. Вони вже не журилися, коли йшли далі в поле до праці, що їхня хата згорить. До такого братнього сміливого господарчого кроку допомогло їм товариство "Відродження".

О, як потрібно українській спільноті у вільному світі цього відродження! І, як тяжко здобутися на геніяльний крок, щоб піврати зв'язки зі старою недоречною традицією, що без алкогольних напоїв не можна відбутися якоїсь першої ліпшої гостинності, чи забави. Продукенти алкоголю й нікотини у вільному світі на повний хід запрягли телевізію й радіонадавання, і на перегони пропагують, і то в такий спосіб, неначе б людина без цієї одної й другої отрути не могла б існувати. Хіба на правду сила зла така страшна, що її неможна по-

бороти? Народня приказка каже: "Дітько не такий страшний, як його малюють". Треба підкреслити, що страшнішою від дітька (сатани) є людська дурна привичка.

Алькоголь свого часу винайшли араби, і він є потрібний у медицині та в хемії, але ніколи як питво в гостинах чи в забавах.

Здоровий розум хай сам застановиться над цією проблемою і це питання розв'яже, що людині й народові приносить: добро, спокій і щастя, а що крайню нужу, горе й загибель?!

Хто властиво мав би зайнятися цією справою, хто мав би стати на сторожі людського життя? Усім відомо, що на першому місці, коли йде мова про духовне й моральне виховання народу — мало б стати духовенство. Духовенство мало б поборювати всі шкідливі чинники, що руйнують людське здоров'я та його добробут. Духовенство накликає людей до Царства Божого, і хто найкраще знає, і хто має ключ Св. Письма, де виразно сказано: "П'яниці Царства Божого не наслідять". Тут іде мова не тільки про руйну людського здоров'я й матеріального добра, але й втрата духовного вічно-

го стану, — щасливого життя з Богом.

Де причини усіх недоліків і де недостатки в допомозі людям вийти з недолі лишньої традиції та шкідливих привичок? Звичайне недбальство. Брак любови до ближнього, як

людини, а найбільше до свого рідного брата українця чи українки — народнього суспільства. Звичайна людська релігійна формальність може замінити правдиве служіння Богові й народові до звичайної професії, що по Ново-Заповітньому називається "наймит". Заплатиш, буду служити, не заплатиш, роби собі як хочеш. І тому нічого дивного, що багато людей ставляться байдуже, не тільки до релігійних справ, але й часто до народніх, бо одні з другим є пов'язані.

Ми маємо дуже багато різних фрагментів з українського релігійного життя. Ось один, який на цьому місці напрошується, щоб про нього згадати, а він веселий і багатомовний.

Один п'яниця, якому

алькоголь передчасно відобрав здоров'я, помер, лишаючи бідну вдову з трьома малими дітьми. Приятелі й корчмар спробували його якось похоронити. Вони щедро заплатили священикові, щоб він не жалував слів, коли буде промовляти біля могили над покійником. Священик промовляючи, не жалував похвал, які суперечили про життя покійника. Він говорив, що покійник був доброю й працювитою людиною, дбав про свій дім, про дружину та дітей і т. п. Дружина, слухаючи це все, каже до дітей: Діти, ходімо додому, то не нашого тата хоронять, то якогось дуже доброго чоловіка. Ваш тато, а мій чоловік, ніколи таким не був. Ми від нього багато натерпілися: нужди, горя та побоїв. Ходімо, діти,

додому — то не нашого тата хоронять...

Коли б ще за його життя того пиячину був хтось спитав: коли тобі поставимо пам'ятника, то що на ньому написати? Навпевно він був би так сказав, як той москаль: "Пакойний водочку любіл".

Англійський славний проповідник Чарльс Сперджен сказав: "Через горло пияка переходять тисячі долярів". Одні п'ють з дурноти й бідніють, а другі їхньою дурнотою й біднотою збагачуються.

Хто стоїть на сторожі правди та справедливості, повинен щиросеречно сказати — хто виробляє алкоголь, чи тютюневу нікотину, а хто її споживає. Один із учнів Христових каже: "Отож, хто знає, як чинити добро, та не чинить, — той має гріх". Як. 4: 17.

Відгук на статтю - "Рідне лихо". Ця стаття була поміщена в тижневику "Кан.Фармер" - "Вільний Світ", під моїм прибраним прізвиськом: Л. Забіренко 1968 року. Відгук на неї диві: "Ще про рідне лихо".

Ще про "Рідне лихо"

У Вашому цінному "Ж. Ф." була вміщена в минулому дуже поважна стаття "Рідне лихо", автором якої є п. Л. Забіренко. Цілком слухні спостереження автора статті про те наше українське "лихо", яке віками тримається нашого народу, і чи не є більшим нашим ворогом від всіх тих, з якими ми боремось. Тема так важна, що варта дещо трошки більше сказати про алкогольні напитки і курення, а тому ласкаво прошу дати мені місце в Вашому часописі.

Пан Л. Забіренко навів приклад з людей тверезих і п'яниць, і цього вистачає, щоб бачити де є добро, а де зло. Та на жаль, така порада, такий приклад до наших людей не доходить. Правдою є те, що про ці шкідливі речі не мало вже писалось, але без успіху. А, це на мою думку тому, бо як кажуть: "риба починає смертіти з голови". Хто є тією рибою, хай читач сам відгадає.

Не згідний я повністю

з автором, що там на рідній землі люди п'ють лише з горя. Не лише п'ють з горя, а з дурноти. Ту дурноту притягнули ми з собою на чужину. Правдою є й те, що там на рідній землі багатіли з нас чужинці, а тут ми використовуємо один одного, свій — свого.

Я добре пам'ятаю своїх сільських п'яниць, але більше було таких, які мали за що пити: Наприклад, шевці, ковалі, колісники, "плотники" і столяри.

Майже 90% бідняків курили. Їхні діти ячка були жадні, бо треба було віднести його за тютюн. А п'яні курці не мало й пожарів зробили!

При нагоді варта пригадати старшим людям, як то ми колись з горілкою святкували; Різдво, Великдень і Зелені свята? Скільки то було в ті святі дні п'яних, та яких лише брудних пісень не співали? Хіба свята для того, щоб напиться? На Великдень і Зелені свята, кругом церкви, в зелених сад-

ках, повно картярів. Ми їх маємо і тут в наших клюбах. При клюбах коршми, читальні, але не для читання, а для картярів, в додаток і один, або два "январіди" на які пусто-голові жертвують по кілька сот. "Январід", це машина, яка забирає фунта, а повертає шилінга. Наші бідні люди мають і з цього задоволення, бо декому попадеться витрати "жака" 4 фунти, а коли прислухаєтесь, то багато таких, що непрогравали по 5-6 і 8 соток фунтів. А, коли сказати чому не жертвує ці гроші на добру ціль, то він відлекується, краще програє в карти. Такі ми є. Правда, що краще співаємо, від скажімо москалів, краще танцюємо, гарні вишивані сорочки маємо, що різни-мося, як нація, лише одна біда, що своєї держави не маємо.

Скажу чому: тому, що ми самі собі вороги. Рідне наше "лихо" є нашим ворогом. Маємо багато дурних звичок, яких треба би соромитися, а ми хвалимось ними.

Чомусь ми говоримо

про чужі звички, а своїх не критикуємо. Ми ж кажемо: "як чарка, то й минула сварка", або що "в чарці горілки хоч яке горе можна втопити". Хіба це правда? При чарці сварки починались, а горе ніхто не втопив. Ніщо інше, як самообман, або просто дурощі.

Дещо про куриво: знав я колись багато таких курців, що у Великий піст не курили. Хтось їм казав, що то гріх, але самі священники курили. Видно, що вони не знали і не хочуть знати того, що куриво шкідливе.

Давно пора залишити ті наші дикі традиції, ті противні Богові не християнські звичаї, позбутись того "Рідного лиха", що є страшним ворогом. Пора витверезитися, бо п'яному все крива дорога. Вона нам крива в політиці, в релігії і в щоденнім окремім життю. Бо лише здоровий тверезий розум може дати нам, як нації те, чого ми хочемо, себто вільної своєї незалежної Української Держави. Без Бога ми її не здобудемо. Коли ж покладаємо надію

на Бога, то добре себе пі-
знаймо, які ми є, чи ми
того варті?

Покиньмо пити й кури-

ти, бо то наше горе і
гріх.

Ф. Гончар,
В. Британія

Чоловіче, бійся Бога! Звідки ти йдеш такий
брудний та обшарпаний?!

- Та я - я... Я іду, іду... з Ц е р к в и.

- Ой, горенько мені з тобою та з твоєю це-
рквою....

----- o -----

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ У ВІЛЬНОМУ СВІТІ

*"Ворог батько, ворог мати,
що не вчили сина.
І піде він в світ блукати,
як той сиротина".*

ІВАН ФРАНКО

Чи українська молодь у вільному світі на правдивому шляху, чи на роздоріжжі? Це питання поважне й актуальне і заставляє до думання кожну українську людину. Подібним питанням турбуються всі інші етнічні політичні й релігійні організації, що живуть у вільному світі, бо всі інші мають майже й ті самі проблеми, що й українці. В українському русі в усіх країнах де розселені українські люди з перед першої світової війни, і по ній, а відтак в часі другої світової війни, що вважається політичною еміграцією; виходило б, що ця політична еміграція мала б бути смолоскипом національного існування й буття у вільному світі, і цього смолоскипа мала б нести українська молодь. Але з обсервації у к р а ї н с ь к о г о життя у вільному світі і зі статистичних даних, як цікавиться молодь життям своїх батьків і країною з якої батьки походять — висліди не дуже розкві!

На всі недоліки та скорої асиміляції української молоді у вільному світі, відповідає Ів. Франко, ці слова є провідною думкою цієї статті: "Ворог батько, ворог мати, що не вчили сина!" Щоб не класти всієї вини на сучасних батьків, треба зробити крок назад, — що сучасних батьків вчили їхні батьки, а всіх разом вчили духовні батьки, тут треба розуміти — релігійні. Старі традиції й старі методи, які побільшости запозичені від чужинців, для сучасної молоді, чи то на рідних землях, чи у вільному світі вимагають певної реформи. Коли б людину з-перед сто років або вісімдесят років назад, привести до великих американських міст чи передмість, де різними способами перехрещуються автошляхи, коли б та людина глянула на це все, мимо волі її охопило б головокружіння. Це не значить, що українська молода людина цим гордиться, що вона живе у поступовому світі! Вона уболає душею, вивчаючи історію й культуру тих народів, між якими живе, а в той час мало знає про історію й культуру своїх батьків та націю, з якого батьки походять, а те,

що бачить і знає, по більшості в негативному світлі. Це болюче питання, бо батьки не мають ні сили, ні можливості сказати все те, що добре, що будує, бо самі про своїх високо заслужених людей мало знають. Можна сказати, що це винятки, але таких винятків, на превеликий жаль, досить багато. Ось приклад, свого часу була згадка в українській пресі, коли православний священик, українець-патріот в часі проповіді згадав про подвиги Тараса Шевченка, то одна жінка — парафіянка, докорила йому, кажучи, в церкві не личить згадувати світських людей. Чи може така мати, або такий батько дати належне виховання своїм дітям у вільному світі, щоб вони любили Бога та свій нарід, особливо в часі його національного поневолення? А таких батьків дуже багато, що поза своїм домашнім життям нічого більше не бачать, не знають і не читають, бо рідна книжка їм чужа.

В українській пресі часто приходиться зустрічати такі слова або речення: український нарід релігійний і богобійний. Як так, то постає питання, чого українська молодь у вільному світі не вповні цікавиться українським життям, — на всіх відчитих, ака-

деміях і тому подібних урочистостях ми бачимо переважно старе покоління? Чому українська молодь не передплачує українських журналів, не купує книжок і не читає їх? І хоч-не-хоч треба їй друкувати та й ще оплачувати журнали чи книжки в чужій мові? Де шукати цих недоліків чи вини? Відповідь не тяжка: нещире, неясне й неолокладне інформування молодого покоління про все що українське.

Наприклад, в українській пресі, в книжках, часто появляються цінні та актуальні праці, які треба б проводити в щоденне практичне життя, але такі аксіоми чи правди ми вважаємо звичайною пресовою чи щось подібною публікацією, і в цьому властиво криється наша вина й недоліки. Чому українці приймають за великі правди науки (почавши від греків): Сократа, Платона, німця Канта аж до останнього математика й натураліста філософії П. Бріджмена, професора Гарвардського університету, а своїх, українських: Гр. Сковороду, Т. Шевченка, Ів. Франка, Лесю Українку і багато інших — вирікаються? Що ж тоді ми можемо дати нашій українській молоді, і які основи, на яких вона могла б міцно стати

своїми ногами у вільному світі?!

Ось беремо живий приклад і порівняння: в місяці грудні м. р. (1968) відбувся черговий з'їзд американських істориків, в протязі трьох днів було виголошено 40 доповідей, в цих доповідях була порушена "Російська історія в ЗСА". »Свобода« ч. 5 за грудень м. р., на головному місці другої сторінки помістила коротку статтю »Потреба і вимога«. Наводимо дослівно одні уривок із цієї статті:

»Між доповідями нема ні одної з безпосередньої української історичної тематики. Між учасниками нема ні одного українського історика, а між згаданими організаціями, що відбуватимуть свої сесії, нема ні одної української. Тим часом існують: 1. Історично-філософська секція Наукового Товариства ім. Шевченка, 2. Історична секція УВАН і 3. Українське Історичне Товариство, що видає "Український Історик". Є також поважне число українських професорів та викладачів в американських високих школах, між ними історики, дарма що не всі вони працюють вже за своїм фахом.«

Це великий промах і пропущення нагоди, де можна було мати місце та сказати правду про український нарід

та його історію. Виступи українських науковців були б зафіксовані в американській пресі та в історичних працях, про це читала б українська молодь, вона була б горда, й була б заохочена до української співпраці, а відтак була б помостом між українським і чужинецьким світом.

Чи українська студіююча молодь у вільному світі цікавиться чи не цікавиться українським життям? Позитивну відповідь маємо від Української Студентської Громади Нью-Йорку й околиці в ЗСА. Організаційний референт Богдан Чабан від імені студентів каже: »Ми, будучність української спільноти, можемо багато скористати, співпрацюючи з існуючими українськими організаціями, а вони у свою чергу, зможуть багато втратити, коли б зігнорували конференцію УСГ в дні 8 грудня 1968 р.« Далі вислів другого студента з УСГ в Нью-Йорку Ю. Савицького. Він каже: »Студенти занепокоєні станом української організації в останнім десятиріччі.« Це "занепокоєння" спонукало студентів вище згаданої дати скликати конференцію ("Свобода" ч. 226, 6 грудня 1968).

Ще варта почути голос молоді абсолювентки Торонто-ського Університету, Галі Паламарчук: »Турботи про ук-

раїнське шкільництво на Заході Канади». У "Н.Ш." з 23 листопада 1968 р., вона каже: »Згадати б про українські школи на Заході Канади. Там не існують відомі і дуже поширені в Торонті Курси Українознавства, як вищий ступень Рідних Шкіл. Формальне навчання у більшості шкіл кінчається на 4-ій, а найвище на 6-ій клясі Рідної Школи. Теоретично існує 8 кляс, але з 780 дітей на цілий Вінніпег, що разом з мною почали першу народню клясу, тільки нас 14 дійшло до 8-ої кляси. Я питаю: де українська дитина у Вінніпегу має набратися любови й пошани до українського народу і до його культури?»

Це голоси українських молодих людей, а найбільшим і актуальним голосом, то голос студентки Наталі Дяків: »Хто мені дасть відповідь?« Коли хтось, а переважно передплатники й читачі "Кан. Фармера", а для ЗСА й інших країн "Вільний Світ", лише перечитав цю доповідь, і на цьому затримався, чи поставив крапку. То видавництво "Кирило-Методіївського Братства" спромоглося на окрему відбитку »Хто мені дасть відповідь?« і »Мої відповіді на відповіді«, це не тільки "голос", але жива дійсність, як народні і духовні провідники та рідні батьки українських ді-

тей дбають про їхнє українство?! На ці всі болочі питання треба знову звернутися до слів Ів. Франка, які є гаслом цієї статті: "Ворог батько, ворог мати, що не вчили сина, і піде він в світ блукати, як той сиротина". — І молодь блукає по світі...

Українці у ЗСА вважають українців у Канаді п'ємонтом України, особливо в Західній Канаді. Бож відомо, що ще з перед першої світової війни дуже багато українців зі Західньої України переїхали до Канади, і Західню Канаду з її пустель, зробили "пшеничну другу Україну". Вже цим самим повинна гордитись українська молодь, бо такі подвиги не є нічим меншими від великих винахідників, географів чи тому подібне. Можливо, що діди й батьки сучасного українського молодого покоління в Канаді віддали надмірну працю над канадійськими преріями, щоб їх перемістити на родючі лани золоті пшениці, що для теперішньої Канади стала справжнім золотом, бо Канада продає свою пшеницю різним державам за золото, а навіть таким, що під Канадою копають яму... Тому українська молодь не повинна легковажити ані забувати за своїх дідів та батьків, а честю й пошаною буде для них, коли українська молодь буде нести й

міцно тримати український прапор, на якому буде рясніти українська мова, народні звичаї та культура.

Можливо, що на цьому місці буде влучно подати один приклад з фермерського життя. Один фермер мав двох синів. Він постановив, щоб його сини не були фермерами, але науковцями. Йому пощастило свої мрії здійснити. Він працював скільки міг і щадив, щоб вивчити синів. І сталося, сини добре вчилися, ідучи, як по щаблях, все вгору. Старший став лікарем, а молодший професором університету. По певному часі їхній батько помер. Фарма, на якій їхній батько з матір'ю працював, і де вони породились, хата й забудова — стали пустою. По кількох роках по смерті батьків, сини літньою порою прибули на ферму, поглядали все, пригадали свої юначі роки і тому подібне. Коли вони стояли з надвору, то старший син, лікар, каже: треба ці будинки, що вже розлітаються, зруйнувати, хай і сліду по них не буде. Молодший, професор, говорить: ні, ми ходім до середини, до батькової кімнати. Вони ввійшли, побачили старе умеблювання, яке було за їхніх юначих часів, столик, на якому лежала книга Св. Письмо, яке батько часто читав і молив Бога, щоб

його синам стелилась краща дорога як йому. Тоді молодший брат каже: "Ні, дорогий брате! Ми не будемо руйнувати цієї дорожньої спадщини, — наш тато працював тяжко, щоб цю хату збудувати. Це все його праця, його мозолі, які ми бачили на його руках... Коли б ми зруйнували цю хату, ми б згрішили проти Бога та нашого рідного батька, нашого роду. Ми краще цю хату відремонтуймо, приведім її до порядку, хай вона полишиться для нас і для наших дітей пам'яткою. Ми рік-річно будемо разом із нашими дітьми та нашими знайомими приїжджати сюди в часі літніх вакансій на відпочинок, і нашим дружинам та дітям і знайомим будемо оповідати, як наші батьки, бувші фермери, дбали про те, щоб ми осягнули освіту і не працювали фізично тяжко, як наші батьки. Вони своєю постановою виконали й дотримали".

Коли б цей скромний приклад хоч частинно знайшов відгук у душах української молоді у вільному світі, тоді б не було цього оплаканого стану, в якому ми зараз знаходимося: де 80% відсотків української молоді не знає мови своїх батьків, і хто вони, з якої країни походять! Тарас Шевченко, що цілим серцем і душею любив Бога та свій на-

рід, і через любов страждав, сказав такі слова: "Раз добром налите серце ввік не прохолоне". Тут не вина самої молоді, що не цікавиться життям свого народу, але української еміграції у вільному світі. Ця вина спадає на все суспільство — почавши від науковця, духовника українських церков, аж до фабричного робітника.

Ми часто підкреслюємо про українську молодь, що студіює у високих школах, яка дізнається стає звичайними професіоналістами. Але ми забуваємо, що велика більшість по скінченні середньої школи включається до фабричної праці і до звичайного буденного життя. Та крім цього майже половина цієї молоді з високою та середньою чи загально-народною освітою, вступає у подружній стан з чужинцями чи з чужинками.

І коли їхні серця не були налиті рідним добром, то що ж тоді можна говорити про якусь українську майбутність у вільному світі? Бо що більшості в українських народних організаціях та церквах, — щодо нової еміграції, де немає ще повних двадцять років її поселення у вільному світі, — вже для української моло-

ді треба друкувати журнали, книжки чужою мовою. Це починає відчувати сама свідомо українська молодь, подібна така, про яку згадала в одній газеті Галя Паламарчук, що на 780 дітей заледве 14 осіб дійшло до 8-ої класи. Це вивчатки молоді, якої серця були наповнені рідним добром — не проходили. Та молодь починає шукати нових доріг, як паростки великого українського дерева, що зветься Україною.

Орач - "пахач" - "плугатар"

'Канадійський Фармер' ("Вільний Світ" для ЗСА) дуже добре робить, чого бояться інші українські часописи, що поміщує листа пані Євгенії Бабич з Монтреалю під наголовком: "Якщо б не дерли високо носа", коротенький лист, але пригадує українську правду й мовний хаос українців у вільному світі. Ті, що знають українську історію від Володимира Великого й до нашого часу, як почують щось про Україну з передхристиянської доби, про що сьогодні широко заговорили археологія й лінгвістика, про праукраїнське життя на наших рідних землях, як тільки почують такі слова "орії" чи "арії", — лякаються, як той, що своєї власної тіні боїться. Тоді як самі росіяни теперішнього часу не бояться старинних українських символів, як тризуб і подають у своїх наукових працях, диви: В. А. Истрин "1100 лет словянской азбуки", Москва 1963. На другому місці слід згадати старинний українсько-арійський сим

вол хрестик зі загненими кінцями в один або в другий бік. Вірджілюс Фрем "Релігійна Енциклопедія", Нью-Йорку 1943 на стор. 752, подає, що це індійський символ був знаком добра, для чоловіків цей хрестик мав загнення вправо, а для жінок у ліво. Але чомусь він, як усі інші науковці заходу промовчує, що цей знак був відвічним знаком українським, про що свідчать різні знаки на старинних археологічних знахідках і на писанках уживаний ще й у нашому часі.

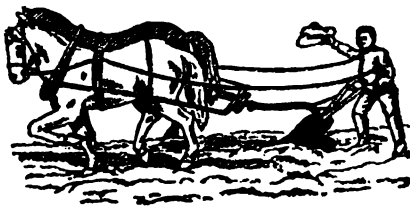
Авторка листа, що 8 років блукала по Московщині, вона переконалася, що російські "щі", то не український "борщ". Ті, що вже стратили смак, не можуть розрізнити "щі" від "борщу". Для таких "орач", "пахач" і "плугатор" — "всьо равно".

В бібліотеці читача "Канадійського Фармера" є книжка, переложена знаного англійського баптистського проповідника Ч. Х. Сперджена (1836 - 1892), він був не лише славним світовим проповідником,

але й літератором. Він написав цікаву книжку, що зістала переложена на багато мов, а в тому числі й на українську: "Джон Плуугмен'с ток" ("John Ploughman's Talk"), Видавництво "Дорога Правди" цю книжку видало під заголовком: "Бесіди Івана Плуугатаря". "Пахачі й плуугатарі", українське віковичне слово "орач" виганяють із українського словника. Питання, хто краще знав і знає українську мову, чи сучасні "пахачі й плуугатарі" чи Іван Франко, письменник і науковець та знавець кільканадцяти мов? Він у своїй безсмертній народній поемі: "НАЙМИТ", починає писати: "В устах тужливий спів, в руках чепіги плууга. Так бачу я його..." а в третій частині цієї поеми пише: "Ори, ори й співай, ти велетню, закутий в неволі тьми й ярмо!" Він не пи-

ше: ні "пахай", ні "плуугуй", але "ори, ори...". Здоровий наш розсудок нам каже: не орач постав від плууга, але плууг від орача. Перші прапрудки українці орачі придумали чи винайшли плууга й навчили коня й вола тягнути того плууга й орати рідну українську чорноземну ниву, а не навпаки, як думають сучасні "пахарі".

Треба вітати такі листи й дописи наших пожилих українських людей, бо вони є живою граматикою, бо українська мова не постала в містах, міста її поперекручували, змосковщили, зпольщили, вона постала й збереглася в тих орачів "оріїв" чи "аріїв", під селянською віковичною стріхою. Цієї правди жоден ні чужий, ні український мудрець не перемудрує. І шкода, як слушно каже авторка свого листа: "дерти високо носа".

З "Кобзарем" по світі

"Я на сторожі коло їх поставлю СЛОВО!"

Слово є найбільшою зброєю в людському житті. Слово є обороною від усяких ворожих нападів, воно є силою до перемоги над усякою забріханістю, воно кличе людину до боротьби на життя й смерть. Тарас Шевченко цю візію живого слова, як пророк українського народу, отримав від Бога; він його правильно розумів і передав його в невмирущому "Кобзарі". Щоб побороти український нарід — треба би знищити "Кобзаря", та на це вже не спроможна жодна ворожа сила.

Немаючи зараз під руками докладної статистики з того часу, цебто з 1859 року, коли Т. Шевченко писав цього вірша,

уподобнюючи його до 10-го Псалму. Можливим, що тоді в усій Україні було не менше, як 30 або 35 мільйонів українського населення. Від тоді до нашого часу, коли б Україна була вільною державою, то число української людности сягало би до 60 мільйонів. Але по мимо першої й другої світових війн, революції та штучного голоду в 1930-1932 роках, коли б перевести докладний перепис українців на рідних землях, по всьому терені ССРСР і на еміграції, то й так число 60 мільйонів було би правильне.

Перша й друга світові війни розпочалися між австрійсько - німецьким і російським імперіялізмами, тереном їхніх війн була Україна. Український нарід нічого спільного не мав з їхніми війнами.

Кожного року Об'єднані Нації відзначають річницю "Прав людини", але що з цих "Прав людини", коли ці права лише на папері, а папір все витри-

має, а людина у своїм е-гоїзмі й характері надалі лишається "вовком". Говориться про братерство, про рівноправність, про миролюбність, а їх немає.

Українці, стара й нова еміграція. Перші лишали рідну землю, шукали кращої долі, другі лишаючи все добро, рятуючи життя, не забули взяти зі собою "Кобзаря". Вони, їхні діти й внуки повинні сказати світові живу правду, й запитати, коли нарешті ці "Права людини" стануть правдивими правами??? Цю місію на еміграції може з великим успіхом виконати українська молодь.

З "Кобзарем" по світі. Календар Альманах "Кан. Фармера" на 1968 р. з мистецькою обкладинкою, пригадав цю велику цінність — жінку українку з "Кобзарем".

Коли б не чужі війни на українській землі та всяке інше насильство, то Україна була би великою сім'єю, ніхто б її людей не вивозив на примусові праці, як невольників, чи то до Німеччини, чи на Сибір та на азійські цілини-пустелі. Коли б хтось хотів їхати, то їхав би з

доброї волі, подібно, як Американський Корпус Миру.

Український нарід був і є великий, його життя відоме ще з трипільської культури, але через чужі загарбні сили зруйнований і далі поневолений, і руйнується на рідних землях і на чужині. До цієї руїни допомагають чужі й ворожі пропагандивні сили, а між цими темними силами не бракує й українських перевертнів — свідомих і не свідомих. Український нарід у своїй історії, ще дуже пам'ятний, пережив уже три еміграції: перша еміграція з причини воєнної катастрофи, що сталася 1709 року під Полтавою, українці були змушені разом з шведським королем Карлом XII емігрувати до турка бісурмена, визнавця магометанської релігії, від напасника православного царя Петра першого та його прислужників.

Друга еміграція по упадку російського царизму, тюрми народів, в якій більша частина української інтелігенції, що боролася разом зі своїм народом, проти московського насильства, але

вже не від білого а червоного царизму. І не знайшла друга українська еміграція прихильного місця у найближчих сусідів слов'ян поляків, бо й ці заволоділи силою частиною України, а знайшла братній притулок у чехів гуситів.

Д-р прав Іван Макух писав у своїх споминах, як учасник великих подій в часі першої світової війни та волюції: "На народній службі". Він подає на 324 стор., як чехи поставилися до української еміграційної молоді, допомагаючи їй в студіях в чеських високих школах та в заснуванні власних українських високонаукових установ, і не тільки, що дозволили заснувати ці установи, але матеріально допомагали. У Празі був заснований Український Вільний Університет, в Подебрадах засновано Українську Господарську Академію. Крім того, в Празі засновано Педагогічний Інститут ім. М. Драгоманова. Студенти, що студіювали в чеських університетах, отримували від чеської держави стипендії, які покривали всі їхні видатки

на утримання. Також отримували певну допомогу від американських протестантів від ІМКА (УМ-СА) допомогу в одежі й на подібні буденні потреби. Професорський персонал Українського Вільного Університету, був оплачуваний чеським урядом. Із тих чеських і українських високих установ багато молодих людей, які покінчили студії з докторськими і тому подібними дипломами, — по укінченні студій включилося в українську народню працю. Але не довелося їм, повернути на землю вільної України, а доля багатьох скитальців із другої еміграції, примусила емігрувати з третьою еміграцією, — інтелігенції, робітників і селян — (поголовної еміграції).

З "Кобзарем" по світі... Третя еміграція, поголовна, інтелігенція, робітники й селяни, покидали рідну землю подібно, як запорожці матір Січ, про що так гарно описав Т. Шевченко.

"Як мандрували день і
[ніч,
Як покидали Запорожці
Великий Луг і матір Січ,

стовпа, що бажала волі й добра для свого чеського народу й живого спалили на вогнищі?!”

Мій приятель, що вперше з ним зустрілися — каже: “Заміняйте мені Біблію за “Кобзаря”, бо я його багато разів прочитав, і деякі вірші знаю на пам’ять. І його знову можу у Львові купити, а Біблії такого малого формату не знаю чи де зможу знайти. Ми зробили заміну.

Багато дечого прийшлося залишити на рідних землях, під час другої світової війни, і скитатися разом із моїм народом, але цього дорогоцінного “Кобзаря”, як виміну за Біблію, я ніяк не міг залишити, і з ним приандрював на вільну землю Америки, на цю землю з якої Т. Шевченко очікував правильного закону:

“Коли діждемось
[Вашінгтона
З новим і праведним
[законом?
А діждемось таки
[колись!”

І Тарас Шевченко великий пророк України таки діждався того, що в 1964 році, всі ті, що мандрува-

ли з “Кобзарем” по світі, спромоглися на будову пам’ятника своєму пророкові.

Якою великою радістю було для автора цих рядків, коли в 1960 році, цей “Кобзар” першого видання д-ра Василя Сімовича, що був виданий, як народне видання Катеринослав - Кам’янець - Ляйпці 1921 року, був перевиданий Видавництвом “Клубу приятелів української книжки” Івана Тиктора, Вінніпег 1960 року.

На цьому місці щодо другого перевидання “Кобзаря” варто навести кінцеві слова д-ра Яр. Рудницького:

“Видаючи другим накладом Шевченкового “Кобзаря” за редакцією Сімовича, відзначаємо не тільки Шевченкові ювілеї 1860 - 1861 рр., але теж відгребуємо з забуття цінну працю самого редактора — неперевершеного популяризатора творів нашого Генія, що залишив свій слід теж і в шевченкознавстві цією та і іншими працями”.

Але на цьому не кінець щодо самого перевидання

Шевченкового "Кобзаря", тут було багато більше. Коли це друге перевидання появилось друком, то треба зазначити з яким ентузіазмом і любов'ю поставилась молодь у Рочестері, в ЗСА, про що була згадка в тижневику "Народна Воля", як молодь — учні Гай Скул пішли з цим "Кобзарем" нового видання від хати до хати, українських родин і розпродали к і л ь канадцять примірників.

Коли б українська молодь, що народилася під час скитання на чужині та у вільному світі: на американському континенті, ЗСАмерики, Канади, Південної Америки, Австралії, та в Західній Європі, пішла слідами Рочестерської молоді, то без найменшого сумніву Шевченків "Кобзар" народнього видання був би втретє перевиданий. Молодь українська, що розсіяна по світі поза рідною землею, дослівно виконувала б Шевченків дороговказ:

“Учітеся брати мої!
Думайте читайте,
І чужому научайтесь, —
Свого не цурайтесь!”

Це таке велике й пекуче питання, як щоденний хліб, бо в нашому часі знати лише одну мову, то подібне як тому 60-70 років назад, бути звичайним анальфаетом. Але прикро, всетаки треба правду сказати не велика частина з нової еміграції, переважно середнього віку, що на вільній землі потонула в добрі матеріалізму, — чужого не навчилася і своє забула. В таких ви не знайдете в їхньому домі домашньої бібліотеки, а в ній Шевченкового "Кобзаря". В таких навіть побачите, щоб приподобатись американцям — подвійні імена, і їх ніхто не перехрещував, а сталося простісінько за старою російською традицією побатькові, тато називався Микита, а син Олекса, і вже маєте два ініціали, подібно як у американців, чи канадійців "О. М.". А в причинку, як у когось було довге прізвище, наприклад "Микивенко", то з Микитенка зробився "Мик", із цього всього, як кажуть добрі люди: "Втопився в чужому морі".

3.

Прикро, що таке буває,

і цього не можна заперечити, що багато без причини а просто з несвідомості й не оцінення своєї народньої приналежності, але й про таких кажуть добрі люди: "Без одного Василя буде весілля". І завдяки великим ідеям Т. Шевченка, що при допомозі "Кобзаря" надхнув своїх внуків і правнуків, що цілою душею полюбили його творчість, свій нарід і свій край, мандруючи у світ, подібно як ті запорожці покидали: "Великий Луг і матір Січ, Взяли з собою Матір Божу", вони взяли "Кобзаря", — і сталося диво — величаві урочистості!

1961 року 8-9 липня відбулось відслонення пам'ятника великому генієві українського народу Т. Шевченкові у місті Вінніпегу, Ман., Канада. "Канадійський Фармер" присвятив цим урочистостям 36 стор. газетного формату. На цій урочистості були зібрані тисячі українців, деякі з них державні мужі, підприємці, урядовці, робітники й фермери, всі вони колись ви-мандрували з рідної землі, до Канади, шукаючи

кращої долі. Відтак канадійці державні мужі інших національностей, які давно прибули з Європи подібно як українці. Між ними промовляв В-Достойний Джан Діфенбейкер, прем'єр Канади, щирий приятель українців. Ось уривок його промови:

"Я з приємністю довідався про будову пам'ятника для вшанування пам'яті українського поета й оборонця волі, Тараса Шевченка. Ці підприємства мають велике значення для нашої держави, як цілості і я без вагання їх одобрюю, особливо для моїх спів-горожан канадійців українського походження". Друге місце зайняв Дост. Даф Роблін, тодішний прем'єр Манітоби. В його промові особливе підкреслення про українців, що мандрували по світі з "Кобзарем".

"Як мені відомо, багато піонерів українців, прибули до Канади, принесли зі собою твори Шевченка, які були для них надхненням на протязі перших трудних років у цій країні. В цьому відношенні ми можемо сміло сказати, що твори Шевченка є універсальним і мораль-

ним фактором і з тієї причини він не є чужий Канаді. Я особисто є гордий з цього факту, що пам'ятник Т. Шевченка буде окрасою нашої провінції". Потім дуже змістовно висловився у своїй промові К. Менніг, професор Колумбійського університету в Нью-Йорку. Він сказав ось що:

"Він (Т Шевченко) є одним з великих поетів 19-го сторіччя без огляду на національність і мову, його сміливі домагання правди й справедливості говорять однаково вимовно в Новому Світі, як вони говорили в Старому".

Чи могла б відбутися така подія у вільній Канаді, коли б вірні сини України не мандрували на чужину з "Кобзарем"? А вони мандрували з такою думкою, яку висловив сам Шевченко у переспіві пророка Ісаї 35-ий розділ Переспів Т. Шевченка:

"То і як, Господи святая
На землю правда

[прилетить —

Хоч на годиночку

[спочить —

Незрячі прозрять,

[а кривії,

Мов сарана в гаю

[поманують
Нічим отверзуться уста.
Прорветься слово, як

[вода,

І дебр-пустиня неполита
Прокинеться, і потечуть
Веселі ріки, а озера
Кругом гаями поростуть,
Веселим птаством

[оживуть".

Чи це не є живі й пророчі слова, які дослівно, сповнилися на пустелях Манітоби, Саскачевану й Альберти. В 1966 році українці в Канаді відзначували пам'ять перших українських фермерів: Василя Єлиняка й Івана Пилипова, які 1891 р. прибули до Канади. І за 75 років західньо-канадські пустелі замінилися на широкі лани золотої пшениці.

Друга подія, великий здвиг української старої й нової еміграції в часі відслонення пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні, столичному місті З'єднаних Стейтів Америки. Це здається небувале, але фактом dokonане. Завдяки "Кобзареві" близько 100 тисячний збір українського народу: діди й внуки, батьки й діти, без різниці політичних та релігійних поглядів, усі ра-

зом великими колонами маршували головними вулицями столичного міста ЗСА, до площі, на якій своїми власними силами та засобами побудували пам'ятник великому синові України й пророкові Тарасові Шевченкові. На площі біля пам'ятника майоріли українські й американські прапори, через мікрофони по місті лунали українські й американські промови, найбільш урочистою й поважною промовою була промова найбільшого військовика, генерала й бувшого президента ЗСА Д. Айзенгавера, який вітав теплим словом зібраних українців біля пам'ятника, що українці не забули свого пророка й побудували йому пам'ятник в столичному місті З'єднаних Стейтів Америки, як свідка й борця за волю не тільки українського на роду, але за всесвітню.

На третьому місці, українці, старі й нові емігранти, що мандрували з "Кобзарем" по світі, це українські поселенці в просторах Бразилії, і вони високо оцінили свого Про рока Т. Шевченка. І вони дочекались дня, щоб по-

будувати й відслонити пам'ятник борцеві за народню й релігійну волю Т. Шевченкові. На цьому місці долучую кілька слів із листа проп. М. Солтиса, репрезентанта від Української Євангельсько-Баптистської Церкви в Бразилії під час відслонення пам'ятника Т. Шевченкові, дня 29 жовтня 1967 року в Курітібі, Бразилія:

"В Курітібі, в дні 29 жовтня біжучого року, мав я нагоду бути репрезентантом від Укр. Євангельсько-Баптистського Братства в Бразилії на урочистості відслонення пам'ятника Т. Шевченкові. Урочистість була чисто народнього характеру де мав я нагоду познайомитись з визначними особами української спільноти в Бразилії, як також зустрінутись із православними та католицькими священиками та познайомитись з іншими. Мені було цікаво почути промову католицького владика, який між іншим сказав такі слова: "Тарас Шевченко не тільки є найбільший син України, але він є також син Церкви — син глибокої віри в Бога, тому, що всі його тво-

ри були надхнені Словом Божим”.

Кожен хто об'єктивно читає “Кобзаря” народнього видання, й роздумує над прочитаним, приходить до такого самого висновку, про що так ясно й виразно висказав промовець під час відслонення пам'ятника Т. Шевченкові в Курітібі, Бразилія.

На четвертому місці українська спільнота приступає до будови пам'ятника Т. Шевченкові в столичному місті Буенос Айрес в Аргентині. Чи це не є живим доказом, що українці як старої так і нової еміграції, прибули на нові землі нового поселення з “Кобзарем” по світі! І чи могли б спромогтися на будову пам'ятників у кожній країні, де приходить жити, українським поселенцям, коли б не цінили й не любили духового провідника народу, що не дав загинути українському рідному слову, що виступив, як ізраїльські пророки Старого Заповіту, з одвертим картанням і докором, не лише проти ворогів українського народу, але й проти своїх перевертнів

та зрадників, свого народу. Тому правдиві й свідомі сини й доньки України де б вони не були, ніколи не забудуть великого Генія й Пророка свого народу.

4.

Від часу ставлення пам'ятників Т. Шевченкові, в тих країнах де поселилися українські емігранти, наспів час і на скликання Світового Конгресу Вільних Українців, який відбувся в місті Нью-Йорку в днях від 12 до 19 листопада 1967 року, в метрополії Америки, в найбільшій залі, яка поміщує до 20,000 місць, в залі Медісон Сквер Гарден. І на СКВУ подібно, як під час відслонення пам'ятника Т. Шевченкові у Вашингтоні, Д. К. І тут були зібрані діди й онуки, батьки й діти, всі як одна родина, в одному дусі та в одній народній любові, бо всі сини й дочки однієї Матері України. Між кільканадцять тисячами українських людей, виступали промовці з рідним словом і привітани від усіх народніх і церковних організацій. Це ще один живий доказ

що до цієї великої народ-
ньо-братньої єдності, до-
поміг "Кобзар" Генія і
страдника за народню во-
лю, релігію й найбільший

скарб — рідну мову.

На цьому місці просто
напрошується помістити
вірш, якого написав В.
Самійленко:

УКРАЇНСЬКА МОВА
(Пам'яті Т. Шевченка)

Діамант дорогий на дорозі лежав, —
Тим великим шляхом люд усякий минав,
І ніхто не пізнав діаманта того.
Йшли багато людей і топтали його,
Але раз тим шляхом хтось чудовний ішов,
І в пилу на шляху діамант він найшов.
Камінець дорогий він одразу пізнав,
І додому приніс, і гарненько, як знав,
Обробив, обточив дивний той камінець,
І уставив його у коштовний вінець.
Сталось диво тоді: камінець засіяв,
І промінням ясним всіх людей здивував,
І палючим огнем кольоритно блищить,
І проміння його усім очі сліпить.

* * *

Так в пилу на шляху наша мова була,
І мислива рука її з пилу взяла.
Полюбила її, обробила її,
Положила на ню усі сили свої,
І в народний вінець, як в оправу, ввела,
І, як зорю ясну, вище хмар піднесла.
І на злість ворогам засіяла вона,
Як алмаз дорогий, як та зоря ясна.
І сіятиме вік, поки сонце стоїть,
І лихим ворогам буде очі сліпить.
Хай же ті вороги поніміють скоріш,
Наша ж мова сія щогодини ясніш!
Хай коштовним добром вона буде у нас,
Щоб і сам здивувавсь у могилі Тарас,
Щоб, поглянувши сам на створіння своє,
Він побожно сказав: "Відкіля нам сіє?!"

Київ, 12 листопада, 1885 р.

В. Самійленко

Цей вірш повинен бути лектурою в кожній українській "Рідній Школі", кожна українська дитина повинна його вивчати на пам'ять. Тоді "Кобзар" Т. Шевченка стане ще більше популярний, і підручною книгою кожного українця й українки. Немає української людини, яка б читаючи "Кобзаря" не прослезилась і не загорілась любов'ю до свого народу й до всього, що йому рідне.

Наталя Дяків — студентка стислих наук в МекГільському університеті, Монреаль, Канада, бувша голова Союзу Українських Студентів Канади, виступила з промовою на з'їзді УКЮ: "Хто мені дасть відповідь?" Вона цією промовою, яка була поміщена в "Канад. Фармері"/"Вільному Світі", порушила українське громадянство, переважно студентську молодь. Коли вона буде підтримана українською людиною, що розсіяна по світі, може принести благословенні наслідки. Вона висказала таку думку: "Нема на світі більше благородного почуття, як почуття любови до вітчизни

рідних предків, до України моєї, яка є нині поневолена і перед світом принижена". Людина з великими думками та чинном в народі, з'являється як одиниця, як світильник, що освітлює своїх найближчих. За словами Христа: "Свічки не ставиться під посудиною, але на свічнику, — щоб світила всім що в хаті". Так свого часу сказав П. Куліш про Т. Шевченка: "Тільки на Шевченка споглядали браття, не зв'язані нічим, окрім дружби, як на якийсь небесний світильник, і це був погляд праведний". Ми сучасна генерація, що мандрували з "Кобзарем" по світі, можемо сказати враз з Кулішем, що Шевченко був дійсним народнім світильником, бо його поетичні твори, зібрані в "Кобзарі" — сказали, і пригадали нам, що ми сини й доньки віковичної Матері України.

Цікаві статті, що були друковані в Календарі-Альманасі "Канадійського Фармера" редактора М. Шкавритка під заголовком: "Історичний листопад" і "Світовий Конгрес Вільних Українців", є по-

чатком нової української епохи. Що саме можна розуміти в цьому реченні, що СКВУ є новою епохою? Відповідь проста, — це сталося тому, бо до цього допоміг “Кобзар”.

В українській історії Т. Шевченко та Ів. Франко, вони найбільше у своїх письменницьких працях посвятили місця, накликаючи народ до любови: Любити Бога, свій нарід і свій рідний край — Україну! СКВУ був проведений в такому дусі, він є початком цієї нової епохи, — залишити політичну й релігійну загумінковість і стати міцними ногами на всенародньому ґрунті. Та кож не менш цікава стаття цього ж редактора в “К. Ф.”/“В. С.” п. н. “Кни-

га мудрости української” — про науку Т. Шевченка.

Наспів час — не робити старих помилок, про що виразно Т. Шевченко перестерігає в поемі “Іржавець” — “Ой пожали б, якби були одностайне стали, Та з Хвастовським полковником Гетьмана з’єднали”. Народня мудрість каже: “В єдності сила”. Можливим, що по довших невдачах та помилках, наступає нова епоха — української народньої єдності. Таку єдність треба плекати, особливо поза рідною землею на еміграції, а до цього дав Т. Шевченко своєму народові “С л о в о” — “Я на сторожі коло їх поставлю слово!”

РІДНИЙ ПРОРОК

Пам'ятник Т. Шевченка,
Вашингтон Д.К., 1964.

Ішли віки, ішли й минали,
недолю й горе ми зазнали. .
Була надія одинока,
коли нам Бог пішле пророка?
І сталося — з'явивсь Пророк!
Не з бояр, ні з пишної палати,
а з української, убогої ще й —
з панщизняної хати.
Тарас, знав волю оцінити,
бо він неволю пережив.
Скитаючись у чужині в неволі,
а нарід свій над все любив.

Пророк наш рідний із неволі
вертаючись, з пустель Сибіру,
він йшов тернистими шляхами,
в душі плекав надію й віру!
Бо віра, фундамент, підмога,
що по шляху веде святому, —
то віра непохитна в Бога,
сильніша від струї атому.

З Сибіру шлях до Петрограду,
а на шляху все перешкоди:
чи сон, чи яснее видіння,
він бачив в Ніжні-Новгороді.
А серце рвалось і хотіло
не в Петроград, а в Україну,
бо Петроград разом з царями,
усюди ніс — мужду й руїну.
Та десять річна неволя
душі завдала перевтому . . .
Чи буде в Україні воля:
"Коли діждємось Вашингтона,
з новим і праведним законом?
Але діждемося колись! . . ."
І дні пливли й перевелись,
і події великі в світі . . .
І час минав, пророцтво
справді,

як сонце те, що вічно світить
— Сповнилося!

І ось прийшло червоне літо:
Пророк, давно спочив
в могилі,
діла Господьні дивні в силі:
стотисячна юрба народу,
діди й батьки, і юнь при тому,
Пророка рідного вітали
на п'єдесталі в Вашингтоні!

“Не вмирає душа наша,
не вмирає воля,
і неситий не виоре
на дні моря поля.”

“Не виоре” — святі слова,
загарбники, мов та сова,
не бачить світла — світла дня,
для них темрява, — то рідня.
В час другої світової війни,
України, знедолені доньки
й сини,
що в сльозах рідний край, —
З горем прощали . .

Не захитались і не піддались,
ані пітьмі, ані млі!

Перебривши океан і прибули
до країни — вільної землі.

І про Пророка пам'ятали,
і пам'ятника побудували,
бо в них горів любови жр,
що в душах їхніх запалив:
Огнесловний, невмирущий, —
Твій Тарас “Кобзар”!

Чи підуть цим шляхом онуки,
які не знають, що то горе . . .

Чи приймуть скарб —
матірню мову,

чи втопляться в чужому морі?
Бо завзявся вже неситий:
“Орать на дні моря . . .”
В юних серцях і забудуть,
нарід свій. — Ой, горе!

Як забудуть, перестануть —
край батьків любити,
то каміння й бронз, що вічні —
Будуть говорити! . . .

Громинуло вже сторіччя
й ще дещо минеться . . .
Нарід рідний немов дуб той,

що в бурі не гнеться!

І не зломить його сила —
тьма несамовита,
бо підсилює й бадьорить —
Мова соковита!

Колись казав — Валуєв
гіпокрит,

що української мови:
“Не било, не вудет і нет”.
Тарас Шевченко, став на прою,
він мав відвагу та спромогу,
бо Рідне Слово — нарід сам!
Валуєва дано, зарили —
До барлогу.

Бо, українська мова — слово,
тверда й міцна неначе мідь,
іржа її не з'їла і не з'їсть,
й не знищить її ворожа сила —
Ані гадюча їдь.

Але, гірш Валуєвих законів,
що пером на папері риті . . .
А рідні переверті, гіпокрити,
вони рідну — перлину мови —
необачні, міняють —
На чужу полову!?

Стоїть на п'єдесталі — Пророк,
У Вашингтоні, місті — Де Ка!

Чи вітатиме українська
молодь,

свого Пророка — бадьора
і струнка?

Чи любитиме Вашингтона
закони?

Чи на роздоріжжі і перегони . . .
Чи знайде рідну путь тіснішу,
чи загубиться в гушавині лісу?
А може йтиме в слід: —

ново — знаменитих,
отих бородатих гіпписів . . .

не стрижених, не голених
і не митих ?
Отих відлюдків довговолосих,
що літом ходять у чоботах --
кавбойських,
а зимою — босо.
А може ти наш великий
Пророче
напророчив, таки отак,
щоб “Кобзаря”, минав усяк...
“Степи мої запродані
жидові й німоті,
Сини мої на чужині,
на чужій роботі.”
Не хочуть знать, невідають
хто ти?
За що терпів, боровся
і за віщо?
Без “Кобзаря” не йтимуть
на прощу,
без нього не знані їм твої

закони,
хоч житимуть на вільній
землі —
Вашингтона.
Вони не знають що біда,
що труд тяжкий і голод...
Для них чужий Скворода,
апостол віри і науки!
Не знатимуть, як
“діди й батьки,
у боротьбі йшли на муки...”
Вони ростимуть на чужому
полі,
не знатимуть, що воля,
що неволя.
Кудою вітер не повіє, --
похиляться, бо без надії...
Тяженька буде їх дорога,
бо житимуть без віри
і любови,
до українського народу --
і до Бога.

1964

ВАШИНГТОН 27 ЧЕРВНЯ 1964 РОКУ

Розсіянні по світі
Зійшлись разом
Сини й доньки,
Батьки, онуки й діти;
Як вигнанці, не на своїй землі,
Не на рідній -- автохтонній,
Але вільній землі Вашингтона --
Де сонце світить!

Йшли під звуком пісні,
Великий моноліт --

Стотисячний! . .

В десь пам'ятний — уродин ---
Сто п'ятдесят літ;
В імені свого Пророка, славного —
Генія Шевченка!

Ішли маршем із піснею,
Піснею віри й певности!
Широкими вулицями Вашингтону,
Мріючи про “Праведні Закони” —
Євангельські, в яких немає зміни,
Вони засяють в Україні!
Хоч пережили горе й муки,
Революції і війни . . .

Скитання безнадійні.

Проте, стотисячна когорта й слова пророчі,
Відкрили вашингтонцям очі . . .
Що йдуть сини й доньки,
Великої й багатой, хоч поневоленої —
Неугнutoї країни!

Ішли сини й доньки,
Ішли батьки, діди, онуки й діти,
Бо він Пророк, він Тарас,
Зібрав усіх своїм Словом —
Хоч розсіяних по світі.

Зібрав від Дону до Карпат,
Від Чорного Моря по Прип'ять,
Зійшлись усі:

В ім'я великого сина України,
Що за “Праведні Закони” —
З малих літ,

Молився, мріяв,
Недолю й горе переніс:
Панцизняне ярмо . . .
Каторжну неволю . . .
Холодний Сибір, Кос-Арал . . .
Це все за рідний край — руїну.
Й перед усіма великими
І можновладцями,
Не зігнув він чола . . .

— За Україну!

І в муках тих, усім нам дав,
Лишив свій заповіт —
В Огненне Слово — рідну мову,
Що зберегли і— чистим серцем,
Сини й доньки, й онуки, —

Не зробили зміни.

СКАРБИ

Коли б цінні скарби зібрати —
Брильянти, срібло й дати дітям,
А мову рідну занехати, —
Ім доля сонцем не засвітить.

Коли б науку дітям дати,
Всі докторати в час атому,
То й так для них не буде долі,
Все наймити — в чужому домі.

Коли б усе разом зібрати,
А занедбати рідну мову,
І дітям в придане віддати,
То все перейде на половину.

Найбільший скарб, найбільше щастя,
Що можуть батько й мати дати:
То рідне слово, рідна мова,
То скарб душі, скарб благодаті.

Як хтось забуде рідне слово
Й не передасть для сина й доні,
Як скарб цінний, як рідний спадок,
Для них не буде щастя й долі.

ГЕНІЙ

О, мово рідна, образе незримий,
Що збереглась у вбогих селах - храмах.
Коли людина прийме кшталт видимий,
То перше слово — заговорить “мамо!”

Як світ цей світом став, о мово дивна,
Як в височінь знімались скали - гори,
І, як рівнявся степ непроходимий,
І, як глибилось рідне Чорне море;

То ти лунала співом у просторі,
Як людям Бог давав ці дари дивні,
Що сяючи по світі мов ті зорі . . .
І наша мова мелодійно співна.

Як жолобились струмочки і ріки . . .
Й коли вогонь із кременя кресали . . .
Ти від віків, сьогодні і навіки,
Стійкі й мішні — твої універсали.

Були часи, ти пережила пробу,
Як буревій немов би в океані . . .
І так було, що ти неначе в гробі —
Вмиць воскресив тебе наш рідний Геній!

І вороги немов би та полова . . .
І поржавіли “валуєвські ґрати”.

О, мово! Нас ведеш до перемоги,
І сяєш в рамах — дорогих брилантаів.

Між мовним світом, ти на рівні стала,
І гомін твій він гомонить постійно . . .
Шевченко — Геній став на п'єдесталі,
У пишноті — сповнились думи мрійні!

Діди й онуки і батьки з синами,
У Вашингтоні, місті — мов ті ріки . . .
Ішли з поклоном . . . Ти все рідний з нами,
І мова рідна від віків й навіки.

“Кобзар”

Було колись,
Як був ще хлопчиком

[малим,

Зустрівши вперше я
малюю книжочку —

Мов чар!

Недумаючи, читав її
Мов воду пив,
Із насолодою...

І дивлячись —

Та це “Кобзар!”

І мов з кресала впала іскра,
Повіяв вітер і знялось,
Полум'я й ватру розвело,
І загорілося в душі моїй
Огнем любови...

У кволості тоді моїй,
В дитячій серці й розумі
І охопив єство моє,
З усіх сторін,
На всі часи, —

Огнений жар!

“Буває в неволі...”

Читав ще раз читав,
А що це воля,
Що неволя —

Я не знав.

Аж раптом сталося диво,
Як дід Тарасика,
Ніс до могили,
Вона розкрилась...

Повіяв сум...

Дід розповів з минулих дум:
Про козаків,
Про Україну,
Про їхню славу:
Любов родилась...
Німста родилась...
Серце билось...

А жар не гаснув, а палав,
Із жаром цим —

Огняним,

Пішов я в світ
В широкий світ

Із “Кобзарем”,

Усюди з ним...
Було колись і минуло,

Зараз любі діти,
Жар отнятий невгасимий,
Душу може пріти!

І сталося:

“Я на сторожі біля них
Поставлю Слово!”

Зі словом тим
Прийшла обнова:

Від гір Карпат,
Аж ген до Дону,
Від Прип'яті,
По Чорне море,

Пророк дав Слово —

І поборе!

Поборе всі недолі і руїни,
Що Бог создав —

Ніхто не змінить.

Він частку дав,
Усім народам
По всій землі,

І Україні!

Хоч зло кипить,
Хоч люди ще в гмлі,
Але вже сонце —

Благодати,

Огнем палить,
Загине зло.

“І будуть люди на землі,
І буде Мати!”

Іван Франко в молодому віці.

КРИЦЕВЕ СЛОВО

(ПАМ'ЯТІ ІВ. ФРАНКА)

*Вже з юних літ, як велетень могутий,
Взяв молота до рук — твердої сталі
Немов алмаз, шліфований, блискучий;
Життя народу
Бачив з близька й здалі.
Він ріс і жив із ним,
Ів чорний хліб насущний,
Він свідком був живим
І ніс тягар гнітючий...
Бажав народові — добра і волі:
"Руйнуйте заскорузлости основи,
Я з вами, як Мойсей
В пустиннім полі!"
А голос той
Мов з Божої святині,
Невгамонний!..
Тихий, блазальний,
Знову й знов:
"До всіх, що ллють потоки крови,
До всіх, кого гнетуть окови, —
Моя любов!"*

Цей дар отримав він від Бога
Й бажав мостити просту путь,
Не пофальшовану дорогу,
По ній лише борці ідуть . . .

Він нею йшов!

Він бачив, що в убогій хаті:
Не мир, не щастя, і не спокій,
Селянське горе . . .

Люд німія;

Бо визиск одинокий,
Усяких лихварів . . .
Аж жаль було дивитися,
Як бідний з горем б'ється,
Де сльози й плач . . .

— Скрегіт зубів.

У пітьмі бачив він людину,
Що на шляху мов до загибу,
Як селянин останню мірку жита
Ніс до корчми . . .
Весь соромом покритий,
Погорджений, осміяний
Від рідних гіпокритів.
Про чужинців не було що й казати,
Загарбники, нахабники — не люди:
“Для вбогого — в'язниці й ґрати”.
Таке життя було, —

Осміяне й марудне.

Ніхто не став ув обороні вбогих,
Ніхто не бачив сліз, недолі й горя;
Народ в безвихідних дорогах,
Мов корабель, без керми —

Серед моря,

Він “Каменяр” дав людям слово,
А слово це — з твердої криці-сталі:
“Лупайте цю скалу...” Ось, ось онова!
І молота не выпускайте з рук!
Аж прийде Божя правда й воля;
Народ звільниться з пітьми й мук.

*Панами будете на оласнім полі
Й солодка буде праця ваших рук,
Як зникнуть — зайда і гайдук,
Тоді всміхнеться вам
У рідній хаті, —*

Щастя й доля!

1967

ЛІТО

Літо, — що сонцем осяяне,
Ранком росою освіжене,
Вітром тихеньким обвіяне,
Дощиком теплим окроплене,
Літо, лагідне та тихе.

Літо, — що зеленню прибране,
Рясними квітами вквітчане,
Запахом милим оп'янене,
Поле у ниви мережане,
Всюди хвилясті пшениця та жито.

Літо, — зозулею коване,
Та соловієм оспіване,
Чайкою в лузі оскиглене,
Канею в спеці оплакане.

Все неописане й непережите.

Літо, — ой, сонцем нагрівшся!
Вітром тихеньким овівшся!
Запахом квітів впивавшся!
Співом пташиним любувшся!
Ой, як шасливе ж та й милеє літо!

1938

Гіппіська доба

Старі і нерозривні друзі:
Макар, Трохим прожили в парі,
Як літом гарно, тепло — в парку,
Зимою знов у рідній барі.

Турбуються про все, що в світі
Газета в хаті й телевізор
І хоч-не-хоч все треба знати,
Бо все немов нависне лізе...

Найгірше, то оці гіпціси.
І хто їх видумав — до біса?
І кажуть нам — старі ви люди,
Мов дикуни з гущавин лісу.

Нова доба тепер настала,
По всьому світі — стань, дивись!
Чесноти людські до музею —
Вони давно перевелись.

— Ось в нашій мові заколоти,
Сказав Макар — нова доба,
Однакі воля і неволя —
Усе змінилось на "раба".

Старий вже розум притупився,
Не знати далі, що робити?
Вмирати ще нема потреби,
В новій добі не легко жити.

Завжди при чарі знайдуть раду:
Нехай так буде, як давно...
Не тратьмо, куме — кажуть, сили
І чимскоріш в глибінь на дно.

— Це ще не все — чужиться молодь,
Ба, це не жарт, а наше горе:
І хто ж згада про Україну,
Як їх чуже поглине море?

На все, що рідне — віс холод,
І навкруги в нас сіра мла...
До "лоба" б'є зневіри молот,
В людей немає вже чола.

— Міняються на світі люди,
Старе йде в забуття — поволі,

Дітей в нас скоро вже не буде,
Тепер батьки вже вчать в школі.

Гіпніси рай на світі творять,
І стали висмівати Небо,
Бо в школі діти, дітей родять
І в школі акушерок треба.

І я колись ходив до школи,
І деколи лизнувши бука,
Бо так старі казали люди:
"Без бука в нас нема науки".

— Ось наш Нью-Йорк, це місто світу,
І має не малу мороку!
Любов юнача зацарила, —
Юрба безбатченків щороку.

Батьки вже старші без турботи,
Весіль не треба їм справляти,
А панотцям одне лишилось,
Як всім робітним — страйкувати.

Ось так "новий мір" всі будують,
Доба гіпнісів — знаменита,
Щаслива молодь — бородата —
Живе нечесана й немита.

— Таке скоїлось в світі лихо,
Трохим говорить до Макара:
"Я вчора прочитав в газеті,
Що й греки мають вже цю кару".

І поширились ті гіпніси,
Таки у греків тих святих.
"А де ви взялися до біса —
Поліцай з гостроти до них! —

Геть звідси все те бородасте,
Збіговисько нове й безбожне!"
Гіпніс йому "Духовним грекам,
Довговолосим — жити можна?"

І поліцай подумав... — диво?!
Зустрієсь з такими новинками, —
І в нас попи всі бородаті...
Гіпнісам спокій дав. "Бог з вами!"

А скоро й спідничок не треба,
Цих "міні", бо на що вони?
Бач фабриканти в перегони,
Вже модні шийть всім штани.

Число згубили у мільйонах —
Придумують нову оздобу...
А люд працюючий — без тямі,
Вже Божу загубив подобу.

І незабаром — скажуть люди:
"Ось наша молодь — хто вони,
Чи жінка, чоловік, що буде,
Коли вберуться всі в штани?"

І не дивуйтесь добрі люди,
Чи треба кращої доби?
Байдужим правди вже не треба,
Бо стали чортові "раби".

1969

ПРОВІДНИКАМ

О, Христе кликав Ти колись,
Щоб вірні всі йшли за Тобою!
Але сліпі проводирі, —
З них кожен тягне за собою.

І натворилось тих кошар
Й проводирів стіх без міри...
А вівпі в пітьмі сірих хмар,
І ходять всі разом без віри.

Коли б не ці проводирі,
Що покривили путь-дорогу,
У шоломках на голові, —
То люди б йшли самі до Бога.

І всяке горе — кажуть в світі:
З причини праоця Адама...
І всі разом згори в долину,
На перегін в безвірну яму.

Летить усе немов у прірву,
А в ній ні краю ні кінця...
І тяжко нині розпізнати —
Де всправді вовк, а де вівця?

1969

Баба Явдоха і її наука

Раз була стара бабуся,
Світ її вже остогид,
До сварні така охоча
Мов би до купецтва жид.
Попадало часто в хаті,
Дітям і онукам всім...
Часто півник на загаті
До сварні таки довів.

А найгірше то зимою,
Як у хаті челядь вся,
То тоді всім попадало
Винна була вся "сім'я",
Син не так сидів на лавці,
А невістка — пропади...
"Ой, онуки — ви ж ледачі,
Бабі не дасте води".

По зимі весна наспіла,
Челядь з хати мов вітри...
Всі у поле, в полі праця,
Сварку баба — до мітли:
"Ой, погана ти й нездатна,
Нічим хати замести...
Гсть з очей — до печі вкину,
— До кого ж я..."

Ой, прости!"

Цілий день Явдоха баба,
Чи в порі, чи не в порі,
Як не до мітли у хаті,
То до Гривка на дворі:
"Зледаців ти — пся породе,
Дармо хліб щодня їси,
Цілий день лежма на сонці,
В ночі спати не даси".

*

Так минав день у Явдохи,
Місяць, а за ним і рік...
В хаті все сварня, незгоди,
Баба каже — хтось урік.
Є такі теж українці,
Що подібні до Явдохи,
Зі своїми все сваряться...
А з чужими ані трохи.

*

Та на цьому не кінець ще,
В баби бистро розум ріс:
Хтіла вчителькою бути —
Вчити інших де є біс.

Вчить дітей, вчить і онуків,
Щодня вчить при

ляпмі-свічці:

"До чужих святих моліться,
Вірте в них бо "канонічні".
З людом рідним все

сваріться,

Ненавидьте сестру й брата,
Покірненько все моліться —
Не забудьте про Пилата.

І здавалось, що гаразд вже:
Мир святий і спокій в хаті.
Гривко зчез десь із подвір'я,
Й півник вже не на загаті.
Син з невісткою трудилися,
Працювали скільки сили,
Цегляний дім збудували,
Внуки щось нове вносили...

Горе й біль новий Явдосі,
Та такий, що серце крає...

Як почула, що онуки — А з чужими ані трохи;
В хаті "Кобзаря" читають .. Сваримось без потреби,
Підняла крик та гамір, Чи в порі, чи не в порі:
Аж сусідні вчули люди: Про Візантію й про Рим,
"Внуки «Кобзаря» читають — Про Москву й календарі.
Бо кінець вже світу буде".

*

Не дивуйтесь добрі люди,
Що незгоди в нас бувають,
Стара вчителька Явдоха
Так дітей онук навчає:
Каже — мови всі вивчайте,
І мову "старшого
вам брата",

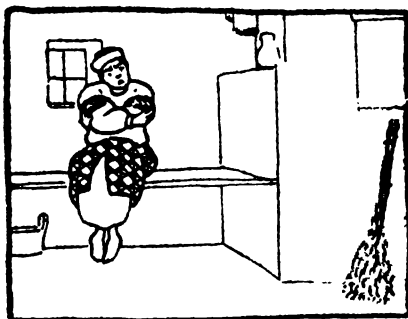
Свою рідну українську —
"Геть гоніть її із хати!"

Ось таке то — це наука
Баби нашої Явдохи,
Зі своїми сваримось,
1967

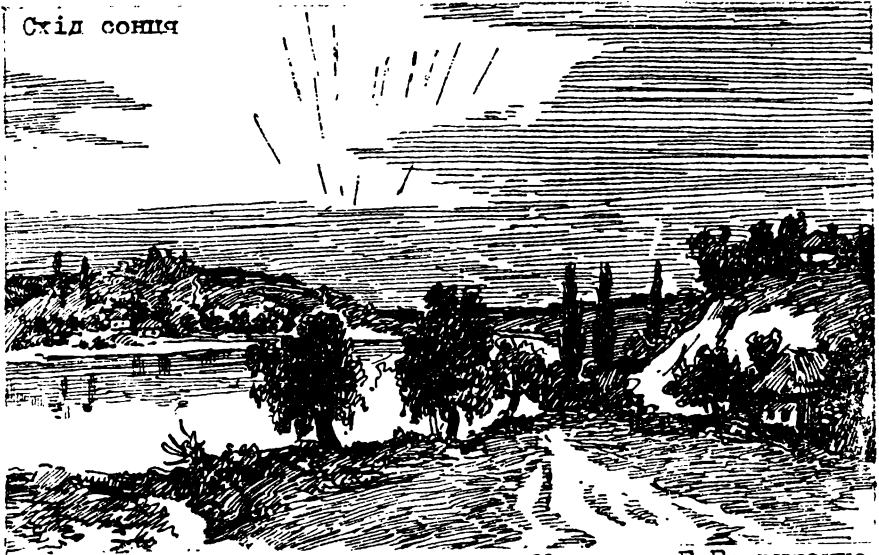
А свій рідний забуваєм,
Не свої ми стали люди,
І не знаєм, що СІМ ТИСЯЧ
П'ЯТСОТ РОКІВ скоро буде.
Край наш рідний
ще в неволі,

Ми не є самі собою,
Як та баба без потреби —
Виступаємо до бою.

Ми по волі й по неволі
В вільний світ усі прибули,
І чужого не навчились,
Своє ріднеє забули.

Схід сонця

Малюнок, Г. Гавриленко

З РІДНИХ СИМФОНІЙ

Як згадаю рідний ранок,
ранок милий весняний,
як у небі гаснуть зорі,
схід рожево як палає,
з-за гір сонце виглядає
ген з простору,
як русалка — велит моря,
і вітає день святий!

Вмить над нивами в блакиті
жайворонки — пісні співні...
О, як мило, як чудово!
Рідний краю, як згадаю...
Як то рвалось серце юне —
славить Бога!

В рідній тиші — урочисто
у день співний, день живий
гай зелений, мов барвінок,
в нім зозуля: куку й куку...
соловей на різні тони,
малий щиглик вперегони....
Рай — край рідний,

жий та будь!

В лісі дятель: — вуд, вуд, вуд...
Каня ген під небом синім:
кігі, кігі — безупину,
Боже, дощика дай, дай!..
Як у серці сум та скучно
і життя пливе не зручно,
спів пташиний

будить рай!

Рідний ранок, ранок співний,
він безсилий сонних будить,
як зневіра — хмари й тіні,
як недоля щастя косить...
Сумом віє — срібні роси
серце росять...

В український ранок співний
й день світляний, життєвий.

**
**

День із сонцем
об'єднались

до діл взялись;
ясне сонце із-за гір
вийшло, йдучи безупину,
у мандрівці щохвилини,
у мандрівці віковичній,
вище, вище в небо сине —
вище зір!

Впали роси,
мов покоси,
срібні роси
у проміннях ясних сонця,
яке ніжно цілувало
кожну квіточку

й пестило...

У полях при праці люди,
День життя весело будить,
спалахнув!

Луг стрибунчиками —

співний,

метелики різнобарвні,
трави, квіти, о, як гарно!
І бджілки, як повертають
з поля праці, і співають...

Чув я спів!

О, мій краю — Україно!
Гай зелений, мов барвінок,
комарики стовпця грають,
чіжно й мило, — чар без

краю...

Вся природа пробудилась,
зашуміло...

Спів симфоній й рідних сцен.

Жити, жити б і любити...

Коли б вмерти у змаганні
за край рідний...

— милий сон.

А ген знов річка на узбіччі
біжить тихесенько, дзюрчить,
говорить з гаєм —

дивні речі...

Мов гоголівська "Майська ніч".

Сова у тихій тиші ночі, —

вона прозорі має очі, —

гу-гу... — сумливо

заквилить.

Який же ж дивний, Божий світе!

А люд так мало ще просвітний,

ніяк не вийде —

з п'ятьми лих.

Чуже ярмо несе і плаче...

Забув про подвиги козацькі,
про їх відвагу, силу й волю, —
воліли смерть, ніж глум, неволю.

Вони в чайках по Чорнім морі

пливли до нехристів негідних,

щоб із турецької неволі

звільнить братів і друзів рідних.

Коли пізнають люди Бога,

і пригадають рідний спів,

то зникне путь — лиха дорога.

А це можливе, — певна річ!

Тоді і ниви, й рідні села,

і ранок, й день будуть веселі,

й благословенна буде ніч!

Але ще люди в п'ятьмі ночі,

до миру й правди не охочі, —

в душі злоба —

не звук пісень.

Не знають Бога, що Він вічний,

для всіх людей дав рівне право,

не боротьбу сліпу й криваву.

Створив природу —

симфонічну,

яка співає ніч і день.

ОСЬ ТАК — ФІЛОСОФІЯ

Із давнини, коли людина
почала жить на цій землі,
ішла вперед!
Від каменя до бронзу,
від бронзу до заліза,
із вірою ішла вперед — не лізла...
Ішли віки, минався час
про те все кожен знає з нас,
як родилися ізми —
ідеалізми у матеріалізми:
перший Бога визнає,
другий себе не признає,
і хто вгадає?
Один і другий поза хмарами літає,
багатства земні здобуває,
усіх копалин — і залізо
І сталося —
бунтуються народи,
ненавидяться...
Причини лиха — егоїзм,
а матеріалізм —
у кут сліпий заліз.
Не бачить Неба і Краси
де вічний Бог — повік еси!
Колись людина йшла з лобакою
на звіра й боролася усяко...
Привчила вола й коня до праці,
віл знав що "соб" і що "цабе",
кінь знав, що "гейта" й "вісьта".
Сьогодні: авта, авта, авта...
Що буде завтра?
За рік, за два, за сотню, за двіста?

Ідеалізм таки щось варта,
бо не постав він припадково,
і не вийшов з кута —
сліпого дому.

А думав, працював,
прийшов аж до атому!

А що атом? А що життя?
Вони говорять про буття,
що все живе і все існує,
що Вічний є та всім керує:
від найменшої дрібнички,
від іголки до травички.

Всі авта, механізми — матерія,
щоб рухались потрібна ще батерія.
Мудрець Едісон трудився довго

й вірив...

Й не одну пробу перемірів,
і непомітно постало світло —

електрика!

Ось таке то друже брате,
як хочеш ти про все те знати,
й щасливо жити в цьому світі,
то не хвались що є вже світло!

Коли би не двигун —
великий Дніпрельстан,
подумай ти — спинися, стань,
це проста філософія — немає двох.
Усім видимим й не видимим керує Бог!
Він Бог Творець, а не людина,
людина мов той порох — сьогодні є,
а завтра вже гниє.

1959

ОСІНЬ

У безвісті мчимось і хилимось від сонця,
І промені його стають для нас коротші.
Пожовкло листя. Вітер дме . . . Ось жовтень.
Чогось маліє день, а збільшуються ночі.

Вже дуб посоловів і дзвоном дзвонить жолудь,
Була весна, рясніли, пахли рожі-квіти! . .
Ось осінь вже й зима, — безвірних тисне холод,
Бо сонце миру й правди у душі не світить.

І вітер не бурунний, ураганний — сливе дише,
Тополі шелестять, як баштові прапори . . .
Нещасті ті, кого тут гріх приспав, колише . . .
Щасливі ті, що йдуть до праведних на збори!

Від сонця хилимось, про це говорить осінь,
І зажурився гай, бо в ньому жовкне листя.
Це все говорить нам — пустих доріг вам досить.
Життя біжить, як та вода у річці бистро . . .

Уже коротший день і вітер морщить хвилі,
По морі сонце йде, бо не бурунне й сильне.
Бог кличе нас — людей: “Вернітесь, діти милі,
Прийдіть до Мене всі, а будете щасливі!”

ДОБРА ЗГАДКА

Орел літає понад гори й скелі,
Підноситься аж ген до їх вишин.
З погордою глядить він до низин,
Бо він — орел!
Малий горобчик, що сидить в дуплі
Старої верби,
І крізь віконечко глядить,
Над річкою — водою . . .

Або в будинку в тиші й на піддаші
Живе собі і бореться з бідю . . .
Орлу до нього зась!
Вдоволений просиночкою — ласий . . .
Він нею насититься й ситий.
Орел й ягнятком ненаситний.

Таке самісіньке буває в людях:
На висотах й на низах — блудять . . .
Кінцевий шлях усіх — то сполох!
Бо так чи сяк — вертаються у порох.

Щасливий той, хто лишить добрий слід,
Що міг зменшити людям горя й бід.
Хто пропасть показав . . .
І як пройти крізь кладку . . .
Про нього буде добра згадка.

Народне мистецтво. Вишивка шовком

ДАЛЕКО ЩЕ . . .

Як ранок збудиться, протерши сонні очі,
А з ним разом усе, що тільки дише,
На цій землі, і кит у морській ночі,
Усе в Твоєму послуху, Всевишній!

День огортає плахтою синяви,
Увесь цей світ, і гори, і долини,
Усе так гарне в неописній славі, —
Душа радіє . . . В Небо слави лине!

Атлантик, море, ген мартин кружляє,
А на узбіччі сотнями на стежі . . .
І люд на пляжі, мов мартини ті, куняє,
Бо літо тепле, всюди пляжі й пляжі.

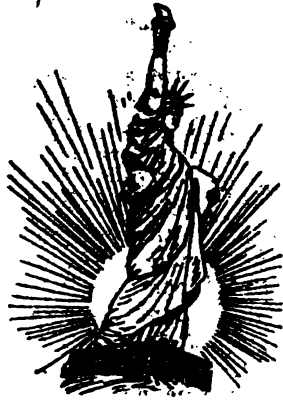
Так липень-серпень, й люди, мов мосяжні
Статуї ті, — лежма усюди люду й люду . . .
А Небо й Бог і Правда їм несяжна,
Ще славлять на землі Конфуція і Будду,

Або нових божків, а їх таки без змісту,
Із людом цим, якого є мільярди . . .
Усюди боротьба. Немає, кажуть, місця, —
І землю ділять вже на фіти і на ярди.

Морока без кінця, коли б то вже на Місяць,
Або на Марс . . . Ба, це ще питання велике!
Коли б дістатися — новий світ запосісти,
Ба, лет туди — не з липи дерти лика.

Ой, люди, люди на землі, мов діти,
Такі оті над морем на пісочку . . .
Неправда верх бере, брехнею приодіта,
А Правда носить білу-сніг сорочку.

І думаєш: — На що це все похоже?
Химерність людська, що живе в безладді.
Світанок вже і день! І Правда персможе!
Нової ждем землі й правдивої Громади.

У СТІП СТАТУЇ ВОЛІ

Атлантик, море, хвилі б'ють об скелі,
І піняться, лютують буревійно . . .
Нью Йорк. Статуя, що на п'єдесталі
І сяє світлом всім, що безнадійні!

І скільки раз була вона оспівана,
І скільки пер зломалось під рукою . . .
Для всіх вона була привітна й дивна,
Хто був в неволі, хто шукав спокою.

Нью Йорк — став пристановищем народів,
Для всіх, хто був покривджений в неволі:
“Неволю й зло — ви майте у погорді,
Я шлях освічую до правди й волі!”

Стоїть зі смолоскипом ніжна Пані,
Зі всіх сторін об скелі ринуть хвилі.
Вітала й українців в час скитання . . .
І вчас СКВУ — “Прийдіть о друзі милі!”

Прийми і мій привіт, як інших многих,
Схиляю й я — похилу стать мою . . .
І я ішов — були круті дороги . . .
Як Україну я прощав свою.

Ішов із вірою, що ще задзвонять дзвони,
У Софії над шумним Борестеном,
І Юр святий розчавить всіх драконів.
А день отой таки ось-ось настане!

12-19. П. 1967.

ДЕНЬ НЕЗАЛЕЖНОСТИ ЗСА

Четвертий липень,
цвітуть пахучі липи,
із ними все цвіте, цвіте . . .
Над ріками, морями, озерами, ставами,
життя юначе клекотить . . .
Небесне сонце благодаті
пестить, цілує, мов би мати
своїх малих діток . . .
Проміння трохи полоскоче,
тоді, хоч хочеш, чи не хочеш,
стрибай у воду, як миньок, —
тоді в воді
немає відпочинку . . .
Опісля знову на пісок,
мов крокодил, а не миньок,
вже на піску,
протягшись на хвилинку.

Четвертий липень
у тіні липи,
про липень згадують старі . . .
Про рік: один сім сім і шість,*)
лихі про волю мали злість,
але славетний Вашингтон,
мов диригент у камертон,
дав тон: —
За волю, волю, волю! . . .
І сам на білому коні,
як Юр святий, в бою, в огні,
на прю монархістського дракона . . .
Йшов змаг на смерть,
за "Праведні закони", —
Республіку!

*) 1776

Ось — Деклярація!
Стяг Незалежності!
Аж п'ятдесят на нім зірок,
і полоси червоно-білі
звисають долі у профілі . . .
Від Пацифіку й по Атлантик,
і від Канади аж по Кубу,
де Кастро ссе цигару кубу . . .
а люди там голодні й голі,
чекають правди долі й волі . . .
Її нема й нема ---

лише тюрма.

Четвертий липень
пройшов і сонні липи,
по дні жари, — спочить, спочить.
Але вогні ілюмінацій
пригадують, що в Деклярації:
“Для всіх людей однака доля,
бо Бог створив людей для волі”.

На майданах у вечір тихий
людей, людей, немов би лави,
старі й малі — усі без лиха;
раз-в-раз підносять зір угору,
як блимають казкові зорі —
в день демонстрацій, ілюмінацій . . .
направду дивний день!
І святковий із роду й роду,
пригадує нам мир й свободу!
Хоч люди тут з цілого світу, ---
живуть у згоді й мають літо.

1964

ШЕЛЕСТІЛИ ПРАПОРИ

Шелестіли прапори
У країні, де воля — Вашингтона.
Знизились зорі-полоси,
Заплакав листопад —
сумуючи,

Не за минулим теплим літом,
Не за багатою плодами осінню,
Не за спадаючим листям,
А за Лицарем країни,
Добродійної для всіх —
Америци,

Що впав на полі бою,
Від ненависника волі, —
духа злоби,
Яка вжила руку негідну,
Підступну, злобну й бідну,
Й пролила кров,
Сина великого народу,
Що любив парід, свободу
й землю рідну!

Шелестіли прапори
По всій країні й Вашингтоні,
У славнім місті,
Де років двіста,
Повстало в імені героя,
Який вертав із поля бою;
Він, Юрій на коні,
На білому, у промені,
Борець за волю для народу, —
здобув свободу.

Шелестіли прапори
На щоглах, знизившись до низу,
А вітер людські сльози лиже,
Великого й вільного народу,
Що кохає правду і свободу.
Листопад — сумні хвилини.

Проводили Вашингтонці Сина,
Не на білому коні . . . ,
На катафальці у труні,
Прикритий зоряним прапором —
о, горе . . . !

Кінь вороний, що рвавсь до скоку,
А шабля біля його боку —
звисала до долу.

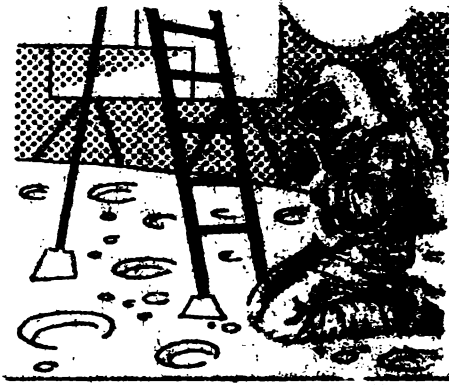
Ідучи вояк разом з ним,
Коня вів за поводи,
Не кроком слави, а негоди,
З обличчям журним і сумним,
задумчиво:

-- “Чого сумний вороно-гнідий?
Чого то Гетьман наш не їде,
На тобі коню вороний?
Й не майорить в руці булава?
Чого наш край несе --- неславу?
Що ось-ось і мільйонів двіста,
Чого рука, злови --- нечиста,
на тебе впала?
О, серце, чом у сумі тонеш?
Згадай про славу Вашингтона!
Про Линкольна --- борця за волю!
Про Вилсона, що бажав долі,
Чотирнадцять точок вложив,
Щоб цілий світ у волі жив,
Бажав добра для всього світу.
Ми будем вірні Заповітам! . .
Хоч ганьба ця на край упала,
Ми зломим силу - -

Канібала!

Ми йдем за зоряним прапором,
Від нього ми не звернем зору.
Він Символ Волі для народу,
Він наше кредо в щасті і в біді,
Ми не дамо його в неславу!
За нього вмер наш Лицар славний
Добродій, Президент Кенеді.

ЗІ СТАРОЇ ФІЛОСОФІЇ Й НОВОЇ ДІЙНОСТІ

Молитва астронавта на Місяці
Образок - "СВОБОДА" 1969

I.

Колись, як був я ще малим,
у літній вечір пізній
любив я слухати
дідівську мудрість різну:
Про небо, рай, про пекло —

Й зморі...

Але понад усе
любив я ясні зорі,
й думками линув ген —
у Всесвіт той просторий!

І далі правили старі:
— Дивись, на небі косарі...
Молочний шлях — дорога,
вона веде до Бога! —
Великий віз і квочка —

на цьому точка.

А між старими була й моя мати,
тихцем я став питати: —
Скажи, мамо, дідусь каже —
"квочка",

а де курчата?

— Цікавий ти, — казала мати, —
ти ще малий, щоб всеньке знати.
Ти краще йди вже спати. —
Але умиь із-за тополь

високих, що на горбі,
засяяв Місяць, оспіваний
в українській давнині,
в часи козацькі
й нові юнацькі...
В ту мить за обістям
на кріслатому дубі
завив враз сич...

Було щось лячно і нелюбо.
— Он там на Місяці, —
старий дідусь став править, —
Чи бачите, як люди,
дві чорні плями?

Вони не без вини,
то Адамові сини!
— Та що ви, сусіде, —
Бог з вами!

— Ага, то Каїн і Авель;
були рідними братами.
А Каїн був лукавий:
як Місяць ясно засвітив,
він брата рідного забив.
— За що? — спитали інші діда.
— Бо Авель працював,
а Каїн — дармоїда...

І сон стомив, пішов я спати,
й запам'ятав на все життя:

Щоб Каїном не будь,
то треба працювати.

II

Проїшло багато літ.
Земля і Місяць — ті самі,
змінився людський світ
і людське мудрування.
Нова доба настала,
доба науки й праці,
де з вірою в живого Бога
людська нога —

на Місяці стала.

Було колись — діди в імлі,
бо Каїнові не на Місяці будь,
а на землі.

Бо він таки личина,
для нього не наука друг,
а хвальба й дрючина...
Не йому на Місяці побувати

й ногою стати;

він все з дрючиною
іде на брата нападати,
грабувати й убивати...

Щоб на Місяці побувати,
зробили це великі люди,
люди віри, люди посвяти —
астронавти:

Ніл Армстронг, Едвін Арлін
і Майкел Коллінс,

1969

сини великого народу —
протестанти.
Вони не йшли в простору путь
зі старою Каїна дрючиною,
ані з бомбою атому,
а летіли ракетою у простір
і бачили велич Усесвіту —
Божого дому.

Бо кожен із них знає,
що Бог є Дух —
усюди пробуває.

Верстаючи до Місяця,
відтак із Місяця на Землю
з молитвою до Бога!

Й тому була щаслива їх
в просторій світ дорога!

Хай не мудрують безбожні,
бо в них душа й уста порожні,
що літають навколо Землі
й кажуть: — “Ми не бачили
Бога”, —

бо були в імлі.

Лиш люди віри в чині дійні,
на Божу поміч все надійні!
У них брехні немає місця, —
й нога ступила їх на Місяць.
Оце хвалькам усім наука:
Всесвіту не здобудеш буком.

БУЛА ВЕСНА

I.

Були колись радість і щастя
В Україні багатій чудесній.
Весна! Життя щастям раділо —
Співали пташки піднебесні.

В гаю соловей аж томився,
Весняні пісні, дивні трелі . . .
А діти віночки сплітали,
Раділи весною — веселі!

Заквітнуть зелені левади,
Як вітер тепленький повіє . . .
Усе прокидається й раде,
І старість в весні молодіє!

Гушавина, бір, й на сосонці
Там щиглик співає гарненько.
Були колись радість і щастя, —
Згадає — й боліє серденько . . .

Весно, ой, весно ти чудесна!
Чи є де ще в світі? — Немає,
Як рідна весна українська,
Як з нею усе воскресає!

II.

Недоля — в світ вітер розвіяв...
Й забули вже весну чудесну.
Й багато лишилися без віри,
Що рідна весна ще воскресне!

І серце із болю страждає.
Болючі й не згоєні рани . . .
Чи вільна весна завітає?
Й коли ця хвилинка настане?

О, краю мій рідний, багатий,
Ти знидів — ні жити, ні вмерти.
Вже стріхи погнили — лиш лати...
Й немає чим хати підперти.

Ой, горе і горе вождам тим,
Що правди й добра не навчали.
Люд нидів в чужім марновірстві...
І разом в неволю попали.

ПРИЙДІТЬ, БЕЗНАДІЙНІ!

Пішло вже десь сонце у безвість
Від землі, й теплою не гріє.
І дощик осінній холодний
Все росить і росить . . .

Он пташка,
Маленький горобчик бездомний,
Бо зима вже ось-ось і наспіє.
О, друзі мої, це не казка,
Коли хтось без віри й надії:
Спішіть ви до Бога,
Спішіть до самого порога!
Він багатий і щедрий на ласку.
Він кличе: — Прийдіть,

Безнадійні!

Ось айстри білесенькі, квіти
Осінні, рясніють красою,
І кажуть нам людям: — О, люди,
Й ви жийте у мирі, як діти!
Не диште ви люттю й злобою.
Хоч сонце далеко — ще світить,
І прийде знов ближче з весною,
Огріє вас щедро

Й освітить!

На вільній землі — “День Подяки”.
Білють скрізь айстри осінні.
А ген — там далеко, далеко,
Там сестри й брати безнадійні,
І їхні маленькі діти —

В недолі . . .

Згадайте, брати мої любі,
Як Ізраїль, а з них вавилонці
Сміялись згірдливо

В неволі:

— Пісень нам заграйте сіонських!
— Як можем пісень вам співати?
Невільники й край — Рідна Мати . . .

О, Єрусалиме!

Коли б наші пальці до струн . . .
Хай язик нам прилипне, щоб рун . . .
Як нарід наш рідний в неволі

Ще гине . . .

С О Н Е Т И

РІДНЕ СЛОВО

I.

Коли Господь створив людину,
Він дав для неї живе слово,
Тим відрізняв від роду всього
Звіриного, — навіки й нині.

Воно росло, мов дуб у полі,
І розвивалось мовно в людях,
Хвалою Бога — спів усюди,
Бо слово те, то гомін волі.

Сполукою по всьому світі,
В народі кожнім — рясні квіти,
В красі відмінній, різнобарвній,

Воно, мов сонячні проміння,
Із покоління в покоління . . .
Мов квіти ті пахучі й гарні.

II.

Одна з отих квіток — Лілея,
Росла в степу із давніх-давня,
І пила воду з Бористена
Для свіжости, пісень — елегій.

Лани пшеничні й хлібодайні,
Лани хилились колосисті . . .
За спів Лілеї ніжно-чистий,
Що линув в простір, в небо сяйне.

Той спів, то слово невмируше,
Він гомоном летів по світі,
Вістив, що в Україні літо!

Вітри почули люто-злющі,
Й повіяли з всієї сили,
Зірвали квіт і пень сушили.

III.

В той час молитись . . . люд в неволі . . .
І як: по-римськи, чи по-грецьки?
В церквах лиш: “Доміне” й “Глаголи”,
Все те, мов казання турецьке.

Над українським словом посміх . . .
Притулок мало в вбогій хаті,
Й горіло, мов би те багаття,
І вмить одну зробився поспіх.

Мов грім отой у тепле літо,
Понеслось гомоном по світі . . .
Мов блискавка, а не спроквола.

З села Моринець, із-під стріхи,
Для України — радість, втіха!
Прогомоніло слово й в школах.

IV.

Ніхто не знав, ніхто не думав,
Й не думав лютий Ірод цар,
Що в Україні — вольних волі —
Народиться співець — “КОБЗАР”.

І сталося — дивуйтесь, люди,
Дивуйтесь, пишні й нуждарі:
“Кобзар” зі сну свій нарід будить
До правди, сонця, що вгорі!

Тривога в царстві, лють, погрози,
Мечі гострились обоюдні:
“Хто заговорить — горе буде!”

Але Лілея, мов ті лози,
Із пня пуска нове коріння,
Бо сонце дало повеління!

V.

Лілея, мова — рідна мати,
Натхнула духом свого сина,
Він став на прю всім супостатам,
Бо бачив сонце — небо сине:

“Чого вам у смітті чужому
Копатись, порпатись, брати?
Найвищий час з своєї хати
Усе сміття геть замести!

Брати, наспів час до обнови,
На слово мовне і письмове, —
Зо сну прокиньтесь! Час! Пора!

Не час у пільмі нам сидіти:
Любіться, браття, мов ті діти,
Насилля зникне, мов мара”.

VI.

“Брати, ось пільма в рідній хаті,
Усюди двері навстижі . . .
Не допомгли шаблі й гармати,
Й посвячені оті ножі.

Фізична сила проти сили —
Це боротьба у пільмі, в млі;
Одних і других смерть скосила,
Й похоронила їх в землі”.

Тому рішив він з літ малих,
Щоб на сторожі біля них
Поставить РІДНЕ СЛОВО!

Напричуд всім вітриськам злющим
Те слово рідне й невмируще,
Росте в красі, росте в обнові!

М а т и

I

О ти, всеблага Діво - Мати,
Для матерів ти стала взором.
Була ти з Сином до Голгофі,
Як на хресті вмирав в позорі.

Ти муки й біль переносила,
Як душу меч твою пронизив...
Як вороги сміялись з Правди,
Й потурання бездушних низів.

Весняний місяць, місяць травень,
Вмиють воскресають рясні квіти,
І їх несуть 'роб мамі дати:

Синок і доня — діти браві!
О, матері, і ви згадайте —
Про ту любов, що мала Мати!..

II

Пливуть віки — вода у річці,
Немов ті хвили ув етері...
І ось двадцятье вже сторіччя,
А правди людські — на папері.

Не мають сили — пустака світить,
Любов ще на хресті розп'ята.
Любов'ю може гріти діток, —
Любов ще зберігає мати!

Вона їм силу дасть напружну,
Таку, щоб кожен зло подужав,
Щоб міг за Правдою обстати.

Коли дасть віру й розум дітям
Про Бога — Він Творець всесвіту,
То буде — всеблаженна мати.

ХВАЛА ДІВИ МАРІ

Величає душа моя Бога,
І радіє у Спасі мій дух!
Вподобив Він мене — я почула
Голос Божий — відкрила свій слух.

І "блаженна" — звеличать народи,
Що вподобав мене мій Господь,
Хоч нестиму я горе й негоди . . .
Я смиряюсь — Він Бог Саваот!

Він покаже Своє милосердя,
Велич й силу Свого рамена,
Розпорошить Він пишних і гордих,
Тих, що кажуть: — "Вже Бога нема".

Поскидає могутніх з престолів,
А всім вбогим, покірним дасть волю!

УКРАЇНСЬКА МАТИ

Чи то на рідних землях праці,
Чи в світ за очі десь скитатись...
Мов ластівка все шобетала,
До діток, рідним словом мати:

"Шанїте діти рідну мову,
Це скарб від Бога - Благодати!"
Вона за діток молить Бога, -
Всєлюба й щира рідна мати.

Цінніше золота й платини,
Вона багала для дитини,
Щоб рідне слово передати.

О, молоде, оповни веління
І передай у покоління!..
Щаслива буде ваша мати!

МАТИ ЕМІГРАНТКА

Колись на рідних землях мати
Зі жайворонком співним в полі,
Йшла золоту тшеницю жати,
На рідній ниві і на волі.

Йшла з веселістю і діти,
У слід тшешем, як перепілки...
Змінилося усе на світі, -
Світи далекі і мандрівки.

На емігранті вже мати,
Не та... - Колись на рідній ниві,
Вона робітник - при варстаті,
Де стук чужих машин шумливих.

В фабричні сіти впала мати...
Коли ж за діток їй подбати?

1965

Голос сумління

Простіть ви нам, духові велетні народу,
Провини наші всі, і нашу необачність!
Забули ми про вас. Така то наша вдячність?
Ба, замість вдячності — ми сіємо незгоду.

І нива не плідна, на ній ще будяки, —
Ростуть чужі... Добра немає для народу.
Не з неба чистий дощ! Мутну ллємо ми воду.
У калабані ми... Мутні ще в нас гадки.

Шляхи мостили ви, стомившись, передчасно,
Зо світу йшли, бо надцербивши власні сили.
Ви кинули вогонь, а ми його гасили...
Й лишилась нам, гірка, недоленька сучасна.

Простіть провини наші й нашу необачність!
Забули ми про вас. Така то наша вдячність?!

Ірвінгтон, 1970.

СОНЦЕ

"Отець ваш, що на Небі наказує
сходити сонцю Своєму на злих і
добрих . . ." (Мат. 5:45).

I.

З давних-давен о, сонце ти нас грієш,
Якби не ти, Земля була би — лід.
Не було б нас, людей — з малим
[віконцем,
І той сліпий, кривавий — ганьби слід.

Не зневажали б ми й не кидали догани
На наших предків — служба їх
[божкам . . .
І не казали б, що були "погани".
Ім сонце сяяло! Подібно як і нам.

Весна, то рай, як прадід йшов орати,
Весняну ниву й жайворонний спів . . .
Як в поле їжу несла жінка-мати . . .
Як таї зелений співом гомонів.

Не знав трипілець горя і тривоги,
Він знав — над сонцем є Всевітний Бог.

II.

Проїшли віки, а сонце гріє й світить.
Прійшов на Землю — Сонця Володар,
Навчав людей: "Любіться, будьте діти,
Цінуйте сонцем, бо то Божий дар!"

Велить Він сонцю в ранці щоб сходити
І гріти нас ціліський Божий день!
І доки в чорній п'ятні вам ходити?
Чужа природа вам і гимн пісень.

Погляньте ви на ті лілеї в полі .
Й нарізнародні квіточки малі . . .
Чого не ціните любови, братства, волі?
Життя проводите в ворожій п'їтьмі-млі.

Проїшли віки і люд — нова порода:
“Не Бог, а ми . . . Чесноти у погорді?”

III.

Чи прийде час любити Правду й Бога,
Для всіх вельмож, отих проводирів?
Якби . . . Була б правдива п'уть-дорога,
Тоді б раділо сонце сяюче вгорі.

Тоді б орач, що йде у поле з плугом,
Орати рідний чорноземний лан . . .
Раділа б чайка, що літає лугом . . .
На рідній ниві українець власник пан.

Змінилося — прийшли плуги трактори,
Сумує гай, сумує чайка й луг . . .
Збільшилися: недоля, сум і горе . . .
І не блестить від скиби рідний плуг.

Змінились люди — п'їтьмою одіті,
А сонце в небі не змінилось світить!

ЖИВА ПРИРОДА

I.

Як літом земля вся в обнові,
Скрізь зелень у полі, в гаю,
Усюди так гарно й чудово
І жити немовби г раю!

Хвилюючи вітер водою,
Й верба відбивається в ній.
Як любо тут жити з Тобою
В цім світі, Створителю мій!

Чи є ще в просторі Всесвіту
Подібні красою планети,
Щоб так були любі й привітні
Де в'ються віночки в сонети?

Є Царство всевічнеє й Боже
Для тих, хто злобу переможе.

II.

Є дивні світи у просторі.
У зорянім бачимо ніччю,
І серце і розум озорий —
Побачать те в вічності вічній.

Радіє усе у природі.
П'є радість, з добра користає,
Людина ж в людини в погорді,
Бо творчости Бога не знає.

Природа таким не привітна,
Бо сумом душевним скрізь віє,
Бо заздрість, злоба і турботи
Приглушують щастя й надію.

Від природи учитися треба,
То шлях буде ясний до Неба!

III.

Коли живе хтось лиш цим світом,
Наскільки знаний він йому —
Жива природа?.. І тому
Чужі для нього — трави й квіти.

Хоч знайдеться одна особа
На тисячу, що щастям дише,
Летить думками вище й вище, —
Той має творчости подобу.

Без творчости — то вітер в полі,
То мов вода прудка у річці...
Такий — мов дим по згаслій свічці,
Немов гнучка тополя в полі.

Кому не любі правда й світло,
Той не живе, а нудить світом.

РОЗДУМИ

I.

Не вповай на людину бо кволла,
Перевір, перемир у стократ,
Як мвалиш, маеш друзів довкола,
Перестань — ти нічого неварт.

Підопри, — як діпнешся до влади,
І свій власний збудує "чертог",
Тоді в неї зістанеш підвладним,
Бо уявить собі, — що вже бог!?

У житті ти зустрінеш тривогу,
Замість сонця, скрізь пільма сама.
Вір, Христос одинока Дорога!
Між людьми все незгоди й торма.

Люди — світ, то розбита "сім'я".
Вічна правда — Святиня моя!

II.

СПАДАЮЧЕ ЛИСТЯ

Ісаї 1:5-6

"Народе мій: куди тебе ще бити?"
Господь колись питав так Ізраїля:
Від голови й до ніг гріхами вкритий,
А путь твоя, як той, що йде з похмілля.

Пожовк вже ти немов осіннє листя,
Що в листопаді з дерева спадає...
Гріхи ковтаєш ти аж до захлиту,
А поза гори — правду обминаєш."

І кажеш: "Я виконую веління!"
Але ж твое догарує сумління...
І братом в тебе, то брехливий рід.

І думаєш, що в золоті й намисті...
А вітер дме — несе осіннє листя...
Прокинсь зі сну, щоб не загинув слід!

НОВОРІЧНИЙ СОНЕТ

Новий йде рік... В наплічнику турботи,
А під пахвою цілий звій думок...
Хто їх збагне, і труднощі й гризоти, —
Коли б хтось зробив немудрий скок!?

Ба, футуризм опанував все в світі,
Все недомовлене, невгадане усе...
Жах!.. Радіяції мов дощ у літі,
Коли б хмаролім, то що рік принесе?!

Знов Рік накруги убогої землиці...
А правди й чести в людях мов би з криці,
Не викрешеш, бо холод і зима.

Ті радіяції — отруя світу:
А мудреці у світі мов ті діти...
Й так Рік мине: "Прощайте!" І нема.

1961.

ЩО РІК НЕСЕ...

Що рік несе, ніхто з нас не пророчить,
Чи радість, щастя, горе, сльози й сум...
Ми знаємо одне, — що гріх торочить...
Щоб люд безвірний кинути на глум.

Ми знаємо з джерел святої книги,
Що сіє хто... — такий буде й пожин.
І знаємо, що над сійбою й жнивном,
Панує Бог, Він бачить все з вишин.

Бо все, що твориться на цій землі,
І люди й видумки, то пил в імлі,
І хмарний страх, що висить — страх атому!
За гріх заплата вилється у щерть,
А вірним людям не страшна тут смерть,
До Божого — вони належать дому.

1963

МОЛОДЬ

Молодь, то вода бурхлива,
Що з гір лине водоспадом
Й розливається по полі,
Де земля суха й безрадна.

Молодь, то весняне сонце,
То принадні — запах квіти,
Вчора ще бруньки на лозах,
Нині кволих можуть гріти.

Вояки, що йдуть до бою,
Йдуть їх правдою святою,
Бо гріх вічний ворог їй;

Він модерний став сьогодні
Із пекельної безодні, —
Він веде смертельний бій.

1960.

МАЛИЙ МИСТЕЦЬ

Під звуком пісні — материнних слів,
Сидів Тарасик — слухав пісні й думав:
“Який то дивний материнний спів,
Які журливі ці народні думи?”

А мати вишиває рушника,
І хрестики все стеляться рядками . . .
“Чи я б не втяв? — Вмить з печі вуглика,
Й мережить по стіні . . . Дивися, мамо!

Як підросту, щоб десь дрібок паперу,
Я книжечку — в мережки обведу,
Й перепишу Грицька Сковороду”.

Ось в буряні, де тихо мов в печері,
Він бачить: небо, поле й мрійний степ,
З тих пір Тарасик став маляр-мистець.

1963.

ЖОВТЕНЬ

Вже листя на дереві пожовкло,
Пролинуло літо гай, гай,
Говорить, пророчить щось жовтень,
Говорить — коли в житті май;

Коли зеленіє все в полі,
Жайворонок співає в горі . . .
То юність, то час — щастя й долі,
Пролинуть . . . Й зима на порі.

Таке то о, молоде й діти,
Працюйте й учіться як літо!
Ось жовтень і миттю зима;

Пройдуть дні весни, зникне юність,
Змарниш їх — полишиться вбогість,
Згадаеш . . . Душа мов німа.

1960.

ЗАГРАВА

Рожевіла на сході заграва,
А далекий блиск сонця — ніс день!
Ніч минала, а темінь іржава —
Мов та пиль . . . Ось і звуки пісень:

Щебетливих пташок серед квітів . . .
Миттю ангол ізлинув з Небес: —
Ось весна! Воскресіння і квітень,
Ранок світлий — Син Божий воскрес!

Вік двадцятий — науки та сили,
Воскресають народи малі . . .
О, мій краю, ти й досі безсилий,
У недолі, без волі, в імлі:

Вір — весна! Розцвітають вже квіти!
По весні — прийде соняшне літо!

1963.

Т Е З И

День історичний, тридцять перший жовтень,
Це день переломових в світі подій;
Де Мартин Лютер, муж в ім'я Господне,
Став проти тьми, бо далі йти вже годі.

Муж віри, муж великої відваги,
Святині до дверей прибив він тези,
Аж дев'яност п'ять, бо люд кульгавий,
Забув про Бога — в п'їтмю йшов в протезах.

Середньовічна чорна темінь, темінь,
Покрила світ, було на світі темно...
Й народи йшли немов би в преісподню...

Ось, ось вже п'ятсот літ, що буде далі?
Без віри люди — путь до неморалі...
Проте Господь — Він вчора і сьогодні.

1963

РІДНИЙ КРАЙ

Далеко край, край рідний не забутий,
Ще в пам'ятті, гаї, ліси й лугади...
Шугнуть би вітром, чужі там атрибути,
Злоба і пітьма людська на заваді.

Здається світ уюди той самий,
І в світі окрізь самісінькі ті люди,
Але між ними начеб то чужий
Й життя не те, - бурхливе і марудне.

О, краю рідний, а колись бувало,
І нарід свій немов одна родина,
Чи вернуться щасливі ті хвилини?

За гріх який - недоля нам припала?
Ба, горе нас розвіяло по світі...
Але в душі живуть - весна і літо!
1955

Х Л І Б О Р О Б

ТОБІ ЧЕСТЬ, СЛАВА ХЛІБОРОБЕ!
ТИ ЗНАЄШ Й ЦІНИШ ТРУД ЩОДЕННИЙ,
ТИ ЛЮБИШ БОГА - ЙОГО ТВОРЧИСТЬ,
ЖИТТЯ ТВОЄ НЕ Є БУДЕННЕ.

ТИ ПЕВОРІДЕНЬ В ЦЬОМУ СВІТІ,
ЗЕРНО - ПЛІД БОЖИЙ В ЗЕМЛЮ СІЄШ,
ТОЙ ХЛІБ, ЩО В ПОЛІ ЗДОБУВАЄШ,
ТИ ДОРОГО ЙОГО ВСЕ ЦІНИШ!

ТИ ХЛІБОДАВЕЦЬ ДЛЯ НАРОДУ,
ТВІЙ ТРУД У СЛОТНІ ДНІ Й ПОГОДУ,
ТИ ҐРУНТ, ПІДВАЛИНА В ДЕРЖАВІ;

ТИ ТРУДИШСЯ ЗИМОЮ Й ЛІТОМ,
БЕЗ ТЕБЕ БУЛО Б ГОРЕ В СВІТІ,
ТОБІ НАЛЕЖИТЬ - ЧЕСТЬ І СЛАВА!

ПЕРШИЙ ДЕНЬ ПОДЯКИ В АМЕРИЦІ

1621 року в Плимуті, Мас.

ЩАСЛИВИЙ ДЕНЬ

Щасливий день, то день святий подяки.

Коли родина сяде при столі:
Добірна їжа й ласощі усякі . . .
І так щоріж на вільній цій землі.

Колись батьки із Біблією святою, —
Що гонені були в старім краю . . .
Пішли в стихійне море — боротьбою . . .
Тепер правнукам мов би в тім раю.

Забули йти до церкви в "День Подяки",
Але йдуть де п'ятьма, морок, гріх . . .
І там шукають радості й потіх?

І кажуть: "Скрізь тепер однак —
У церкві добре й корчма не лиха . . ."
Так гріх людей від Бога відпиха.

1961.

***** X *****

ВОВК І КОЗА

Раз один було такеє:
Вишкірзуб-вовчисько
Цілих три дні нічогісько
Він не мав у писку.

Й зажурився бідолаха,
Що нема що їсти...
І на щастя, на край ліса
Почув добрі вісті.

Там коза стара небога,
Що змінила мову,
Й замекала хто зна як...
Газда, за дорогу

Вигнав. — "Йди, стара козуле,
Геть з мого подвіря,
Хай із тебе, сухоребра,
Вовк посипле піря."

В загороді козенятко
Й дві овечки, тихо
По травичці зелененькій
Бігали без лиха.

І подався вовк нетяга
На козині вісті;
Думав: голод перекину
І буде що їсти.

Поплентався він що-сили
Крізь кущі та фасти,
І край ліса аж зжахнувся —
То козище — кости!?

Ти ревла, — сказав до неї, —
Думав: добрі вісті;
А то ти, худа козуле.
Та-ж я хочу їсти!

Ти: ме-ме, аж голос лісом...
Ех, ти козя мати...
Та тебе хіба на дуба
Крук. міг би тягати.

Признавайся — і то скоро,
Що ще є в Микити,

В твого газди, бо за горло...
— Ой, несамовитий.

Зажурилась перед смертю
І дивилась просто...
Зість неситий-сироїда —
Зість, хоч самі кости.

— Схаменися-ж, ненажеро,
Стала вмить благати. —
І навіщо-ж на мені ти
Зуби-б мав ламати?

На подвірю дві овечки
В газди, мого пана,
І товстенькі-ж, як миньочки.
Я-ж стара, погана.

В тебе-ж, серце, вовча ласка, —
Стала вмить благати. —
Тільки змилуйсь і не рухай
Мого козеняти!

Вмить метнувся ненажера
У загородище,
Зуби упялив в овечку —
Тільки вітер свище...

Бо не було в господарстві
Доброго забору,
І до цього незамкнута
На замок обора.

І вовчисько шусть до ліса.
За одну хвилину
Зів овечку й не наївся, —
Голод перекинув.

Зів овечку, ліг спочити,
Тільки очі світять,
Як баньки. І став він думать
Про козячі діти.

— Я три дні не їв, а постив;
Тепер надолужу,
Бо з козою-світликости
Нав'язавши дружбу.

Привязався він до неї
Як несамовитий:
Ти все мусиш розказати,
Що де є закрите?

Розкажи що газда робить,
Бо я мушу знати:
Коли в дома, куди ходить,
І коли йде спати?

- Все зясую, як не рушиш
Мого козеняти;
Присягни на вовче слово, —
Бач, я-ж його мати.
— Добре, добре я все
зроблю, —

Вовк козу вдобрухав.
(Як потрібно, то він вдягне
іншого кожуха).

Він вдягається в одержу
Овечу й телячу,
Бо вовк — вовком із натури —
Був і є ледачий.

Він розвідав, розпитався,
Бо коза наївна,

Викладала й виясняла
Від коня до півня.

Вмить неситий заповзявся
Господарювати:
Овечки зів й поросятко,
Бракло й козеняти.

Бувби й далі господарив,
Й бігав без розгону,
Та в один мент він від газди
Лизнув макогона.

Та такого, що на довго
Мусів памятати...
А свою неситість вовчу
На козі зігнати.

Ба, й не було з загороди
Більше щось носити, —
До кози сухої взявся,
Вишкірзуб неситий.

В змінюваних — козя доля,
Бо не ходять просто,
Як не крутять, все в неволі
Й вовчі зуби гострять.

СОН ВЕРХОВИНЦЯ

Колись рай був на цім світі,
Чи коли ще буде?
Буде, буде! — А тим часом
Задумали люди
Й заходились, щоб створити
Свій рай, а не Божий,
Й жити стали: люд на кляси:
На гожих й негожих.

Як в цім раю раювалось —
Й досі світ не знає.
Хтось часами із негожих
Іншим повідає...

Інший слуха і не вірить,
Вірити не може: —
Правдою, щоб рай міг бути
З гожих і негожих?
В це не вірять ескімоси,
Негри та індуси,
Але в цеє міцно вірять
З Січі усусуси.

**
Бідний гуцул, сіромаха
Мусів мандрувати,
Ген далеко в світ за очі,

Із рідної хати.
Він ішов, тихцем молився:
Боже милий, Боже!
Дай, щоб я міг пережити
Гожих і негожих.
Дай, щоб я міг повернути
До рідної хати.
І знемігся, сіромаха,
Тай ліг собі спати.

**

Й не знав гуцул, як
це сталось:

Привид, сон чи диво?
На горі він опинився
Й приглядався сливе.
Приглядався з Верховини,
Гуцул з Чорногори,
Як заводять рай в цім світі
Ці голодомори.

Може-б люди раювали
Й жили би безкраю,
Коб то демон той злоріка,
Ненавидник раю,
Не підбурив був демонів
Силу всю крилату,
Ці вмиць хмарою линули
Рай завоювати.
Почалась війна жорстока,
Заварилась каша...

Бились одні, бились другі,
Свого не познаша.

Він дивився й приглядався,
Не зводивши ока,
Бо стояв на Чорногорі,
А гора висока.

Бій кипів аж клекотіло,
Маяли прапори...

І за віщо оці б'ються,
Й хто кого поборе?
Він дивився і не вірив,
Чи то сон, чи змори.
Бачить в одних, так і

в других

Червоні прапори.
На прапорах круглі сонця
Й хрестики з зубами,
Й закарлючки своерідні,

Як одної мами.
Бій стихав, то знов здіймався,
І борці томились,
А прапори, просто чудо,
Ув однее злились.
Закарлючки одне в одно,
Мов трибки в машині,
А потому, всеньке разом,
Як потяг по шинах —
Так побігло, покотилось,
Хто зна де й кудюю?
А від раю мов від пекла
Всі люди ходою...
Йшли і бігли в перегони
Юрбою без краю...
Йшли, що сили, щоб

найdaleше

Відійти від раю.

Надивився він до схочу
На всеньке минуле,
Й на сучасне і на таке,
Яке ще й не було.
Як то ангели із раю
З пеклом воювали,
В мить одну і непомітно,
Руку собі дали,
Бо, як в одних так у других
Не було ріжниць,
Бо хотіли запосісти
Козацьку землю.

І прокинувся з просоння
Гуцул:— Милий Боже!
На Україні скрізь могили,
З гожих і негожих.

Ой, прокинувся, сіромаха,
Не на Чорногорі,
А в німецькій загорожі,
В шумному таборі.
Пробудився, бо сирена
Не давала спати.
Загуділа, як навісна:
Йди до праці, брате!

Думав всенький день про диво,
Привид — річ не люба.
За рай тихий — Україну, —
Дармо м'яли чуба.

Воронячий конгрес

Проминуло тепле літо,
Наблизилась осінь,
А ворони потовстіли,
Ледь-ледь крила носять.
Позлітались у бір темний,
Й стали раду радить,
Щоб хоч сяк-так погодити
Всі буденні звади.

Один гайворон став вище:
— Слухайте, панове!

Щоб часами наш рід славний
Не змінився в сови!
А що гірше — непомітно
Стратить расу-патче;
Зубожіє тай перейде
В кодло горобяче.
Може ще й такеє бути,
Так, як ось з цим літом:
Рід наш промине, неначе
Й не було на світі.

Будь-що-будь в нас назбиралось

Питань аж без ліку...
Всякі роди й родоводи,
Із віку й до віку.
Бо, що правда, як світ світом
Й рід наш воронячий
Не такий, як то колись був,
Дехто не так кряче.
Позлітались ми — дивіться —
Із країн всіх ріжних,
Не такі ми, як колись то...
Є дещо розбіжне?
Чи самі ми все розв'яжем,
Чи дамо ми раду?
Можеб ще когось з крилатих...
Щоб нам дав пораду?
Бо це справа не буденна,
Вже цілі сторіччя,
І теорій в нас чимало...
Ми не мали віча.
Треба всесторонно знати
Ріст, красу й породу,
Ба, й естетику й співучість,

Й хто з якого роду.

Запросили друга крука,

І красуню лаву,
Й соловія — він співака
Й має в птацтва славу.
Виступає старший ворон,
Вся громада — тихо.
Відтак гості всі на форум:
— В нас, панове, лихо...
Вже пройшло часу чимало,
Ба, й віки змінились.
І ми, бачте, любі гості,
Трохи поріжнились.

Розпочали раду радить,
Справа йшла до речі,
Не так, як колись бувало —
Свари й колотнечі.
Бо вся сила вороняча
Начеб то до бою —
Загула ціла громада.
Аж бір ввесь луною...
--- Ми найкращі, ми співучі...
-- Ми знов балакучі...
-- Ми мудріші... ми всезнайки...
— Ми -- бач, немирущі...

Поставало гайвороня
В одну й другу лаву,
Приглядалась рада з круком
Й приглядалась й пава.
Пюдивились гай сказали:
— Нема в вас різниці,
Ви однакі — всі, що в краю,
Й ті, що ззаграниці.

Заревла, аж зашуміло,
Крилата громада...
--- Ми не всі одної раси,
Є ще інша рада:
Як шановна вища рада
Не дає нам віри,
Хай славетний наш співака
Голоси пронірить.

— Га, коли так, то давайте
По черзі співати,
Ми пізнаємо, хто звідки;
Слухай, круку-брате!
Соловій й крук стали слухать

Й між рядами ходять,
А ворони в перегони
Всіх пісень виводять:
Одна шию натягає,
Друга вправо крутить,
Третя в ліво, інша хто зна,
Щоб голос здобути...
Трохи іншого, як в інших,
Може то поможе;
І те крякання над міру
Вчув і Лис Микита...
Аж підскочив, неборака,
Ось це добре діло!
І в моїй сімі щось трохи
Вже поголодніло.

Переслухав соловії всіх:

— І які-ж ми брати?

— Ой, красуні-ж ви у співі,

Нема що й казати.

І навіщо-ж оце всеньке,

Життєві руїни?

По всім світі ви однакі,

У кожній країні.

На всіх сонце з неба світить,

На всіх дощик росить,

Полишіть усі незгоди,

Колотнечі досить.

Зашуміло на весь голос,

Птацтво вороняче:

— Коли ці без толку судять, —

Зробимо іначе:

Треба кров ще прослідити, —

Річ несамовита!

Хто-ж експерімент цей зробить?

Певно — Лис Микита.

— Лис Микита, Лис Микита! —

Заревла громада.

— Нехай буде Лис Микита! —

Погодилась рада.

Тай гукнули, а Микита

В мить одну зявився,

Й пропозицію прийнявши,

На все погодився.

Бо для нього вік двадцятий,

Вік немов навісний,

Вік атому. — навіть носа

Не показуй з лісу.

Він кликнув діток і жінку,
Та ще й Вишкірзуба.
Вся громада вороняча
Розсілась на дубі.
Тай почала висилати
По пів сотні зразу.
Лис Микита і Вишкірзуб
Не давали раду.
Не вправлялись, бідолахи,
Досліді робити.
Рада слала по пів сотні,
Мов несамовита.
Оглянулась, необачна,
Приглянулась з близька,
Що не в ділі сам Микита
Й Вишкірзуб -

вовчисько.

Дуб зелений став жовтіти,
Проминуло літо,
І ворон теж помаліло
Тільки гілля світить.
Притомніла й оглянулась
Рада необачна:
- Досить, досить, бо загине
Наш рід воронячий.

Досить, досить! - шум на дубі,
Конгрес йшов до краю:
- Будем жити мирно й тихо
В воронячій раю,
Ось такеє сталоє лихо
Із родом крилатим,
Що не вмiло жити мирно
В своїй рідній хаті.

ЧЛЕНИ Й ТІЛО

Члени тіла посварились - трохи погорділи,
Спільнота ота громадська, вже їм надоїла.

Ноги кажуть - ми невпинно мусим вас носити,
Руки раптом заявляють - ми на всіх робити.

Очі кажуть - правда ваша, ба ви мов ті діти,
Ми за вами кожночасно мусимо глядіти:

Ноги бігати привикли, де, самі не знають,
Руки часто, як ми втомні - по чуже сягають.

Вуха кажуть - руки й ноги, то на правду велит,
Ми, як сторожі все чуєм, кожен звук і шелест!

І негайно телефоном в мозкові чертоги...

Дзвоним, дзвоним, він спляє оті руки й ноги.

А язик на це уссе - балакун, смакун їди, -
Муху всіх вас боронити, визволити із біди.

Ба й хвiт, товстун байдухе на всі супорочки:
Говорить, а я бажаю - м'яса й каші з гречки!

Ах, ось раптом сталося лихо, товстун нарікає...
Він вже худне... де причина? Ба, ноги нсмає.

Захурилось миттю тіло враз із головою...

Ой, біда, як будем жити з одною ногою?

А язик, бо нешкірака, каже сімло й гучно:
Не журіться друзі браття - ногу зробим штучну.

І зробили, і зраділо - тіло й вся громада!
Ба, ті ноги не паристі і не дуже раді...

Члени раптом це відчули, бо безсилі стали,
Очі - мов посоловіли, вуха щось охляли.

І язик той балакучий, що розносить вісті,
Захурився і заплакав, бо нема що їсть.

А задриніс все розніхав і почав казати: -
Залишіть сварню та гордість, треба згону мати.

Всі ви добрі і потрібні, так сказала голова:
Тв ж працюйте тихо й широко і ширіться якимога.

ШИГОЛ І КІТ

Мурлика лизаючи худого молока:

"Ой, доленька моя гірка!

Тепер не так, як то бувало,
було молочко і сало.

І люди для kota не гості -
кажуть: "В нас усе колгоспне".

Цвірінькнув щиглик раз,
підстрибуючи в клітці:

"Ой, легко пташій тітці!

Пролинула зима,
а волі в нас нема.

- Чого ти не співаєш,

Мурлика щигла запитав?

Дивись весна вже у розмаї,
а ти чого охляв?

Цвірінькни щось сніліше,
щоб я повеселішав!

Притих ти мов нависше!?

- Ой, ні! У грудях тионе...

Не бачиш, що у хаті,
димиться з лодоських уст багаття.

Мурлико - прийшли старі часи,
як прадід твій грівсь - забув еси?

Як посеред хати ватра, як на полі,
тоді крилатий рід гуляв на волі.

На це Мурлика кіт:

усе змінилось - щигле брате,
і ти у хаті маєш хату.

- Тому притих мій спів,
ба, ще й нічогісінько не їв.

- Я з'їв пів картоплини,
про молочко, - то ликай слину.

- Ба, ти ще гриєшся в віконці,
мені вже люди вкрали й сонце.

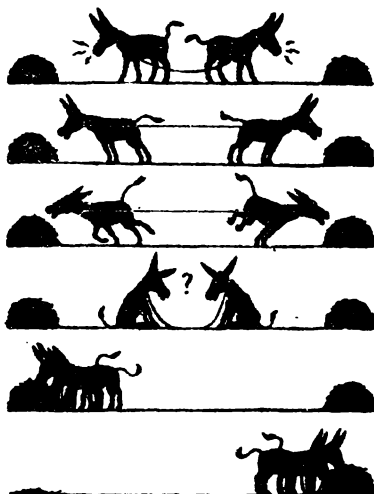
О, друже мій Мурлико,
ти мудрісто великий,

в селі і в місті побував
й багато дечого видав...

Скажи мені про диво,
я дивлюсь, - а можливо,
що люди - то примари
із уст їх димлять хмари...
Мені язик в гортані,
присох - співать не встані.
- Так шигле друже, дійсно так,
попсулись люди та ще й як;
тебе ув'язнили в хаті,
мені вже й світа невидати.
Колись люди як люди,
кожен мав хату, обістя, пес буду,
я на вікні не грівсь, а на печі,
тоді було сало, молоко і колачі.
Тепер люди стали хворі,
трубку скрують із махори,
як закурять, як задимлять,
то волосся стає в диби!
Ось таке то шигле друже,
нам терпіння, їм байдуже.
1943

Кони й сіно *)

Ой, було колись, минуло
Добре про це знати,
Як то їли коні сіно
На степах багатих.

Українських плодородних,
Родючих левадах,
Вікомічних і нікто їм
Не був на заваді.

Як наїлися досочу,
Голови великі: -
Стали думати кониська
Й збились з пантелику.

Захотілось їм чужого
Сіна попоїсти...

Треба головам конячим
В чужій хомут лізти.

Кінь один шубовсть
у східній,
Другий у західній
І пішли тихнем покірно,
Мов би на "Обідню".

Хомути чужі в'удались,
Справа не велика,
Упряглись, тоді почули -
Посторожки з лика...

До чужого сіна засі,
А свого немає,
І сильне оте мотуззя
Вже віки тримає.

Голови у них великі,
Це природне віно, -
Стали думати кониська,
Як то власне сіно;

Можна їсти без чужого
Й воду попивати...
Хомути чужі чимкорше,
Треба поскидати.

Як подумали - зробили,
Кони бистроногі, -
Їдять сіно, своє сіно -
Стоги й оборони!

1960

*) Малюнок із "Ворлд Еванджелісм Ріквейст".

ГРИВКО Й МІСЯЦЬ

У господаря Кирила
Миром й тихістю царило,
Бо ніхто не знав злодіїв,
Ні п'яниць, ні лиходіїв
Ще за добрих мирних літ;
Жив немов би в тій оазі,
Без отих то буржуазій.
І не знав він еволюцій,
Ні крикливих революцій —
Знав: є Бог і вічний світ.

Як весна він йде й співає,
Чорну землю плугом крає . . .
А, як прийде тепло літо,
Йде у поле й косить жито
І пшеничку золоту . . .
Йде з донькою, йде зі сином,
Жайворонок в небі синім . . .
Чар мелодій — дивні співи,
Паном був на рідній ниві,
Землю він любив святу.

Та не довго, царство миру,
Революція мов з виру . . .
Ніч була не сяли зорі,
А злодії із обори —
Вкрали сірих двох волів.
З тих пір все якісь уривки:
Треба десь шукати Гривка,
Пес то сторож в господарстві,
Бо ці війни і митарства —
Все летить на стрімголов.

Мов би буря — прошуміло,
Вже не тихістю царило.
Кожен день, нові турботи,
Гривко в буді, що під плотом
Утомившись і заснав.
Нараз світло із-за хати
З неба Місяць головатий,

Як засвітить Гривку в очі,
Він на ноги, як не скочить,
Цілу ніч, лиш гав і гав . . .

Вже й господарю багато,
Обістя став оглядати:
Він заглянув й до обори,
Все впорядку, що за змори?
Пса нагнав — до буди пхнув.
І пішов, ліг, треба спати,
Гривко знову став в'їдати . . .
Гав на Місяць, скільки сили,
Ось злодоги — спокусило . . .
Взяв ломаки й потягнув, —

Гривка очмелив — ні з місця,
І не гавкав вже на Місяць.
А злодії теї ночі,
Не волів — коней робочих,
Вивели немов своїх . . .
Бідний Гривко біля буди,
Тото довго не забуде, —
Бо лежав мов непритомний,
То за гавкання невтомне —
За нечемний песій гріх.

Лихо знову — ось колгоспи:
Все віддай, аж брали млости,
Віз, коней, усенке поле,
Аж в печінці колька коле, —
Прикра людям новина . . .
Все забрали, до сорочки,
В пса лише світилися очі . . .
Голод! — Люди все поїли,
І біднягу Гривка з'їли —
Був господар — і нема.

Що опісля — не вгадали б,
І на Бога нарікали . . .
Люди в світі, то небоги,
Тяжко їм знайти дорогу,
Правди Божої — добра.

Люди без Бога мов той Гривко,
Гав на Місяць без утинку . . .
А демони з пітьми-гущі,
Тягнуть людські грішні душі
До пекольного нідра.

Юнаки, це вам наука:
Знайте — в світі недоуки,
Що не вміють розпізнати,
Хто неприятель, хто братом?
Ви з такими не дружить!
Бо не знають ці небоги,
Що гріх тягне їх за ноги
У багнище в зиму й літом:
Покажіть їм Боже світло!
В пекло з ними не біжіть!

ВОВК - ВОВКОМ

Голодний вовк ходив, збирали млости . . .
Їв півника, лише тріщали кости . . .
Їв лакомо до того ще й спішився
І кісткою таки він удавився.

Біда — стогнав, крутився вовк сарака,
Бо кістка в горлі мов би та ломака.
І згинув би, хоча вовк мудратель,
Але з'явився раптом журавель.

Зобачив вовчу журавель негоду,
— А може б стати вовкові в пригоді?
— Журавлику, мій друже — подивись,
Бо півником оцим я задавивсь.

Рятуй мене, — бо їв я необачно,
За труд я твій по-вовчому відвдячусь!?
І журавель, крутив сюди й туди . . .
Він кістку витяг — вовк позбувся біди.

І каже вовк — за всі труди твої,
Як півника, тепер й тебе я з'їм.

— Як ти аж так платиш за труд-роботу,
То їж, як в тебе вовча є охота;

Але худий я — добре придивись, —
Щоб знову вдруге ти не подавивсь!
Та знай серцето, друже, вовче, брате,
Хто знову кости буде витягати? ..

Подумав вовк, — а правда чей же ж чей:
— Втікай скоріше із моїх очей.
Ба, журавель це знав, що вовк покрака,
Крильми махнув — і не бажав подяки.

— — — — —

Старі казали — це наука діти:
“Як не дасиш ворогові вмерти,
То він тобі не дасть, щоб ти міг жити”.

БРЕХНЯ ІДЕ...

Ще колись - казали люди:
Все іде і все минає...
Бо брехня усюди іде,
Ще й брехнею поганяє.

Чи то з гір, чи то на гори,
Хто збагне й про все вгадає?
У бездолених ще горе,
Бо брехня скрізь поганяє.

Кіньми й дерев'яним возом,
Іхала колись із тиха,
А тепер мов вітер - автомат,
Вже сама нерозбериха...

Іде скоро - чванькувато
У пустій хвальбі - параді!
Страх для неї і загибіль, -
То відвічна чиста правда.

Брехня іде в п'ятьмі-ночі
Й каже, - що вона велика!
І хвалять її негожі,
Ті, що збились з пантелику.

І коли кінець їй буде?
І коли поламле воза?
І коли їй похоронять,
У багнищі заялозять?

Україна ще в недолі,
Правди й волі ще немає,
Бо брехня усюди іде...
Ще й брехнею поганяє.

Не дивниця - брехня іде,
Ще й брехнею поганяє...
Мало того, є ще люди,
Що брехню зо заду пхають.

***** О *****

Самогон і свиня

Зброварив Клим самогон
в котлі звар з розчини,
ціла діжа, що ж

[робить? —

Поїдять все свині.

Візьми — каже до

[дружини

і вилий в корито,
свиня всеньке пожере —
це ж розчин із жита.

Ціле ведро несе жінка
до хліва й в корито...

Свиня хрюкнула й не їсть,
жінка стала бити.

Б'є й періщить скільки

[сил,

квік на все подвір'я...

Усі кури в переляку, —
дубом стало пір'я.

Зачадив розчин подвір'я,
Бриська пробудило...

Хотів гавкнути, та ба
в горлі задавило.

І, як трохи опритомнів,
змірив тарапати,
і підвівся на лапки
та й почав благати:

“Майте милість над

[свинею, —

каже господині: —

Те, що люди п'ють, їдять
не їстимуть свині.

1943

Вовк і вівчурі

Припадково вівчурі
десь ягня дістали:
“Буде їжа, смачна їжа”,
як котові сало.

Із ягням під гай щосили,
кожен хвостом крутить:
“Буде їжа, смачна їжа”,
кращої й не бути.

І поклали на мораві
ягня небораку, —

як почати і як їсти?

Та й завели драку.

Вовк побачив песю бучу,

крадькома щосили...

Вівчурі гарчать,

[гризуться,

аж шерсть долі снгле.

Лежить ягня ледь-ледь

[клина,

вже й посоловіло... хвости опустили.
Вовк з-за куща та за
[ягня — Це не казка -- жива
за ним пошуміло. [правда,
Вівчурі, глядь до ягняти, в світі так буває,
вже й місце застигло, де двох б'ються за
Облизались — шкода [дурничку --
[шерсти — третій користає.

ГРИВКО Й ІЖАЧОК

Гривко трохи був ледачий,
Все гарчить, кого
[зобачить:

Гав і гав, все безупину,
На kota і на людину...

Як kota зобачив, гавкав,
Кіт у ноги лиш понявкав...
Гавкав часто й на качок...
Ось і в віці їжачок.

Гривко гав, гав щораз
[дуже,
Іжачок собі байдуже:
Хай гарчить, бо він песок,
Може поранить носок.

Не боїться їжачок,
Хай гарчить собі песок,
А як вкусить, то з
[проквола,
Язика собі поколе...

Будьте друзі вірні Богу,
І стійкі, як їжачок!
Хай лихий вас обмовляє,
Він поколе язичок.

"З Е М Л Я Ч О К"

Давним колись, як Україна
з доби князя ще Святослава,
коли свої були закони,
була про нього в світі слава.

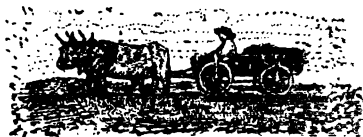
Тоді людина звалась "паном"
нікто не знав, що "землячок?"
Змінилось усе в незнане,
людей взяв дитько на гачок.

Усе іде й усе минає,
чужі кайдани - без тачок,
і пана вже тепер немає,
але живе ще "землячок".

Було колись на світі щастя,
була багата Україна.
Пришов "земляк", прийшло чешатя
устоди лихо і руїна.

І мудрені усе мудрують
та відгадати їм ніяк...
Звідкіль прийшло і як не сталося,
що з українця став "земляк?"

І ось таке то лихо сталося
із "краяна" - став "землячок",
і не дивуйтеся добрі люди,
бо дитько тягне на гачок.

НЕ В ГРОШАХ ЩАСТЯ

Ось, задумав Маріян,
Щоб доляри мати,
Та й пустився гоном, скоком:
“Мушу їх вігнати!”
Ось в обійми вхопить їх,
Крок ще, трохи сили,
А вони усе вперед,
Мов нечиста сила...

Гнав за ними скільки міг,
Та й перевтомився.
Спотикнувся об камінчик, —
Лиш ногами вкрився.
Аж піт виступив з чола,
Серце стало битись...
А душа немов бджола,
Мала відлетіти.

Стукнув він себе в чоло:
Грошки здобудеш,
А що користі із них, —
Тільки душу згубиш.
Думав щастя у долярах:
“Путь моя єдина!...”
І забув про Бога й вічність —
Голова мов дма.

ДОМАШНЯ АПТЕКА

Було колись — говорив Сергій до свого друга Артема: заболить щось у середині, або в крижах, була своя домашня аптека. Підеш було на огород, викопаш о́дин або два качани хрону, візьмеш пів літри оковити, принесеш до хати — ось жінко роби лікарство. Жінка миттю бере хрона, зітре його на терці, правда трохи прослезиться, бо ж то таке ідке, що не тільки очі плачуть, але у носі засверджить. Коли вона зітре того пекучого хрона, залляе його оковитою — спиритусом, постоїть три дні, й натягне одне одного, і ось є тобі домашнє лікарство. І, що ви скажете, — як заболить у крижах, як помастиш, як потреш, крижі горять вогнем, а біль наче б його мітлою вимітав.

— О, так це свята правда, але таке лікарство можна й тут в Америці зробити.

— Так, можна зробити, але хто його знає чи тут є хрін? Я всього не сказав, я тільки сказав, про крижі, як тим домашнім

лікарством натреш, і як оскоро переходить біль. Але я нічого не сказав про середину. А це насправду знамените лікарство. Коли в шлункові щось заболить, то не треба рахувати краплинами, але наллеш пів маленької чарочки, перехилеш, а біль мов би рукою відняло.

А тут в Америці, щось трохи заболить, біжи до лікаря, як можеш бігти, а як ні, коли вже ногами протягаеш, тоді просто до шпиталю. А, ба коли прийдеш до лікаря, він, як зачне вистукувати, випукувати до плечей до грудей, та по колінах молотком бити, аж мороки чоловіка беруться, або просто твориться нова недуга. І, ось за це стукання та пукання, плати аж десять долярів. У дома чоловік за ці гроші міг корову купити. І, що ви на це скажете? Ідеш додому, а воно, як боліло так і болять. А де ж ти візьмеш тих десять долярів, як я тільки-що приїхав до Америки?

— Так, друже Сергію, — відповів Артем. — Було

колись, минулося. Тепер новий світ і нові часи. Тепер ми опинилися в новій країні, на цілі тисячки миль від рідної країни. Новий світ, нова мова, ходиш у місті поміж людьми... Люди говорять... А тобі мов би язика не стало.

— Ото ж то й біда, — сказав Сергій. — Ось учора я пішов до міста, де продають ярину, ходив, заглядав, чи де не зобачу хрона, але нема. А в середині так болять, аж перевертається, аж мороки приходять. Я ходив, ходив, заглядав, як не свій, і хрону як нема так і нема. Але раптом, якийсь старий чоловік, жидівського роду, кілька разів глянув на мене, і видно — “свій своя познаша” — заговорив до мене ломаною українською мовою:

— А чого ви шукаєте?

— Хрона шукаю — кажу йому. — Він видно тим не образився, й каже, у мене є те, чого ви шукаєте — того хрона, але то не хрін, то “коняча редька” по-американськи.

Для мене це було великою несподіванкою, кажу вам друже Артеме, що я почув себе наче б в Бер-

дичеві, між своїм народом та між своїми крамничниками.

— Хрону, — каже він, — та ж тепер уже місяць по Великодніх Святих, тепер уже дуже тяжко за хрін. Але я подивлюся, може в мене ще десь буде зо два качани.

Позаглядав він по своїх скриньках та кошиках, і витягнув два качани й каже ось є, але дивлюся й очам не даю віри, бо ж то такі грубі качани, що я ніяк не міг повірити, що це хрін.

— Ой, — кажу йому, — хай вам Бог дасть сили та здоров'я, що ви до мене заговорили нашою мовою, тепер я буду вашим сталим покупцем вашої ярини.

Іду й думаю, оце добра нагода, крамничник ярини позбувся хрону, а я буду мати домашнє лікарство. Та, ба, й десять долларів будуть у моїй кишені.

Поклав він мені ці качани хрона до лаперової торбини, я йому подякував, і думаю, треба чим скорше йти додому, хай жінка робить домашнє лікарство, — буде своя ап-

тека. Але йдучи мимо галантерійної крамниці, за вікном зобачив усяку всячину, — думаю, зайду до середини, там можна буде багато більше дечого зобачити. Приходжу до скляних дверей, а вони самі відчиняються, й думаю, чи то не є яка омана, щоб чоловіка хто знає куди за-**проторити**. Але дивлюся, поперед мене йде жінка, двері відчинилися, вона пішла. Я наблизився до дверей і мені відчинилися і я ввійшов до середини. Став у середині й думаю — ось тобі Америка...

— І, що далі — спитав Артем?

— Та, що — думаю, коли зайшов до середини, то треба подивитися та позаглядати, що є в тій величавій крамниці, де самі двері відчиняються та зачиняються. Надивився я доволі й зобачив, що на другому поверсі є різні вбрання, думаю зайду й туди, щоб подивитися. Я підійшов до сходів, став на першу ступінь, а воно попудило мене до гори. Я й не оглянувся, як знайшовся на другому поверсі, сходи закінчились, а я впав на підлогу. Прибіг

якийсь чоловік і мене підводить, але я кажу, що я сам встану. Схопився на ноги, а чоловік, як я зобачив по нім, був задоволений, що мені нічого не шкодить.

Подивився, позаглядав я й думаю, треба йти додому, й нести хрона, хай жінка робить медицину. Але питання, як його зйти з другого поверху на долину? Що підйду до тих сходів, що мене винесли на другий поверх, приглянувся, та вони тільки до гори, крутяться, як живі. Що ж його робити, думаю, — стою біля тих сходів. Але на моє щастя, той самий чоловік, що підводив мене, коли я опинився на підлозі, лежачи, він мене привів до інших сходів, я став, а вони попудили мене на долину. І, якраз не дуже далеко від тих самих скляних дверей, що я ними ввійшов до середини. Став я біля дверей, мені здавалося, що це ті самі двері, але мені тільки здавалося, то були другі двері, що випускали людей зі середини дому на вулицю. Я вийшов, мов оголомшений, і чимскоріш йшов додому.

Коли прийшов до хати,

й почав жінці оповідати про це все, що я пережив, то вона трохи дивувалася, а трохи й посміялась із мене, кажучи, — то не в хаті мудрувати, то не на рідній землі, як було, прийшов пізно вечером, очмелений алькоголем, та авантури виробляти, то Америка! Але коли я витяг із торби ті хроні, аж два качани, то вона за голову вхопилася й каже — та що це ти приніс?

— Та, що, — кажу їй — хроні, бачиш аж два качани. — Та тоді кажу їй,

— не говори багато, а ось плящина з горілкою, роби скоро домашнє лікарство, бо в крижах щось поколєє, а в середині теж не добре, щось крутить, перевертається, та ріже мов би пилюю.

І, що ви скажете Артеме, по трьох днях ми мали свою домашню аптеку, правда, не таку сильну, як на рідних землях, але мали свою, свою власну домашню медицину і десять долярів у своїй власній кишені, а не в чужих руках.

“Сім чоловік”

В одній американській фабриці працювало двоє робітників, слов'ян “диністів”, що прибули з Європи та с'як-так примистились на фізичній праці. Один українець а другий росіянин. Вони працювали повних два роки між кілька сотнями американських робітників, й один про другого нічого не знали. Думали, як один так і другий, що вони однією рі між новими людьми.

Мови англійської за винятком кілька необхідних слів — не знали. Вчилися її на перетони, бо цього вимагали обставини нового життя.

Михайло Сокіл, якого американці звали “Майк”, часто думав — чого він сюди попав, один як билина в полі... Та ж тисячі українців і інших їшли до Америки, а тут ані одної людини, не лише українця, але хоч би якийсь

слов'янин, поляк чи росіянин, щоб хоч відькома словами перекинутись, поговорити. А то сидиш в часі обідньої пори, як той німак. На мене люди дивляться, як на якогось відлюдка, а я подібно на них.

Одного разу під час обідньої перерви, Михайло сидів біля свого місця праці, їв свою їжу, задумавшись чого він попав до такої фабрики, в якій немає нікого із "дипістів". Часто носився з думкою, — покинути це місце праці й шукати іншого. Але це ризико — говорив сам до себе. Тут я вже ознайомився з працею, маю можливу платню, покинути — тоді шукай вітру в полі. Такі думки йому часто не давали спокою, дивлячись на американських робітників, які в часі обіду весело гуртують, розмовляють, сміються, а він мов німий знаходиться між ними.

Ів він свій "ланг", що складався з двох жибок хліба, помащених маслом та в середині подостатку вудженени, бо дружина Михайлова дбала про те, щоб чоловік не був голодний, чейже ж він пра-

цює й на його раменах спочиває родинне життя. Споживав свою їжу розглядаючись довкола й думав — не вже ж я одиникий у цій фабриці з нових емігрантів — "дипістів"? Розглядаючись він побачив у другій половині великої фабричної залі в четвертому ряді, біля варстата, де нарізувано вінти, сидячого робітника, задуманого подібно як він ...

Га, подумав Михайло — може то якийсь українець, такий самітний як я? Закінчив він скоро їсти й пішов до того осамітненого робітника, щоб узнати хто він є? Прийшов до нього й питає:

— Приятелю, чи ви часом не українець?

— Нет, — я рускій!

— Я теж русин — відповів із радістю Михайло, хоч іронічно, що знайшов одного слов'янина, до якого міг говорити як до близького друга, менш-більш зрозумілою мовою. Тут відразу навіяли вони знайомство, бо могли розмовляти зі собою.

І з того часу вони часто під час обіду сходились

разом і пошепки розмовляли про буденні справи.

Перший Михайло Сокіл сказав про себе, хто він є, як попав до цієї фабрики та про свою родину, помешкання й тому подібне.

— “Да, я тоже здесь работаю уж второй год, і думал что я адін русскій попалі в етот завод. Я тоже імею харошую квартиру, а сім'я моя нащітїваєть сем человек. А фамілія моя Мусій Нікітовіх Козлов. В нашом розтаворе можете меня зват Мусій Нікітовіч”, — казав росіянин.

Михайло не вникав у подробиці й не розпитував, що має означувати сім'я зі семи особами, та яка то фамілія. Він був задоволений, що має з ким розмовляти. Але для нього — фамілія зі “семи чоловік” було щось загадочне?! Поминув він це питання мовчанкою. Думаючи, як вони стануть ближчими друзями, він при якійсь нагоді відвідає свого нового приятеля Мусія Нікітовича й тоді він на власні очі переконається, як виглядає ця фамілія зі “семи чоловік”.

Одного разу Мусій Нікітович десь випадково дістав до рук газету “Новое Русское Слово” приніс до фабрики й дав Михайлові, щоб той, дома, собі дещо прочитав.

Коли Михайло приніс газету й по вечері почав читати, між іншим знайшов новинку про катастрофу літака, де згинуло вісімдесят кілька осіб. Але в газеті написано: “Восемдесят шесть человек”. Га, подумав Михайло, може це був військовий літак, бо не було подано, який літак, чи військовий, чи пасажирський. І над цим питанням він не ламав собі голови — лишив на майбутнє вияснення цього питання.

На другий день Михайло приніс газету й віддав своєму приятелю й нічого не говорив про тих “Восемдесят шесть человек”.

По кількох неділях, як вони вже трохи ближче познайомились, Михайло задумав відвідати свого приятеля Мусія Нікітовича й побачити його помешкання та цілу фамілію зі “семи чоловік?” Дү-

мав, що в його приятеля є така родина: п'ять хлопців, він, але ж мусить бути й жінка, то мало би бути шість чоловік, а не сім?

Була субота, гарний і погідний день. Михайло помандрував у відвідини до свого друга Мусія Нікітовича. Коли він прибув його гарно привітали, сам Мусій та його дружина й трое дівчаток та двох хлопців. Тепер Михайло Сокіл наочно переконався й сміливо каже до свого друга Мусія Нікітовича: Ти казав мені, що в тебе, цебто твоя сім'я числить сім чоловік, а я бачу твою дружину та трое дівчаток, це ж жінки, а не чоловіки?

Мусій Нікітович теж не вникав у цю справу, бо й йому було тяжко поясни-

ти це питання про тих "сім чоловік", він не довго роздумуючи й відповідає:

— Ето мой дарагой дружок Михайле — сем человек — я, моя супруга, два мальчіка і три девочки — всьо равно — сем человек.

Тут Михайло вже не сперечався, погодився — сім чоловік, хай буде — "сім чоловік", але ж жінка й трое дівчаток, аж ніяк не є чоловіками, а є жінками. Але рад не рад погодився з думкою свого приятеля Мусія Нікітовича, що чоловіки й жінки "ето всьо равно". Можливо — думав Михайло, що по-Мусієвому — чоловіки й жінки "всьо равно", але по-українському аж ніяк — чоловіки є чоловіками, а жінки — жінками.

В тіні зелених дерев

На стрімкій парковій тополі від легенького вітру тремтіли зелені листочки. Від решти паркових зеленіючих дерев майоріло в очах прогульковців.

На віковій лавці, на віковій тому, що, підніжки лавки були побудовані з цементу й міцно пришрубовані сталевими вінтами, дубові сильні планки. Ніхто не міг такої лавки посунути з місця на місце, або їй чимось пошкодити, й тому такі паркові лавки неначе вічні. Для "гуляйполя" публіки, в якої на меті — "весь мір розрушим", такі лавки якраз на місці.

На одній із цих лавок в тіні розлогої липи, яка розкішно цвіла й своїм пахучим медовим запахом приваблювала людину, сиділи добродій Левада й Левко Граб й цікавилися рослинним світом, міняючись своїми думками, захоплюючись при кожній згадці про красу Божої творчости.

Левко Граб пригадав собі деякі думки з філософських студій і сказав:

— Чи маємо судити великого філософа Б. Спінозу за його думки, що все, що ми бачимо нашими очима, а особливо оцю неописну красу зелені, що це все є живою відбиткою Божої творчости і, що в усьому є Його присутність. І, що все життя цієї природи, краси утотожнюється з Ним, — Богом Творцем. За ці його думки, жидівський рабінат викляв його зі свого суспільства. Однак, він, працюючи на щоденний кусень хліба, не відступав від своїх думок, вбачаючи в усій природі Божу присутність.

— Дійсно, — сказав Левада, — від того часу аж до нашого, багато чого змінилось, але оці зелені дерева, а отой старезний дуб, хто знає, що не з того часу... Як мало ми знаємо про цю Божу красу, та як мало ми її цінимо. А все ж вона сама собою не керує, — хтось наказує їй на зиму завмирати, а весною воскресати і зеленіти через цілісіньке літо.

— А можливо, — ска-

зав Левко Граб, — що воно так повинно й буди. Приходить зима, природа завмирає, а приходить весна, воскресає і літом зеленіє.

— Воно по твоєму й так може бути, — відповів Левада, — але ж ми говоримо про життя, що ці всі дерева, он ті гарні квіти в парковому квітнику, ось ця зелена травичка під нашими ногами, коли ми приглядаємося ближче до цього всього через побільшуючі апарати, ми бачимо, що в усьому є життя і хтось усім цим керує, дає йому накази, щоб воно літом зеленіло, а зимою відпочивало. Але це все, над чим ми зараз роздумуємо, дотичить лише нашої ~~во~~ ~~умі~~ ~~ркованого~~ клімату.

Але, коли ми підемо у тропікально - рослинний світ, ми там бачимо дещо інше. Ми там бачимо правдиву вічність, — райську вічність. Там вічно все зеленіє, чи іншими словами — вічно все живе.

Добродій Левада, продовжуючи свою бесіду, каже:

— Сьогодні науковці цікавляться і за всяку ціну хочуть узнати, чи є якийсь

життя на інших планетах? Але яку вартість має їхня цікавість про зоряні світи, коли вони не цікавляться усім цим, що є на нашій землі. Коли б вони ось тут, посиділи кілька хвилин, а не в своїх кімнатних лябораторіях, то, можливо, вони прийшли б скоріше до якогось заключення в пізнанні великих таємниць усьосвіту.

— Я недавно бесідував з одним досить поважним чоловіком, — сказав Левко Граб, — і він на тему якогось життя в зоряному світі сказав таке, покликаючись на євангельські слова, які були сказані Христом до вченого того часу, Нікодима: "Коли я говорю вам про земне та не вірите ви, то як же повірите ви, коли я говоритиму вам про небесне?". Тут треба зрозуміти, про Бога та про великий всесвіт.

— Це є велика і свята правда, — сказав добродій Левада. — Хто не вміє оцінити цієї так великої й різноманітної природи, не тільки рослинного світу, але й мінерального й усього цього, що є на цій землі, то як такий може

повірити, пізнати, що є на планетах у безмежному всесвіті?

Саме коли вони були в розгарі своєї розмови про красу природи, що на землі, а відтак про все-світ... проти їхньої лавки, доріжкою проходив чоловік середнього віку, невидючий, якого вів пес-вівчур... Образ сліпої людини сильно зворушив бесідників про красу зеленої природи, аж до глибини їхніх душ. Їм забракло слів до дальшої розмови...

Коли вони трохи опритомніли, перший відозвався Левко Граб:

— Я не можу уявити собі більшого нещастя, як бути сліпою людиною. По мойому тілі пробігає мороз, помимо цього, що це середліття гаряча пора року. Бути невидючим... не бачити цієї чудової краси, цих зслених дерев, квіточок, різних овочів і всього, що є на цій землі, а навіть того ясного сонця, що світить у цьому блакитному небі... Це щось жахливе, коли людина не бачить нічого! Перед незрячою людиною вічна ніч, ніч і ніч... Так,

— сказав Граб, здихнувши тяжко, мов би великий камінь скотився з його душі, — ми сидимо на цих лавках, любуємось цією красою, мистецтвом Всемогутнього мистця Бога, але я пережив в тому оспіваному раї цілих двадцять років і наслушався не тільки осміювання про всемогутність Божу, але й усякого рода богохульні слова проти Бога. Я мусів ходити, як ось цей сліпец, що перейшов біля наших очей. Страшне, коли про те все згадаю... Ви щасливі, добродію Левада, що не зазнали цього лиха, були далеко від живої, темної дійсности. Це є великою і святою правдою, про яку ви тількищо сказали: "Хто не вміє, або не знає, як оцінити оцю неописану красу, що на цій землі, то як він може думати про красу неба, про великий усесвіт та про усю творчість Божу?" Таким людям, хіба така дорога, як біблійному Навуходоносорові, що через царську гордість збожеволів і покинув їжу, якою кормилися люди, а пішов на пасовисько і їв траву, як усі інші звірята...

— Я думаю, — перебив Левада, — що й в нашому часі не бракує отих навіходоносорів. Коли б їх така доля стрінула, як того Вавилонського царя, а люди побачили їх, як вони на пасовиську їдять траву, то, можливо, перестали б їх слухати та йти їхніми безбожними сліда-

ми. Тоді б покращав світ без усякої лишньої та фальшивої пропаганди... Але на світі дуже мало людей, що живуть власним розумом й тому мусять ходити дорогами, про які каже євангельська правда: "...А коли сліпий водить сліпого — обидва до ями впадуть"...

ЗЕМЛЯ І МІСЯЦЬ

На невеликій лісово-парковій галявині, на американській землі Леонід Кріль, лежав на зеленій леваді навзнаки, гріючись до сонця й дивився вгору у голубе й просторе небо. Погода була трохи мінлива. В обрії рідко просувалися хмари різної величини й час-від-часу заслонювали своєю тінню ясносяюче сонце, яке коли просунулась одна чи друга хмарка, сонце знову світило й гріло, заглядаючи в самісінькі Леонідові очі. Такі мінливі хвилини для нього, бо коли сонце виглянуло з-за хмари то своїми теплими

проміннями грядило його по обличчі мов мати яка голубить свою дитину.

Лежав він під невеликою кріслатою сосонкою, яка стояла осамітнена на галявині, як та тополя в полі, земля кам'яниста не дала їй можливості рости вгору. З вигляду вона була подібна до соснового лісу коронної Польщі на піскових пустелях, і про такі убогі ліси зродилась польська приказка: "Як не ляскі, то п'яскі, як не п'яскі та ляскі".

Коли Леонід дивився вгору й думками підносився все вище і вище, бо

в голові куйовдилось про лет на Місяць, що ось, ось Америка пішла туди своїх астронавтів. Хоч його Леонід в день не міг бачити, але він знав, що Місяць там десь за синявою земної атмосфери шугляє довкола Землі. Далі знаючи дещо з астрономії, бо він не належав до тих, що знали хату й фабричну працю, — і раптом у його думці з'явилося нічне зоряне небо, а відтак цілий всесвіт.

Га, подумав Леонід Крень — коли то вже оці наші американські астронавти полетять на той Місяць і з нього глянуть на нашу планету — Землю, і скажуть нам як вона виглядає з Місяця? Ми зі землі бачимо Місяця, як невелике кружало, що світить нам ніччю, але не гріє, як про це сказав свого часу український циган, який мав пригоду зі своїм малим сином. Це оповідання Леонід знав як молитву "Отче наш".

Одного разу ходив він по людях, щоб щось випросити для щоденного прожитку. Саме була зима, і трохи морозня. Він

був бідновато одягнений, а синок ще гірше. Був уже вечір, Місяць гарно світив з високого неба на землю. І каже до свого сінка, — ти ось тутечки трохи постій і грійся до місяця, а я йду до господаря, щоб щось випросити. Циган у теплій хаті забув, що синок костеніє на дворі. Коли він вийшов, то синок вже цілком скуцяб. Глянув він на місяця й каже: "Ой, місяцю, місяцю, ти світиш, а не грієш, дармо в Бога хліб їсиш".

Коли це оповіданнячко пролетіло крізь його пам'ять, він знову думками звернувся про лет астронавтів на Місяць. Оце питання — думав далі... цікаве, як наша Земля виглядає, коли на неї дивитися з Місяця? Він дивився вгору і з цими думками бився, як риба об лід. Чей же ж — думав далі, коли Місяць проходить поміж Сонцем і Землею, тоді на землі є так зване затьміння. Затьміння тому, що Місяць цілком собою заступає сонце, тож не є він такий малий, як ми люди собі про нього уявляєм.

До чого ми люди дожилися на цій землі — далі думав Леонід. Людина летітиме на Місяць. Питання, як же ж воно повстало це літання на цій Землі? Що перше з усіх створінь почало літати? Вчені кажуть, що першими летунами були різні комахи, опісля почали літати різні чудовиська — дракони, а відтак різне прерізне птаство, і на кінець літає людина, і куди вона літає, й куди хоче літати... Літає не тільки понад землею й поза землею, але каже, що полетить на Місяць і ще хто знає куди... І так далеко Леонід Крепнь пошив своїми думками, і затримався на самому центрі своїх думок — хто властиво дав можливість усьому — перчислюючи почавши від комашні аж до людини, що літає багато скоріше від усякого літаючого створіння?

Довго він дивився у просторе голубе небо, і миттю прийшла відповідь — це все учинив Той, що усім видимим і невидимим керує, то Всемогутній Творець — Бог!

Так — підказало йому його серце й розум. Але ж

миттю в його голові знову перевернулось ко в енька — так советський астронавт Гагарін літаючи у своїй ракеті довкола землі ген високо поза хмарами й казав, що він ніде не бачив Бога. Але Леонід хоч працююча людина не з одної печі попоїв хліба, і паче би відповідав советському летунові — він не бачив Бога, бо він собі являв бога — старого Маркса бородатого, що десь сидить на хмарах, але він його ніде не бачив, і прийшов до заключення — що нема Бога, бо він його не бачив.

Леонід Крепнь так перейнявся думками про Землю й Місяць, лежачи навзпак гриючись до сонця, яке поміж рідкїї сосновї гілки грїло й голубило його, а тихий теплий вітер, що ледь-ледь повівав, — заколисав його і він заснув на зеленій галявині солодким сном.

Довго був би спав під улюбленою розлогою сонкою у промінні тепло го сонця, коли б не сон, який перенїс його на крилах вітру, до німецької фабрики в якій він працював під час другої світової війни, і коли вже на-

літали американські літаки, і мов би з мішків сипали розсіпані бомби, а перед налетом, мов нависні гуділи серени, заганяючи робітників до проти-летунських сховищ.

Миттю Леонід пробудився, ввесь спітнілий і переляканий, але це вже не в німецькій фабриці, але на зеленій леваді й під зеленою сосною, і на вільній землі Америки.

“Я З И К”

Таборове життя бігло, шуміло і метушилося. День за днем проминав і ніс якусь несподіванку. Люди все думали про завтра, а завтра було якесь непевне, а ще гірше воєнна минулість, бо все пригадувала щось марудне й жахливе.

Одного дня в таборі оголошено непередбачену комісію. Крім публічного оголошення, — бльокові, як попарені бігали з кімнати до кімнати й повідомляли людей, що до табору прибула якась комісія. Ця комісія немало наробила клопоту та не одному нагнала страху. Люди на цих комісіях вже немало порозстроювали свої нерви. Коли би був хтось хотів, щось із них заграти, то хто з нає, що з цього було би вийшло. На велике щастя таборян то не була та комісія, що кликала людей їхати на “родіну”. То була звичайна комісія, що хотіла довідатися про стан людського здоров’я. Проте люди вже з привички почали відноситися з недовір’ям до всякої комісії, яка б віна не була.

Дійсно, по кількох годинах приїхало троє авт і в таборі почалася метушня. Дехто пішов на ту комісію, дехто стримався, а дехто просто крадькома вишморгнув із табору, щоб не явитися і не бути на комісії. Найбільше з недо-

вірчивих страхопудів був — Митрофан.

Митрофан молодий хлопець, кавалер десь аж з під славного Орла. Заплен-тався, хто його знає, — до українсько-го табору, примістився й жив собі, як вдома. Йому ця неочікувана комісія нагнала такого страху, що він як тільки почув, що приїхала комісія по ньому так і слід загинув. Він шморгнув у лісок, що бовваніє своєю зеленню не-далеко табору й там просидів, той час, як миш під мітлою, і що хвилини своє волосся притискав руками, бо воно стовбурчилось і їжилось на голові, хто знає чого.

Проминуло кілька днів. Комісія вико-нала своє завдання, узнала про стан здоров'я й від'їхала. Митрофан теж якимсь способом довідався, що ця ко-місія не мала іншого на меті, як тіль-ки те, щоб перевірити про стан здоров'я в таборі, чи таборовикам побільшило на вазі чи поменшало. І страх у Митро-фана, як би рукою відняло, він виддих-нув спокійно й тихцем повернув до та-бору.

Йому не ходило про те, чи в нього побільшить на вазі, чи поменшає, але він боявся, щоб “не прагаварітсья” і друзі щоб не забрали на “родіну”. Він дуже боявся зі своїм язиком. Було хоч уріж його, то він ніяк не повернеться і не заговорить по чужому, а тут він живе у чужому таборі. Було хтось ска-же: “Митрофане ти повинен говорити так, як говорять усі таборяни”, то він відказує: “Ні за что не могу, етот мой язык нікак не ворічїтсья”.

Як тільки Митрофан повернув до та-бору, щоправда комісії вже не було — від'їхала, проте Митрофан мусів зважи-тися, бо рештки людей, що не явилися на комісію, комісія припоручила табо-ровій місцевій владі, щоб це діло довес-ти до кінця. Так чи сяк Митрофан му-сів з'явитися в таборовій управі й зва-

житися, як усі добрі люди, бо інакше був би не дістав їжі, й тоді хоч з голodu вмирай. А тут клопіт отой язик.

Четвертого дня зараз таки з ранку він заходить до амбулянсу — місцевої лічничої опіки, щоб зважитися, але тут з цим язиком він має немало клопоту. Якраз наче б то на його лихо в амбулянсі працювало дві панночки — меди-сестри, що не знали російської мови.

Прийшов він до амбулянсу. Підійшов до саміських дверей. Серце так і застукотіло... Відчинив двері, зобачив — меди-сестру, що сиділа біля стола й джурила в амбулянсі; став мов би вкопаний, мов би перед самою комісією, що кличе на "родіну". А страх так і бігав по за шкурою, не довіряв, — думав, чи справді тут не є якийсь підступ...

Меди-сестра, що сиділа біля стола й щось записувала, раптом схопилася на ноги, бо побачила, що такий сокіл улетів до амбулянсу й чекала на його слова. Митрофан набирив відваги та й думав, як би то гарно заговорити до такої ластівки. Думав ломаниною, але боявся, щоб його не висміяла, бо вже не раз наївся сорому, тому рішив говорити по своєму. Відтак забубонів:

— Барішня я хочу звесітсья!

Меди-сестра поглянула на нього й зніяковіла. Він так само дивився на неї й надумував, що має сказати... Хвилива мовчанка... Відтак Митрофан набрав сміливости, бо справа дуже пильна й рішуче підкреслив свою вимогу.

— Да, да — барішня я хочу звесітсья!

Меди-сестра дивлячися на його напружене обличчя й сама не знала, що має робити.

— Що ви говорите? — Бог з вами. Ви прийшли до нас вішанься? Хіба тут місце для вішання, якраз у амбулянсі? Ідїть собі чимхудчїй куди вас очі несуть... У нас нема місця на вішання.

Митрофан бачив, що панночка не береться його важити, а каже виходити, почав рішуче настоювати:

— Я не пайду з атсюда я должен ізвесітсья!

Меди-сестра зобачила, що діло не жарт, приложила слухавку до уха й почала кликати лікаря...

Миттю ввійшов лікар і вона говорить: — “Пане докторе поговоріть із цим ди ваком, я його не розумію. Подумайте — прийшов до нас вішатися. Не здибав де сухої верби, то прийшов сюди, якраз сюди до амбулянсу. Хіба тут місце на вішання?”

Митрофан не дуже звертав увагу на це, що вона говорила до лікаря, йому головне — карточка...

— Гаспадін врач я хател звесітсья, а барішня не желаєть.

— Що, пан доктор ще має вам помагати вішатися а це що за комедія?

Лікар усміхнувся з їхньої веселої конверзації та й сказав до Меди-сестри: “Зважте його будьласка, бо ж йому їсти не дадуть, а голоден не буде ходити”.

— Еге — відказала Меди-сестра то ви хочете, щоб я вас зважила. Так би були й відразу сказали, а не вішатися.

Миттю Митрофан станув на вагу. Меди-сестра зважила його. Зареєструвала. Підписала карточку, усміхнулася й сказала: “Ось ми якось з великою бідою вас звісили.”

Митрофан взяв карточку, подякував і сказав: “Да, плохо, очень плохо, что человек не имеет языка”.

Меди-сестра успокоїла своє серце, яке стукотіло з такої несподіванки. Думала всправді щось людині сталося?... Коли переконалася, що Митрофан хотів лише зважитися, щоб мати упорядковану карточку, могла спокійно на далі сидіти біля стола та виконувати нормально свою буденну працю.

Чудо — з корчми церква!

В половині вересня, коли вже на деревах де-не-де листя почало жовтіти, пригадуючи, що ось-ось наблизиться повна пора осені — місяць жовтень, а по осені зима.

Старі українські емігранти, недалеко сусіди й добрі приятелі: Іван Гопка та Максим Чіпайло. Вони подружили, як тільки прибули до вільної Америки. Іван любив Церкву, часто на неї жертвував, а Максим уявляв собі, що вистачить буги в церкві на якійсь спеціальній урочистості, або на великі свята. Проте, вони теж ніколи не відмовляли давати щедрі пожертви на різні українські народні справи. А найбільше про що вони на самих початках dbали, — це будова Народного Дому.

Дім ще за тяжких часів, що в Америці називали "депресією", був побудований при рухливій Евеню, та таки зараз біля парку, то була абияка вигода. Дім був побудований з двома гарними й обширними залами, на першому й на другому поверсі. На другому поверсі зала була трохи більша, в якій відбувалися різні імпрези та відчити й тому подібне. А на першому поверсі, цебто на партері, була менша зала, яка служила за "бару", або по українському за корчму.

Іван Гопка та Максим Чіпайло пару десятків років мали своє рідне пристановище для бесіди та для різних розваг. Особливо коли літом було в "барі" трохи загарячо, тоді вони йшли до міського парку, де часто на гарній лаваді міська струнна або дуга оркестра, для приємности міського населення давала літні музичні концерти.

Час минав дуже скоро так, що Іван та Максим навіть не спостерегли, як постаріли. Іван хоч не був старший від Максима, бо всього на два роки, але він вже мусів ходити при допомо-

зі палиці, опираючи на неї своє знемоціле тіло. Максим почував себе більши бадьорим, і часто, ніби жартом, ніби під сміхом, вколов свого друга Івана, що він старина, до нічого не здатний. Але Іван не давав собі, якто люди казали, на голову сідати, й відповідав: — А хто з тобою, друже Максиме, ціле життя просиджував у Народному Домі та в парку, як не я. А те, що я знемоців, то тут уже моя вина, бо я часто не був таким скупарем, щоб задоволитись однією чаркою, як ти, та дармо місце займати біля прилавка, за яким метушився наш корчмар Михайло Куць, якого ми деколи назвали "Мошком", а він не дуже то сердився і казав: "Ти лай, не лай, але гроші давай!"

Так вони розмовляли, коли ще було гарне й гаряче літо, майже в самі жнива — місяць серпень, та часами така задуха, що й дихати не було чим, як вітер ні звідки не повіяв.

За той час Максим, хоч вдавав, що він не відчуває старости, не потребує вживати палиці за підпору, як його нерозривний друг Іван — раптом захворів і пролежав та просидів у хаті на ганку біля свого дому.

Коли Максим уже цілком виздоровів, тепер йому не сидіти в хаті, він хоче по-давньому разом з Іваном, поки ще тепло, відвідати бару, а відтак зайти до парку та наликатись свіжого повітря, бо в парку було багато різних дерев, що освіжували людину.

Йдуть вони разом, як попередньо бувало, задоволені й бадьорі. Іван почував себе багато краще, навіть і палиця, здавалося, була непотрібна. Він каже до Максима:

— Сьогодні я вже вас почастую з нагоди вашого виздоровлення шампанським, а не щоденною горілкою.

Крок за кроком вони йшли, зближуючись до Народного Дому, але вже здалека завважили, що щось фронто-

ва стіна Народного Дому не виглядав так, як то було... Вони йшли лівою стороною вулиці, і коли вже наблизились майже проти дому, Максим говорить до Івана:

— Чи ви, куме Іване, бачите, що щось з нашим Народним Домом змінилось?!

— Ні, я пока нічого не бачу!

— Як то не бачите? Не бачите, що немає нашого напису синьо-жовтою фарбою, а щось написане чорною фарбою?..

Вони стали на хіднику біля бувшого Народного Дому й очам не вірять... Іван аж палицею стукнув до цементу й заговорив:

— Чудо й диво сталося з нашим Народним Домом! З бари зробилась церква "Сардіс Бенгист Чорч". Видно, наші провідники продали наш Народний Дім, а наш "Мошко" звинув свій корчмарський бизнес, бо й йому вже його було забагато. Він теж уже перетворився своєю працею, часто можна було бачити, як у нього руки тряслися, і горілку замість лляти до чарки, то лив на прилавок, а то було на його власну шкоду...

— Так, це правда, — сказав Максим. — Дім проданий, корчма замінилась на церкву, але мене одне дивує і я цього ніяк не можу зрозуміти: Ми часто, коли бачили негрів, казали — нездари, не поступові як усі інші люди... А вони потрапили купити наш Український Народний Дім і з нашої бари, — де ми пропивали наш тяжко запрацьований гріш, збагачуючи алкогольних продуцентів, мільйонерів, а самі бідніли — вони, негри, зробили церкву. Коли б мене сьогодні хтось, навіть із найбільших достойників, переконував, що в нас творилися великі чуда, більші від цього, що ми сьогодні бачили на наших власні очі — я ніколи не повірю.

ЗІ СУМНИХ ЧАСІВ

I.

Недільний ранок. Веселе й ясносяюче сонце завітало промінням на хутір Миколи Рогова, що пишався своїм багатством на широких і розкішних родючих землях степової Таврії. Саме гарного липневого ранку біля багатого під час снідання сиділи: М. Рогів зі своєю сім'єю, Федір Луньов машиніст зі своїм помічником Дем'яненком і приказчик Арсеній Купченко. Рогів допиваючи першої чашки кави, обтер зпітніле чоло, бо піт ллявся наче б при тяжкій праці, бо трохи дошкулувало перетовщення цілого організму, відсапнувши і сказав: "Цього року хвалити Бога маємо чудові жнива! Хто його знає, чи ще колинебудь будуть подібні жнива. Гарна й повноколоса й навальна пшениця, коли б зібрати як слід із поля і діждати погідної осені, тоді б пощастило, коли б купці закупили збіжжя та скоро вивезли з хутора, бо як осінь болотиста й невидігна тоді купцям тяжко дістати фур."

По короткій мовчанці, відозвався приказчик і сказав: "Пане Рогів не турбуйтеся тим, що не буде фур, щоб тільки було багато збіжжя, будьте певні, що самі Піщани повозили б не знати що . . . а Дніпровка, Білозерка про те й нема що говорити."

— Це вже якось буде — сказав господар дому, — але лихо з моїми робітниками, часто сердяться та бурмотять на мої чологрійки. Правда, що цього року збіжжя навальне. Вже кілька разів говорили до мене декотрі, кажучи: пане Рогів, чого ви не спровадите жнивварок самоскидок? На ваші лани десять самоскидок зробили би більше як оцих п'ятнадцять чологрійок. Трохи згодом відказав я їм: де б ви заробили, коли б не мої чологрійки?" "Це правда", відповіли

декотрі. Подумав я, можливим, що таньше обійшлося б з машинами, що самі згортають збіжжя з площадок, бо на оцих чологрійках, є багато ремонту. Шугне робітник вилами між ножі лише іскри посиплюються, і дивися жнивварка вже їде на хутір—новий ремонт. Але це все буденні турботи, добре Ф. Луньов прибув на час разом із своїм помічником Дем'яненком і досить скоро перевели загальний ремонт жнивварок та молотілок.

—Ото ж то є — відповів Арсеній, добродій Луньов це фабричний майстер. Я сам дивуюся їхній спритній роботі в праві жнивварок. Ось хоч би вчора, тільки що виїхали робітники в поле, дивлюся, вже дві жнивварки тягнуться на хутір . . . Що сталося — питаю? Ще дві години нема, як ви виїхали з хутору і вже пошкоджені машини? — Та бачите пане Купченко — відповідає — поламалися наші жнивварки. — Говорю їм, ви й тільки до того здібні, щоб ламати. Думали, що будуть довго окалачуватись на хуторі, пан Луньов наче б автоматично враз із своїм помічником направили жнивварки й робітники знову потяглись до своєї праці.

— Я вже мислив над тим, щоб скасувати ці чологрійки — сказав Рогів, але буду мати не малий клопіт і втрату зі самоскидками, бо як робітник захоче щось поламати то й самоскидку полонить. Є в мене кілька жнивварок, самоскидок, але я переконався, що вони мене більше коштують як оці чологрійки.

— Дійсно це так — сказав Луньов, я вже у вас, пане Рогів, працюю шостий сезон, я сам спостеріг і переконався, які то видатки за ремонт та нові частини до цих машин. Багато залежить від робітників. В цім році якимось вам пощастило найняти тутешніх робітників. Тутешні люди ці Терпинці та Білозерці це сумлінні люди, але оті, що були минулого року з Курської та Орловської губерній, то такі неповорочисті, що я сам диву-

вався тим людям і не був з них задоволений.

— Що ж робити — сказав поміщик, у цьому світі є різні люди. Є добрі й лихі робітники. Не дивниця, я сам колись був робітником і зарібником, але я працював чесно, й тому думаю, що всі повинні так робити, але воно так не є.

— Вам, пане Рогів — сказав приказчик, аж ніяк не лицувало бути робітником.

— Гм, це правда, але інаше не могло бути. Доля наша часто мінлива, а життя, це фортуна. Чутки поширюються, що большевики частенько співають революційний гимн: "Хто був чим, став нічим," а я навпаки був нічим, та став чим, став поміщиком. З моїми руками та головою дійшов з звиж двох тисяч десятин землі.

— Я вже кілька разів поривався вас, пане Рогів, спитати, сказав машиніст, але не мав сміливости, як ви могли, будши робітником, прийти до такого гарного майна? Ваше життя та кар'єра мусить бути дуже цікава?

— Дійсно це цікаве, притакнув приказчик.

— Фортуна, більш нічого. Колись я був звичайний робітник Миколка — більш нічого. Вже тому три десятка років, як я розпочав свій шлях до кращого майбутнього. Я, як колись так і сьогодні, шаную ощадність. Всякі забави та марне марновання гроша я вважав за зайве. Ніколи мене ніхто не бачив п'яного, або за грою в карти й це моя додатня сторона.

— Я би так, як ви, пане Рогів, сказав Луньов, ніколи не витримаю. Я признаюсь, частенько люблю забавитись — випити. А все ж цікавить почути про ваше, пане Рогів, фортунае життя?

— Ото ж то й є, до цього майна, яке я сьогодні посідаю, допомогла мені моя додатня й скромна життєва сторона, та

добрі люди, які ставали мені порадою. Я вдячний покійному поміщикові Карабанову, він мені девчому до цього допоміг. Від того часу, як я став завідувати його господарством в якому було 5 тисяч десятин землі, при його помочі та добрій зичливості, я міг винаймувати землю на догідних услів'ях в інших поміщиків, і це уможливило мені набути власне господарство. Крім цього мав я свій власний гріш за мою кільканадцятилітню працю, відтак одруження й гарне придане за моєю дружиною, оцей хутір на якому я зараз живу, на початку мого господарства було всього п'ятсот десятин землі. Другою причиною, того часу, що помогло мені до збільшення мого господарства, тоді не було так важко набути землю, кожному, хто до цього змагав. Таким то шляхом я сьогодні є своїм паном.

Перериваючи бесіду, дружина поміщика, пані Рогова, додала — видно, що в тому була воля Божа, коли б не Його допомога, то всякі наші людські змагання були би неможливі.

— Цікава ти, Анно Олексієвна — сказав Рогів до своєї дружини, ти підкреслюєш, що тут була поміч Божа, я не перечу цьому, але не працєю, не калькулою своєю головою, надійся тільки на це, що тобі Бог з неба скине — то й стільки будеш мати.

— Воно може й так по твому, але я думаю, що крім твоєї калькуляції та невтомної праці помагали й мої молитви.

— І знов це саме придумала — бачиш я не молюся, але маємо всього подостатку.

— Я де з чим погоджуюся з паном Роговим — сказав Луньов. Молитва добра річ, але для монахів, що дармують у монастирях, але для мене, як робітника фабричного, на це нема часу. Фабричний рух відтягає людину від деяких

релігійних справ. Колись я молився, як мене батьки навчали, а опісля в школі мусів вивчати деякі молитви, що завдавав отець катехит, але то тому, коли б я був не виконував його волі, то всі мої шкільні свідоцтва були би самі двійки.

— Бачите, пане Луньов — моя дружина теж колись не була така богомільна, як сь теперічки. Перед пару роками, коли я ще з вами не був знайомий. На один рік перед вашим приїздом на перший сезон полевої праці в мене працювали робітники з Бердянського повіту зі села Спасівки. Вона від тоді стала такою побожною й богомільною. А друга частина робітників, яких я найняв у місті Мелітополі, то були орловці. Я тоді з ними мав трохи клопоту. Бо між тими робітниками часто були непорозуміння. Орлівці називали Спасівців “штундистами”, а ці їм відповідали “ви темні кацапи”. Правда зі Спасівцями я не мав жодного клопоту, були то робітники солідні й чесні. Вони в неділю, хлопці та дівчата, у своїй мешкальній кімнаті збирались на свої молитви та духовні співи, а ті їхні противники приходили й скаржились, що вони їм не дають зранку доволі виспатися. За те пополудні Орловці десь дістануть алькоголю підп'ють і виробляють бешкети й авантюри. Відомо, що невільно торгувати алькоголем, але вони десь його дістають. Спасівці знову приходили вечером і говорять: Пане Рогів, заберіть собі оцих п'яниць, бо вже пізний вечір, а вони нам не дають спокою.

— Ось і бачиш — відповіла пані Рогова, були добрі робітники, молилися, щоро працювали, й ми були з них задоволені. Й таких робітників ми би хотіли мати завжди. Ми ніколи від них не чули пустих слів, лайки, прокльонів, одверто мушу сказати, були то люди цілком відмінні своєю чеснотою й поведінкою, відмінні від нас. Я часто любила

слухати їхні чудові релігійні пісні. Бувало в неділю зберуться самі тихенько десь у куточку, читають Біблію та й спільно роздумують над прочитаним. Подумай, чи ти мав коли небудь таких робітників, як вони?

— Це правда, цього не можна заперечити.

— Ти Анно Олексіївна — сказав Рогів, видко хочеш мене та пана Луньова перевести на "штунду".

— Я, пане Рогів, сказав Луньов, здається "штундою" ніколи не зможу бути, бо частенько люблю випити щось пекучого

— Хай вже там буде, як хоче, але ми, пане майстре, трохи зійшли з дороги нашої православної віри. Як вже зближиться старість, тоді треба буде відпокутувати усі гріхи.

— Ой, не дай Боже — лихих часів — сказала пані Рогова, що ви колись будете молитись, але буде запізно.

В кімнаті було доволі задушно, поміщик Рогів та машиніст Луньов полишили столову й пішли до парку у тінь дерев. Приказчик пішов пооглядати господарку, до стайнів, чи коні як слід нагородвані та почищені й тому подібне. Помічник машиністого, молодий парубок, помандрував між молоде товариство.

Високо сяє сонце, що кидало гарячі проміння на просторі степи України заганяло хуторяних робітників у тіні дрібнолистових акацій, щоб скористати з прохолодної насолоди. На хуторі була повна тишина, тільки кухарки на білій поміщицькій кухні й на робітничій порались приготівляючи обіди. Неділя, це день спочинку. Старші робітники перетомлені цілотижневою працею спали солодким сном десь у тіні дерев набираючи свіжих сил до нової тижне-

вої праці. Кількох молодих робітників поїхали на башти, щоб на обід та на вечерю привезти свіжих кавунів та солодких динь. Решти молоді розтаборились у тіні кількалітної стирти соломи й виводили без утоми чудові пісні з української минулості, а гомін пісень нісся просторими степами й лунав понад високі козацькі могили та кургани, що миготіли в далекій далині наче би фата моргана на широкій і непроходимій пустині й ті могили пригадували молодому поколінню про минулу славу їхніх предків:

“Ось степ тихомрійний, високі могили,
Лежать там батьки і діди,
Китайкою вкриті, сном вічним спочили,
Від горя недолі й нужди.

А ворон літає й сіда на могилі
Тужливо і сумно квилить . . .
Колись ви боролись за долю, за щастя,
За наше добро, ох серце болять.

Хай спів наш лунає й летить чистим по-
Аж прийде хвилина і час — [лем,
Коли край всеціло радітиме з волі,
І спомин блаженний про вас!”

Довго лунали б чаруючі пісні і голос гомонів би по широких степах, а слова народніх дум наче б ті вінки, для незнаних лицарів стелились на мрійних могилах від синів і доньок та внуків і правнуків . . . Хотілося б поринати в тих піснях і слухати безперестанку . . . але нараз нетерпеливий дзвінок, перервав чарівні мелодії співу, скликаючи розбрившихся робітників на обід.

II.

На другий день, тільки почало прояснюватись на Божому світі, молотільний паровик дав перший сигнал, накликаючи робітників, щоб негайно вставали та приготувлялись до денної праці. Тільки сонце виглянуло ззаобрію, робітники вже одні потяглися зі жнивварками у по-

ле, а інші, протираючи очі, товпилися біля молотільної машини. Ще інші робітники приготують у клуні місце для сипки зерна. Одним словом, праця по цілому хуторі пішла на повний рух. Ніхто в такий час не мріє про жодний відпочинок або про сон, бо хто в жнива спить, такий цілий рік голодує.

Поміщик Микола Рогів, він теж на ногах, він мусить сам усюди заглянути, без нього ніде нічого не робиться. Він сам вправителем, гүменним, приказчиком, а коли заходила недостача робітника, він сам бере за вила, щоб приспішити першу чи другу якусь працю.

Гаразд, вже все линуло в поле, машина молотільна гуде, лише чабан Сергій щось крутиться біля овечої загороди . . . І тутечки пан Рогів заглянув: "І що ти, Сергію, тут біля цієї загороди тупцюєш, час овечок вигнати на пасовисько, бо сонце, дивися, як скоро біжить до гори, і ось-ось буде жара."

— Та-та папаша я вже хотів давно виганяти овечок, але щось трохи бра-бра-кує . . .

— Я бачу, що ти хочеш щось сказати, але отягаєшся — скажи виразно скільки бракує? . .

— Та хто його знає скільки, коли б то їх була одна сотня, то я може би якось почислив, але їх як хмара, звідки я можу їх почислити. Ми з Петькою вже кілька разів збиралися почислити та де там . . . начислимо до тристи, шість сот а далі годі.

— Гм, коли кажете, що трохи овечок бракує, то ви їх десь мусіли залишити в степу. Шкода, що вас двох чабанів, та п'ять кудлалів—собак, певно всі ви спали й не пильнували череди, — коли кажеж, що частина овечок бракує.

— Та ми зі степу до кошари пригнали всі.

— Та де ж усі, як кажете, що бракує

Й не знаєте скільки овечок є в череді. Годі балакати, негайтесь і овечок гоніть на пасовисько, і не спіть, а добре перегляньте, перечисліть, а завтра приказчик, як будете виганяти овечок зі загороди — почислить.

— Та, коли б то вони всі так були, як ми виганяємо їх зі загороди, то було би гаразд, але пан Купченко через тиждень бере кілька овечок до кухні, і ми не знаємо скільки їх бракує.

— Це вже не ваше діло, а приказчика, — сказав поміщик і пішов провітрити інших рух праці.

Жнива, дні гарні й погідні, праця на двох Рогових хуторах, чи пак економях, як про це формально називали, — кипіла. Перший тиждень гарячих жнив робітники спокійно працювали без нарікання. Молотілка на головному хуторі, де мешкав М. Рогів, гуділа невпинно, хіба з перервами сніданку, обіду та підвечірку, гарби одна за одною приїздили наповнені зі скошеною й сухою пшеницею, від'їжджали в поле порожні і знову вертали наповнені й тягнулися степовою дорогою, рядком, як верблюди пустинним караваном. Дві пари волів невпинно від молотільної машини, великими валами, відтягали солому, на кілька сотень метрів від хутора на чисте поле, яку вечером запалювали й по кількох хвилинах лишався попіл, а на другий день знову та сама площа заповнювалася свіжою соломою. Власник економії соломи лишав стільки скільки йому було потрібно для кормлення худоби та для опалу, бо на степовій Україні солома заступала дерево й вугілля до ogrіття помешкань зимовою порою й до варення їжі на кухні.

При кінці другого тижня далось за примітити певні невдоволення робітників. До цього невдоволення почали напливати з різних сторін, особливо з міста, що скоро вся влада держави, всі фабрики та всі фільварки - економії пе-

рейдуть у робітничі та селянські руки. Ці невдоволення між робітниками почалися в суботу на кухні. Робітники, деякі, почали дорікати кухаркам, що вони готують не смачні обіди і т.п. Найгірше то неділя. Правда, в неділю завжди обіди були приготовлювані кращі, як щодня, але це того разу непомогло. Хлопці так розжартувались, зі своїм невдоволенням, що одну кухарку облягли борщем. Це вже було забагато для дівчини кухарки, вона, облята борщем, пішла просто до покоїв поміщика на скаргу. Микола Рогів цей випадок вважав за жарт, потішив дівчину, що за такі жарти він пробере Митрофана — драбугу.

У понеділок уже з самого ранку недільні жарти, були не самими жартами, але певним явним невдоволенням. Робітники не спішилися скоренько вставати на сигнали паровика. Приказчик якось сяк так позганяв робітників і вони пішли до праці. Але праця не була нормальною, як завжди. На полі жниварки, що косили овес, якось часто псулися, хоч овес не був навальною пашнею, як пшениця. Машиніст Луньов невправлявся направляти машини. І йому вже було забагато . . . То був 1917 рік. Він почав їм, як котрісь із робітників притягли жниварку до нього, щоб направити, то він їм говорить: "Що ж ви ледачі сякі такі, хіба ви в пана Рогова працюєте за панщину, він же ж вам платить. Ви гірші за тих минулорічних кацапів, я з ними не мав стільки клопоту, що з вами".

Проминуло від неділі три невдоволених днів. М. Рогів був переконаний, що вже спокій і праця в часі жнив піде своїм шляхом. Але кудрявий Митрофан, що найбільше робив у кухні галасу, тихцем підшептував декотрих, що вони найняли за тану ціну, і що пан Рогів повинен дати їм набавку. Коли він цього не зробить, тоді — говорив він —

ми зробимо страйк. Тепер нам — казав нема чого боятися, містові гачки (поліція) не скоро приїдуть, щоб нас спонукати до праці — тепер воля.

Правда, в неділю, як Митрофан обляв кухарку борщем, то приказчик зараз пішов до робітників і з ними поговорив, на такі жарти, щоб робітник робітничкові робив якісь кривди, не годиться робити чемним людям. Як є якісь справи, щодо праці, то на це є пан Рогів, він є людина розважна, як є якийсь невдоволення, то треба йти до нього. Але ці його перестороги й поради мало допомогли — людям без людяного виховання. Зблизився четвер, у кухні під час обіду відбулися не малі авантюри. Не мало було погроз не тільки кухаркам, але й приказчику, що був таким самим робітником, як вони, але й не мало гірких слів і проти самого поміщика. Митрофан, коли вже добре робітники наїлися та обрізками кавунів не мало нажбурялись один на одного та на куховарок, на кінець Митрофан став і заговорив мов би на великому містовому мітингу: "Сьогодні пообіді ані один до праці — страйк! Чуєте всі — страйк! Коли би хтось пішов без нашого відома до праці — сказав на своїх друзів, такому будуть пом'яті ребра. Ніч-від-ночі працювати за таку малу платню, та й ще не з'їсти як слід обіда через мущню, це неможливе!"

— Так, так, Митрофан молодець, це правда, що ми за таньо згодилися до праці, тепер жнива, праця тяжка, піт очі заливає, а на штани не заробиш.

— Всі, як один, підемо до пана Рогова, хай нам підбавить платню — заговорив з піднесеним голосом Мусій.

— Підемо, підемо, пролунали інші голоси! . . .

— Ні, ані один, заговорив Митрофан, хай пан Рогів іде до нас, ми оголошуємо страйк!

По тих нарадах робітники розбрив-
шись по економному подвір'ї хто куди...
Одні завели між собою балачки про
страйк . . . дехто зарившись у солому,
захріп твердим сном. Ще інші думали,
як щасливо до свого найму допрацюва-
ти й вертати додому зі заробітною плат-
нею . . .

На хуторі панувала повна тиша, зда-
валося, що це неділя. Проминула годи-
на обідньої пори, кочегар дав першого
гудка, щоб робітники збирались до пра-
ці, але ніхто не приходить, дехто чуючи,
що треба йти, але ж наказаний страйк...
Інші, знову лише підсміхувались і ка-
зали — хай собі гуде . . .

Пан Рогів завжди по обіді любив од-
ну годину відпочити, певний, що все в
порядку і праця йде нормальним ходом.
Але проминуло вже чверть години де ро-
бітники мали працювати, їх нема . . . Ко-
чегар не перестає накликати до праці —
ні одного робітника, за винятком маши-
ністого та кочегаря й приказчики.

— Що це за новинка — говорить ма-
шиніст Луньов до приказчика, що люди
не йдуть до роботи? . . . Ось іде старший
робітник, сказав приказчик до Луньова,
той напевно вяснить що за причина?

Коли Мирон, старший над робітника-
ми, наблизився до паровика, Луньов пер-
ший заговорив: "Що за дивацтва, що
робітники не йдуть до праці?" — Та, що,
пане машиніст, робітники страйкують...
Страйкують, сказав приказчик, я це вже
бачив у неділю, але яка причина? Іди
та скликай робітників, треба ж погово-
рити. Диваки ці люди, ніхто ж не страй-
кує не подавши причини до страйку.

Старший робочий і приказчик пішли
скликати робітників до праці, старший
робітник каже до Митрофана, чого ви
не йдете до праці, я вам настрайкую, ло-
дарі білозерські . . . Ви вже в кухні ба-
гато намололи вашими язиками . . .

— Мовчи підлизю — сказав Митро-

фан, хочеш бути приказчиком? Щоб ти часами не облизав доброго прочухана.

— Хлопці, сказав приказчик, ви вступали дурничку, хто таке бачив оголошувати страйк, не подавши причину?

— Ми маємо багато причин, сказав Митрофан.

— Це добре, але чого ви не пішли з ними до пана Рогова, а вискочили мов Пилип в колопень, оголосивши страйк, перериваючи таку важну працю, як збірка збіжжя з поля? Чей же пан Рогів не є така людина, щоб не міг прозріти з вами та добрим способом поладити те, що вас незадовольє.

Микола Рогів, під час своєї дрімки, чув мов би крізь сон, що паровик гуде мов би на пожар, і миттю встав тай пішов просто до місця де молотилося збіжжя. Ідучи, а на проти нього вже йшов приказчик, щоб повідомити про припинення праці.

— Що там сталося, Арсенію, запитав Рогій?

— Та, що, робітники застрайкували.

— Гм, не мали коли страйкувати, сказав Рогів, та тепер, коли найгорячіші дні праці. Ідїть та покликайте усіх на герман, хай зберуться біля паровика, я йду, треба щось з ними поговорити. Дивні люди, нічого мені не сказали й заперестали працю. Нанюхалися десь передчасно революційного духа, і ось уже страйк, а що буде, як на правду наступить якась непобажана переміна. Та й я не був підпорою дому Романових, що вже триста років один рід сидить на престолі, говорив він сам до себе йдучи до паровика. Але ж робити ось таке раптове безголів'я, то шкода було цієї безрезневої революції.

По кількох хвилинах біля паровика зібралися робітники й господар.

— Що ж ви хлопці та дівчата, хіба сьогодні не пообідали, що не йдете до праці? Та ж сьогодні було аж дві овечки

приготовлені на обід, — хіба голодні? . .

Робітники почали один одного підштовхувати і казати — говори — говори Митрофане, ми ж тебе вповажили!

Якось ніяково Митрофан виліз наперед і мов би крізь зуби: "Ми, папаша," так зверталися молоді робітники до господаря, "не того, що б були голодні, ми просимо, щоб нам на цей місяць ви підбавили нашу платню, бо праця дуже тяжка. Друге, ми просимо, щоб у кухні було трохи менше м'яса, а їх так багато, що нам наїстися не дають.

— Добре, відповів Рогів, то чого ж ви мені не сказали ось так просто, як зараз, аж мусіли припинити працю, чей же ж я не вовк, а такий чоловік, як ви? Я знаю, що праця тяжка й знаю, що сонце з гори пряхить, і я був колись робітником таким як ви, та ба і сьогодні не встидаюся праці, мимо того, що паном моєї господарки, беру часто за вила й кидаю соломі чи відкидаю, як ви, із мого чола так п'ять лється, як із вашого . . . Отже, слухайте, щодо набавки, то я підвищу платню тим, що працюють на чолотрійках, тим, що скидають пашню з возів на машину й тим, що надають пашню до барабану по десять рублів на місяць, а решти усім робітникам по п'ять рублів на місяць, згода на це?

— Згода, згода, одноголосно сказали робітники.

— Друге питання, щодо кухні та м'яса, то я з м'ясом не буду вести війну. Ви повинні з кухні м'яса повиганяти, це є можливе, й двері та вікна зачиняти. Крім цього, я зараз завтра постараюся у вікна позакладати сітки, а коли будуть у кухні знову м'яси, то це вже ваша вина. Більше я немає що з вами до бесіди, згода на це з вашої сторони?

— Згода, згода, закричали одноголосно! Дякуємо, Папаша, дякуємо!

Вмент робітники рухнулися до пра-

ці, кожен на своє місце, на хуторі знову пішло все своїм шляхом, машина молотілка мов годинник нормально гуділа.

Микола Рогів був трохи невдоволений з такого непередбаченого страйку, бо треба було видати кілька соток рублів більше, як робітники умовилися під час найму до праці, але іншого виходу не було. Хоч я маю їхню кавцію, говорив він, до Луньова, але що з того, тримати робітників з яким будь невдоволенням, то вони на кожному місці будуть робити пакість: в одному місці буде ламати й нищити господарче знаряддя, в другому місці вкраде, або зробить ось таку приємність, як позавчора — лишили на полі водяну бочку з возом і хтось забрав, яка коштує близько сто рублів, а відтак близько п'ятдесят овечок десь пропали. Коли б так було до Покрови, то воно мене багато більше коштувало б. А зрештою, хто його знає, може й так із цієї збірки не буде жодної користі. Чутки долітають, що большевики пнуться до влади, коли вони запанують, то й так усе зміниться і напевно на гірше. Відтак знову звернувся до Луньова й сказав: "Як ви, пане Луньов задивляєтесь на теперішній час та на політичний рух між меншовиками та большевиками — вам ця справа, думаю, більше знана, як мені? Знаю я теж, що ви гарячий прихильник меншовиків. Думаю, що теперішній уряд Керенського коли б так залишився, був би можливий на рівноправних федеративних підвалинах теперішнього режиму?"

— Хто то може предбачити, як воно буде, відповів Луньов. Тепер іде велика міжусобна політична боротьба, буде залежати, хто в цій боротьбі буде більше перебіглий, хто скорше стане по стороні оцих людей, з якими ви, пане Рогів, так розумно й скоро могли полагодити, той напевно виграє справу. Сьогоднішня орієнтація мусить бути всеціло на народ. Був я прошлої неділі на мітингу де ви-

ступали одні й другі промовці, можна було бачити, що немає жодного порозуміння між сучасним політичним провідом, а це свідкує, що нема надії на щось добре й справедливе. При кінці цього мітингу приїхав ще один горлач із Харкова, наче б із пекла вискочив. Почав верещати на цілу площу, мало що горла не роздер, а руками так розмахався, стоячи на підвищенні, як молодий лелека до лету. Горлав скільки сили: "Далой буржуєв, далой меншівіков, далой белогвардейцев, далой чорносотенцев, далой котрешуціонерів, а накінець, уже сьовковим голосом, як підрізаний півень, далой Бога". А товпа, як шалена, як заляскала в долоні, як закричала ура, ура... Я думав, що в них попухнуть долоні та горлянки поперериваються. Але, коли кричав про меншівіков, то мене заболіло під самим серцем й мало що не вискочив на трибуну та драбугу мав скинути стрімголов на кам'яну площу, але має щастя, що великий натиск юрби не дозволяв на мій розгарячений крок.

— Все може бути. Люди перетомлені війною, тепер прийшла велика воля, народ цієї волі не розуміє й недоцінює. Люди усякого шарлатана, який на державі та на політиці розуміється, як ведмідь на зорях. Люди не підготовлені до державного перевороту, насліпо вірять усякій необузданій пропаганді. Де зайдемо з таким рухом, важко предбачити. Скорше можна сподіватися лихих і сумних часів ніж добрих та щасливих днів так великих здобутків революції. Проживемо то зобачимо.

Праця на полі й хуторі в самому розгарі жнив ішла нормальним шляхом. Микола Рогів свою приобіцянку для робітників дотримав. Він ніколи не любив ламати слова. Вікна в кухні засіріли від сіткової заслони, мухи не мали можливості дістатися до кухні, хіба через забуття котроїсь кухарки, що забула миттю

за собою зачинити двері. Пані Рогова сама час-від-часу навідувалась до кухні й слідила за порядком. В часі готування їжі, сніданку, обіду й вечері, ніхто без діла не мав права заходити до кухні. Старшому робітникові було наказано за всім слідити, у випадку, якби хтось на-рушував порядок, або непотрібний жарт, мав бути негайно усунений з праці й такому мав бути затримана кавція. Вдійсності на хуторі все покращало. Не було так частого псуття машин, хіба випадково. Робітники вертали з поля веселі, часто зо співами. Й часто говори-ли — М. Рогів добрий пан, у нього можна працювати й заробити.

Дні в тижні пробігали дуже скоро. На полі почало віяти пустою. На хуторах М. Рогова на одному й на другому машини молотілки перестали гудіти. Шпіхлері й клуні заповнилися пшеницею, вівсом, а солома майже більша частина була спалена, особливо вечорами, коли було тихо й не було вітру, тоді за хутором червоніла заграва. Соломи пшеничної лишалося на стільки, що була потрібна на опал, а на степах України найбільше палили в печах соломою й торфом, що виробляли з навозу.

Прийшла Покрова. Покрова це день розрахунку з робітниками. Кожен робітник отримував свою платню, повертаючи додому з веселим обличчям, бо зароблені гроші запевнювали робітникові прожиток на цілу зиму, де він без усякої журби спокійно жив, маючи в хаті хліб, і чекав другого літа. М. Рогів виплатив належну платню робітникам з чого вони були задоволені, дякуючи за його щирість і терпеливість до них, і знову приобіщували, коли дасть Бог діждоти наступного літа, приобіщували найнятися до праці.

Проїшов літній сезон, на хуторі полишилися тільки зимові робітники, що працювали біля коней, та худоби й о-

вечок. Осінь почала зближуватись, тепер мала розпочатись нова праця, а саме вивізка збіжжя до міста, та до найближчок залізничної станції. Часами деякий гандляр, а особливо стали Рогові покупці, заглянуть на хутір, спитають за ціну й з тим повертають до міста. Назагал відчувалось якесь пригноблення, застій, і непевність про завтра . . . На хуторі віяв сумний степовий вітер, а в місті люди очікували чогось нового й несподіваного.

III.

Зблизилася правдива осінь. Місяць жовтень, де на правду почало все жовкнути й покриватися пізносумною осінню. Осінні вітри повівали й віщували щось непевного, і незабаром сталося дійсність. По всій Російській бувшій імперії і на Україні пролунала: "Жовтнева революція". Люди такою несподіванкою були заскочені. Так як на весні 1917 року повіяло радістю, так осінню повіяло сумом. Люди розуміли, що на початку року, в часі березневої революції, робітники й селяни скинули з царя — деспота, з його престолу, а хто й кого мав би скидати під час жовтневої революції? Це було таке дивне й неясне заскочення, що багато людей ніяк не могли зрозуміти, що властиво діється на світі. Аж раптом, знову нові мітинги й новий крик: "Жовтнева революція". Большевики при владі. Ті вістки так скоро пролітали наче би по радіо. З того часу ціла бувша російська імперія опинилася в анархії. Тепер прийшов час про вислови харківського оратора, якого з великим недоудуванням в часі жнив слухав у місті Мелітополі машиніст Луньов: — "Все долой!" те речення — все долой стало в силі й виконувалось майже до йоти: "Геть з Киренськими, геть з буржуями, геть з кулаками, геть з усіма визискувачами". І без кінця . . . І коли наблизилась

зима, тоді почали кричати, кричали ті, що без кусника хліба та в неопаленій хаті сиділи, геть зовсім, що тільки находилося під руками. Все руйнувалося до тла, через зиму позникали в місті всі плотя, дерева, що літом були гарною тінню. Дійсно ніж советська влада змогла сяк так опанувати весь край, то різне партизанство гуляло по всіх усяди. Настів час де сповнювалися слова віщого пророка Т. Шевченка: "Настане суд, заговорять і Дніпро і гори, і потече сторіками кров у сине море". Невблагальна анархія, большевицька, денікінська, махнівська — з багатої України робили пустиню.

Микола Рогів пока перебував на хуторі, віруючи, що цей страшний суд над бувшою російською імперією скоро промине. Віру його скріпляли різні балачки, що Росія не загине в анархії, до цього не допустять західні великі держави, і це його стримувало сидіти на хуторі, й чекати кращого завтра. Однак його надії були марними мріями, які гірко відбилися на його родині. Крім цього він не спішився переїхати до міста, бо в місті мав свій дім, ба й у місті не було нічого певного.

В половині листопада до його хутора загостили кільканадцять озброєних не прошених гостей. Всі такі гості, що прибували до багатих поміщиків, — репрезентували себе якоюсь армією. Ті перші, що загостили до Рогова, требуючи від нього, щоб їм дав гарних верхових коней, яких нажаль у нього не було, бо він тримав коні до звичайної полевой праці, і не тримав розривкових коней — верховиків. Їх вимоги були: "Буржую давай нам коней, або життя!" Але він, як колишній робітник, легітимуючись своєю біографією — сказав: "В мене спеціальних коней немає, а ті що є, то ви бачите, які вам подобаються таких беріть."

Ті бачили його щирість, і безоборонність, не робили йому жодної прикраси, обійшлося лагідно, взяли кілька коней, що їм подобалися, прив'язали до тачанок і поїхали. Ця перша візита несподіваних гостей обійшлася досить спокійно, про що й сам Рогів не думав. Він був вдячний Богу, що не було щось гіршого.

По від'їзді тих перших візитаторів, М. Рогів стратив рівновагу, що робити, — лишити хутір чи ні? Думав, може то промине. Не може так бути, чей же мусять повстати якась влада, якийсь порядок. Так світ існувати не може. З такими мріями непомітно пробігали дні за днем. До хутора майже ніхто не заглядав, ні з купців по збіжжя, ні ніхто зі знайомих. Прийшов час, що кожен мусяв сам за себе дбати й дякувати Богу, що пережив один чи другий день і так далі.

Проминуло три неділі з того часу, як перші непрошені гості забрали в Рогова кілька коней та тачанку, і від того часу ніхто не заглядав на хутір. Але при кінці третього тижня нечайно приїхав купець, Л. Шапіро, щоб купити кілька коров та з десяток овець для містової м'ясної. Це для Рогова була мила зустріч і він сказав: "Ви, пане Шапіро, для мене наравду дорогий гість, бо від самих жнив навіть пес не загляне на хутір. Ви напевно чули, що тому три неділі були в мене непрошені гості, забрали кілька пар коней і тачанку."

— Чув я від пана Луньова, вашого машиністого, ой, грабівники.

— Добре, що ви прибули, то децю розкажете, що діється на Божому світі?

— Дуже зле, гандель упав, грошей, як полови, але тяжко децю купити, бо гроші падають.

— Та чого тяжко, ось в мене є чого вам треба. збіжжя. худоба. овечки. мо-

жете брати скільки вам треба.

— Ось і того я й приїхав, щоб купити кілька коров та з десяток овечок.

— То й добре, прошу заходіть до помешкання, ви ж здорожені, треба щось перекусити, бо вже хвилибі сонце хилиться згори до долу, вже третя година. А в хаті поговоримо більше дещо й про ціну.

Л. Шапіро, що був регулярним представником, часто їздив до різних економі і закуплював товар до міської м'ясарні й цього разу, хоч подорожі були певні й небезпечні, заризиковав на подорож. Правда, подорож не була далека, але в такий анархістичний час, була ризикована. Однак він після свого фаху не міг іначе поступити, щоб не процовжувати свого інтересу. Не доставити товару до м'ясної, він стратив би сталих відборців товару, а також і тих, в яких набував товар. А в місті гандльовому зарібникові жити треба, не тільки самому, але й треба прокормити цілу сім'ю. А тут була добра нагода, бо в місті усього пусто, а на хуторах можна було дістати не дуже дорого товар, бо осінній час і гроші кожному потрібні.

Сім'я купця Шапіри наче би відчувала про небезпеку, бо до міста щоденно прилітали різні вістки зі всіх сторін із провінції. Однак він на це не звертав великої уваги, знаючи, що поліційсько-царський уряд упав, і тепер не буде кому прив'язуватися до жида гандляра й тягнути з нього за щонебудь останні грошента. Але не так було, як він думав. Він думав, їдучи в подорож, що ще того самого дня поверне додому. Він пізно вибрався з дому, заки заїхав на хутір Рогова, то сонце звернуло кавалок із полудня. Й коли вони з Роговим, господарем дому, зайшли до помешкання, попідвечікували, та бесіда, слово по слові й непомітно наближувався вечір. По полагожденні комерційної справи, вже бу-

ло запізню вертати до міста. Фурман Шапіро випряг коні, завів до стайні, й прийшлося заночувати в добродія Рогова.

Прийшов час вечері, повечерявши, сиділи вони досить довго при столі розмовляючи про різні справи.

В місті сім'я Шапіро довго очікували, чи батько не поверне, ще того самого дня, але їх вичікування були даремні. В місті з причини руху революційного не можна було довго тинятися по місті, а тим більше подорожувати ніччю.

Ніч, осіння ніч, не для всіх була ніччю спокійного сну, як за звичайних добрих часів. Багатьом вона була непевною, марудною та жахливою. Партизанщина, що росла, як гриби по дощі, несла не одному останні хвилини життя. Не тільки в самій Україні, але майже по цілій бувшій російській імперії. Смерть ходила за кожним слідком, багато людей гинули, як за цапову душу. Не краща ніч була в економії Рогова, та для його гостя купця Шапіро . . .

Проминула ніч, наступив знову світлий день. Сім'я купця з нетерпеливістю вичікувала батька. Около одинадцятої години ранку Шапіро приїхав зі своїм фурманом, але з забандажованим носом і з осмаленою бородою.

Діти й дружина підняли крик, але купець відозвався, майже ще з переляканим голосом — тихо тихо . . . Ти краще, сказав до дружини, шукай оливи, щоб освіжити носа, бо трохи пече.

— Ой, що таке, що сталося?

— Кепський інтерес, заледви самі з фурманом приїхали, ані одної овечки не привезли. Хіба завтра пана Рогова робітники приженуть куплені корови та привезуть овечок. Ой, махновці, грабівники, самошешні . . .

Купець, по намащені оливою носа, трохи віддихнув, дружина принесла горняткою чаю та перекуску й нетерпеливо хотіла довідатись про його пригоду, яка

його спіткала на хуторі . . .

— Леонтію, скажи що тобі сталося, що є з твоїм носом?

— Ой, не дай Бог нікому такої ночі, яку я мусів пережити. Якби я таку ніч тому два чи три роки мусів пережити, то мене вже не було би на світі. Таких бандитів я ще не бачив і не чув.

— Вчора я заїхав до пана Рогова, він такий був радий та щасливий, що міг знову бачитися зі мною. Саме було пополудні, як я приїхав. Він зараз запросив на торнятко чаю, перекусили ми, децю поговорили, зторгував я товар, заплатив гроші за товар, і сонце вже над заходом. І пан Рогів говорить: пане Шапіро, вам вже запізно пускатися в дорогу, заночуйте, а завтра щасливо повернете додому. Сьогодні децю поговоримо, повечеряємо, а потім будемо спокійно відпочивати. І так сталося. Посиділи ми, поговорили. Около сьомої години вечора повечеряли, по певному часі ще трохи децю поговорили й пішли спати. Довго я не міг заснути, думав, як то на другий день щасливо дістатися додому. Тільки почав я трохи дрімати та й заснув. Не знаю, як я довго спав, аж нараз чую крізь сон, якийсь стукіт кінських копит, гуркіт возів. Сон уявляв мені, що я в місті й чую ранньою порою гуркіт містових фякрів, що спішать на залізничний двірць . . . Але нараз прокидаюсь і чую на подвір'ї крик і їдке в'їдання та гавкання псів, та кілька стрілів, видно до псів, і нараз крик — буржую, відчиняй двері . . . Але заки Рогів успів зхопитись із ліжка та відчинити двері, то бандити сильним ударом до дверей самі їх відчинили. Ой, гвалт, я став як мертвий, думав, що мене вже на світі нема. Дивлюся крізь дірку, що в замкові, й бачу, що вже в спальні пана Рогова світиться, і крик бандитів:

— Буржую, давай гроші, або душа геть! . . .

— Грошей у мене нема багацько, сказав пан Рогів, є тільки ті, що взяв за товар, ті беріть. Коні всі в сгайні, яких вам потрібно, беріть, я вам не перечу, але помилуйте мене та мою родину, не робіть нам нічого прикрого, та не тратьте наших душ.

— На що нам здалася твоя буржуйська душа, сказав один із грабівників, нам потрібні для нашого війська гроші й коні, а як не дасиш грошей, то постріляємо як псів.

— Ради Бога, сказав Рогів, що хочете робіть, в мене більше грошей немає, я ще нічого не продав, усе збіжжя й весь живий товар на хуторі, що вам треба ще раз кажу: беріть, але лишіть нас у спокої.

— Почекай, буржую, говорив російською мовою їхній проводир — ми самі поїщем грошей.

Коли я почув такі слова, я думав, що для мене прийшов судний день. Коли ті бандити будуть шукати за грішми, вони не поминуть і моєї кімнати. Й так було. Шарили й шукали, перевертали все у спальні Рогова, а відтак один вдарив чоботом у двері моєї кімнати. Двері відчинились, я вже був ні живий ні мертвий, а вони закричали до мене:

— А ти, єврею, що тут робиш?

— Ой, гевалт, говорю, я приїхав сьогодні до пана Рогова, щоб купити кілька коров та овець до містової м'ясної.

— А гроші в тебе є? Зараз давай гроші, або душу! . .

— Нема в мене грошей, говорю бандитам, то що я мав, які віз із міста, я всі віддав пану Рогову за товар.

— Я тобі тут зараз дам "пане", сказав бандит, у нас жодних панів нема, ми всі товариші. Ти клятий єврею говори, чи в тебе є гроші!

— Оце всі, кажу їм і витягнув мій гаманець і подав їм, більше, кажу їм, не

має в мене ані одної копійки.

— А той буржуй має гроші, питають мене ті грабівники.

— Ті, що я йому дав за товар, то напевно він їх має, а більше я не знаю.

Тоді бандити мене вивели з моєї спальні. Я побачив що їх було кільканадцять розбишак. Думав, що тут мені смерть . . . У кожного з них через плече звисала стричка з кулеметними набоями та великі нагани біля поясів. Я ввесь трясся як від пропасниці . . . І сказав один із них, ми зараз довідаємося, чи ви маєте гроші чи їх нема.

На столі стояв свічник зі свічкою, один із них запалив свічку й почав підносити до носа пана Рогова, почав печи й сказав: Тепер признавайся буржую пузатий, є в тебе гроші чи нема, а то будемо з тебе сало топити . . . Те саме робили й з дружиною пана Рогова. Вона, зараз зомлівши, впала на підлогу, й Рогів сказав: "Ось вам ключі, беріть, що вам треба, але не мучте нас . . ."

Потому звернувся й до мене й каже: "Єврею, руки до гори." Почали шукати по моїх кишнях, бо я наскоро одягнувся і в мойому портфелі, та цього їм було замало, бачивши, що в мене нема грошей, вони клятві й почали й мого носа припикати, щоб я признався, чи в мене є гроші. Коли мені запекло заскварчіло в носі, я впав на землі як мертвець. Тоді один із них сказав: "Бросьте їх!"

І моментально переглянувши все ще раз що поповертали, взяли кілька пар коней, дві добрих тачанки й поїхали. Було вже коло другої години попівночі. Пані Рогова принесла оливи, понамашували ми наші попечені тіла й так у тремтінні провели кінець ночі до ранку.

Жінка й діти купця Шапіри, слухаючи його оповідання про сумну пригоду батька та його нещасливу подорож та ніч, самі зі страху аж тряслися, наче би самі щось подібне переживали.

IV.

По жахливій сумній осінній ночі, яку прийшлося пережити поміщикові Рогову разом зі своєю родиною, та з гостем купцем Шапірою, хутір почав замінюватись на степову пустку. Нема що робити, думав Рогів, треба чим скорше перебраться до міста, але й у місті не було нічого певнішого про рятуюнок власного життя. Але з другої сторони постало питання, що робити з цим багатством, кому його лишити? Воно ж не прийшло легко, треба було з малих літ працювати, а опісля крутити головою, щоб його набути. Я ж його не набув опуканством, ані іншою подібною дорогою. Так ділився зі своїми думками власник свого добра. По довшій боротьбі він прийшов до рішення, що треба чим найскорше перебраться до міста, до свого мешкання, бо мав свій не дуже великий дім у місті Мелітополі. Але, чи й там буде спокій таким людям, як я — думав він, і мав до цих думок повну рацію. Революційна анархія шаліла повсюди й не числилася з ніким і з нічим. Скрізь грозила людському житті небезпека, чи то в селі, чи на хуторі, чи в місті. Непевність дня про людське життя, та ворог смерть чигали на людину на кожному місці.

По певному часі, як поміщик М. Рогів перебрався на стале замешкання до міста, одного разу зустрівся вже зимою порою зі своїм машиністом Ф. Луньовим. Коли Луньов побачив свого недавнього хлібодавця, просто здивувався!? Він бачив дуже велику перемену, велике зовнішнє пригноблення. Він бачив не пана, який давав йому заробіток, але наче би якогось нуждаря та й ще з мільціями, на який підпирав своє немічне й пригноблене тіло. Жалко йому стало, дивлячись на свого добродія, бо М. Рогів, як поміщик, був дуже доброю людиною. Бо кожен, хто в нього працю-

вав, не був покривджений. Коли зайшло якесь непорозуміння, більше з причини самих робітників, як хлібодавця, то він і тоді старався полагодити всяку справу без гніву а поміщицької гордості. Він ніколи не думав і не боявся, коли заходила потреба за вимогою робітників піднести їм платню, або щось подібне, що він збідніє або збанкрутує на своїй господарці. На цьому він не помилявся. Він на цьому завжди вигравав, бо робітники працюючи, чули себе задоволеними, виконували щиро й солідно всяку працю. Він не належав до таких панів поміщиків, що замість слідити особисто за господаркою, то їздили по забавах по різних курортах, з яких часто повергали здегенеровані, та зі зболілою п'яною головою та кра йніми банкрутами, бо програвались у карти, часами на великі грошеві суми. Повертаючи на хутір, дивилися на своїх робітників як на працюючих волів чи коней і шукали, якби їх більше використати для нових своїх забаганок. Рогів був цілком відмінною людиною від негосподарних поміщиків. Можливе, що це його переконувало й відділяло від них тим, що йому допомогло зі звичайної людини прийти до поміщика. Бо в таких панів він свого часу винаймавав їхню господарку за невеликі гроші, які їм на гварт були потрібні й сам став поміщиком.

— Що сталося з вами, пане Рогів, запитав машиніст Луньоз, що ви так змінилися за цей короткий час? Що по вашому зовнішньому вигляді навіть не можна пізнати, та й ще з милицями під пахвами?

— О, так, все змінилося. Багато розказувати та оповідати, але це все було би хіба для збільшення болю серця. Чого ви, пане Луньов, ніколи не зайдете до мене, вам вже певно відомо, що я перебрався на сталє помешкання до міста? Тільки років, як ви в мене працювали й

можливо добре знаєте, ви були напевно завжди задоволені, думаю, й тепер ваш погляд щодо мене такий самий. Тепер ви, як робітник і знаний фабричний робітник, може де в чому стали б мені в пригоді. Бачите, я тепер майже всіми забутий і від усіх ізольований, а вам відома причина — “буржуй”.

— Не маю що казати, пане Рогов. Я більшої рехтельности від вас ніде не знаходив. Я завжди був задоволений. Працював я в кількох інших хуторах, але мушу сказати, такої рехтельности й льяальности до робітників, як у вас, я ніде не знаходив. Коли би я міг у чомусь стати вам у пригоді, я готовий зробити все, що буде в моїх силах та можливости. Правда, як вам відомо, що зараз після моїх політичних поглядів, я немаю великої сили ані довірчivosti, але як робітник я є знаний, тільки, що тепер і з тим ніхто не числиться. І знаю, що в теперішній час люди подібні як ви, переживають неймовірні речі. А те, що я вас не відвідав, то я був певний, що ви живете на хуторі; друге, й не мав сміливости заходити до вашого дому, що в місті, щоб у вашого сторожа, що мешкає у вашому домі не викликати якогось підозріння.

— Хотів би я вам, пане Луньов, де-що більше сказати, але я не можу довго стояти спираючись на моїх милицях. Мушу вертати додому, коли маєте можливість, то зайдіть на хвилинку до мене. Ось стоїть повозка (фякер) я покличу й він нас завезе на мої помешкання, а в хаті де-що більше поговоримо.

**

В часі їзди до помешкання пана Рогова, Луньов спостеріг велику перемену в бுவшого свого хлібодавця, не тільки фізичну, але й духовну. По кількох хвилинах вони прибули до помешкання, крізь мрячну мгу, яка покривала місто. Прибули до хати. Сіли біля стола при

гарячих склянках чаю. М. Рогів тяжко вдихував і сказав:

— За цей піврік жовтневої революції я вже багато пережив, а що буде далше, то тільки милостивий Бог знає . . . Чи ви знаєте, пане Луньов, купця Шапіру?

— О, так, я з ним багато разів зустрічався. Не тільки на вашому хуторі, коли він приїжджав за товаром, але й часто міг бачитися з ним і в місті. Він є добрий жидок, наче би виняток із решти Ізраїля. Але тепер вже довший час я його не бачив, думав, може де виїхав із нашого міста.

— Коли будете мати нагоду бачитися з ним, то він вам напевно розкаже про його останню гостинність у мене на хуторі. Від тієї ночі я манив сам себе, я чекав на якусь перемену, чей же у Києві є установа українська держава. Але що з цього, як по нашій степовій Україні майже що тижня переходить якась ворожа, одна проти одної армія, та ба, коли б то армії, але скільки під тими арміями підшитою анархістичного шарлатанства, бандитизму. Отже від того часу я зробив велику помилку, що зараз не переїхав до міста, хоч і тут немаю ніякої надії, але все ж таки місто є містом. Від того часу, як був напад на мій хутір, почала моя дружина тяжко хворіти. Скоро прибув мій молодший син і в часі третього нападу на мій хутір, він зівстав забитий. Правда, тоді рабунку не було, бо як тільки прибула невелика кількість людей, як грабівники, син вискочив крізь вікно й з другої сторони з двома робітниками почали з крісами в руках оборонювати нас, і він сам загинув від ворожої кулі. Цей напад був уже попівночі, майже на передодні дня, і це певно й було причиною, що невеличка група бандитів покинула нас. Після того моїй дружині почало погіршуватись

і вона померла. Так бачите, пане Луньов, це ще не все. Я хутір полишив на Божу волю. Арсеній, що живе на хуторі як робітник, мешкаючи в невеличкому домі, йому не загрожує жодна небезпека. Він полишився доглядати хутора, особливо до якогось часу, коней, що ще трохи залишилося, також волів, коров і овечок. Що там зараз діється, просто не знаю. Виїзджаючи з хутора я взяв дві дійних коров та пару коней. Ось тому кілька неділь поїхав з моїм робітником, що мешкає в місті, щоб набрати трохи сіна та соломи. Вертаючись назад, нечаяно схвизнувшись з воза зі соломи на землю я зламав на старші роки ногу, так що вже четвертий тиждень мушу ходити в милицях: Вірю, що скоро переживу й оцю біду—недугу. Ось такі то часи навідали мене в моєму старшому віку. Був колись бідним, став багатим і знову бідним, був чимсь, став нічим. Перед тим, як я мав їхати на хутір, зустрівся з одним колишнім моїм робітником зі села Спасівки. Він пізнав мене, щиренько привітившись, я бачив у нім якусь невисказану прихильність до моєї особи, так, що я набрав відваги поділитися з ним моїм пережиттям. Він згадав мою дружину, як вона колись цікавилася ними, коли вони в мене працювали й часто співали гарних духовних пісень і читали Біблію. Він мене запевнював — кажучи: пане Рогів, ви переживете всяке горе, коли будете мати симпатію до Слова Божого, як ваша дружина, і глибоку віру в Бога, то Він вас не полишить. І коли я лежав у ліжку, я читав Новий Заповіт, і це на правду зміцнило мене на душі, й було моєю потіхою.

— Так, пане Рогів, сказав Луньов, ви пережили не мале горе, і воно й мене не минуло мимо того, що я робітник. Був вже два рази арештований, але рятувало мене те, що майже всі мої колишні

фабричні робітники, а деякі тепер при владі й вони стоять у моїй обороні, бо знають, що я не був таким запеклим політиком і дали мені повний спокій. Я тепер відказався від всякої партії й не мішаюся в ці заплутані справи. Люди не були й не приготовлені до правдивих демократичних порядків життя. Прийшла друга жовтнева революція, а з нею прийшло й сумне й безвихідне життя, праця робітничча припинена, заробітків нема. Напевно, що не прийдеться й цього надходячого літа й жнив працювати на вашому хуторі. Ці гроші, що заробив у вас на лігньому сезоні, через раптову дороговизну вже вичерпалися, за народньою приказкою: "Глоджи коліна, як нема хліба". Вже другий місяць у хаті починає віяти пусткою, до того нас довела оця жовтнева революція. Ми думали, що буде рай — сталося дійсне пекло.

— Коли у вас, пане Луньов, бракує хліба, то їдьте на хутір і наберіть собі збіжжя скільки вам треба. Коли не дістанете фури, то з хутора може вам робітник привезти, але я не знаю чи там ще хтось тримається, бо я зараз не маю чим платити, я їм говорив, що хай самі собі платять, як щось можуть продати. Я напишу карточку до Арсенія, а він вам дасть чого тільки буде треба.

— Дуже вам згори дякую, пане Рогів, але що я зроблю з пшеницею, коли зараз трудно змолоти?

— Це правда, але ж тільки трохи часу, чей же ж вітрові млини, в Білозерці та в других селах, а також на малих хуторах, ще вітер крутить крилами . . .

— Дуже дякую, я й не думав, що це є можливе. Як буде гаразд, то поспробую щось зробити за вашою порадою, можливим, якби вам бракувало муки, то й вам послужу моїми силами та часом.

На цьому Луньов розпрощався зі своїм бувшим хлібодавцем, й на прощанні докинув кілька слів, які збудили й його сумління і сказав: і я переконався, що ваша покійна дружина мала рацію, що є Бог, і що від Нього залежить наша доля. Ми думали всляко і байдуже про життя віруючих людей, коли нам не грозила небезпека, а тепер дійсність говорить нам, що ми помилялися. Перед моїми очами ще стоїть той балакун, про якого я вам говорив, коли був повернув з міста, як він безглуздо кричав: "Долой Бога". Не відомо чи він ще де живе, чи може вже теж пішов долой . . . Тепер я бачу, що це допуст Божий на людську дурноту та сліпу зарозумілість. Та невідомо, що буде далі й чим це все закінчиться.

— Так, це правда, і я прийшов до цього переконання, що тільки Бог один знає, що ще може нас зустріти в нашому житті у цій революційній заверусі . . . Багато я вже за цей короткий час пережив, лишив усі достатки. Чи прийдеться ще вернути на хутір, не бачу жодної надії, хіба би сталося якесь чудо, щоб наступила зміна на краще. Але цього під час теперішнього урядування, де все нищиться, нема жодної надії. А навіть, хоч би й так сталося, що варте тепер мое життя, як воно родинно зруйновано . . .

Ніколи й ніхто не думав, щоб на нашій так багатій і родючій землі простої України були недостатки хліба, а його є подостатку, але через руйну людського розуму й хліб нищиться. — Сумні часи навістили нашу багату й широкую країну. Рятуюнок один, це рятуюнок який може прийти від Всемогутнього й доброго Бога.

ВСТУПНЕ СЛОВО	5
---------------------	---

СТАТТІ Й ВІРШІ НА РЕЛІГІЙНІ ТЕМИ

С т а т т і:

Мова - це зброя народу	II
Визлесь і паломництво	13
Голос дзвонів і їх символіка	22
"І день іде, і ніч іде..."	25
Винятковий рік	28
Сила моря	30

В і р ш і:

Тиха й радісна ніч	37
З нами Бог!	39
Було колись... ..	40
Сповідь	41
Новий рік	42
Новорічні думки	43
Один крок	44
Досконала любов	45
Зірка з Магдали	47
Земля і пророк	50
"Перший Псалом"	52
Хто мій ближній?	53
Софія - 1921 рік	55

СТАТТІ Й ВІРШІ НА НАРОДНІ ТЕМИ

С т а т т і:

Рідне лихо	57
Ще про "Рідне лихо"	62
Проблеми укр. молоді у вільному світі	65
Орач - "пахач" - "плугатар"	71
З "Кобзарем" по світі	73

В і р ш і:

Рідний пророк	86
Вашингтон 27 червня 1964 року	88
Скарби	90
Геній	91

"Кобзар"	82
Кришаве слово	93
Літо	95
Гіппіоська доба	96
Провідникам	98
Баба Явдоха і її наука ..	99
З рідних симфоній	101
Ось так філософія	103
Осінь	105
Добра згадка	105
Далеко ще... ..	107
У стіп Статуї волі	108
День Незалежності ЗСА	109
Шелестіли прапори ..	111
Зі старої філософії й нової дійсності ..	113
Була весна	114
Прийдіть безнадійні!	116

С О Н Е Т И

Рідне слово	117
Мати	119
Хвала діви Марії	121
Українська мати	121
Мати емігрантка	122
Голос сумління	122
Сонце	123
Жива природа	125
Роздуми I. Спалахне листо II.	126
Новорічний сонет	127
По рік несе... ..	127
Молодь	128
Малий мистець ..	128
Жовтень	129
Заграва	129
Тези	130
Рідний край	131
Хлібороб ..	131
Наоливий день	132

ПРАВДА В ЗАГАДКАХ - ФАБУЛАХ

Вовк і коза	133
-------------------	-----

Сон верховинця	134
Воронячий конгрес	136
Члени й тіло	140
Шигол і кіт	141
Кони й сіно	143
Гризко й Місяць	144
Вовк - вовком	146
Брежнєв їде... ..	148
Самогон і овиня	149
Вовк і вівчурі	149
Гризко й їжачок	150
Землячок	151
Не в грошах щастя	152

О П О В І Д А Н Н Я

Домашня аптека	153
"Сім чолсвік"	156
В тіні зелених дерев	160
Земля й Місяць	163
"Язик"	166
Чудо - з корчми церква!	170

П О В І С Т Ь

Зі сумних часів	173
З м і с т	205

***** O *****

